

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Eglė TOMKEVIČIENĖ
Viešojo valdymo studijų programos studentė

**VIETOS PARTNERYSTĖ ĮGYVENDINANT LEADER PROGRAMĄ: RADVILIŠKIO
RAJONO ATVEJIS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2016

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Eglė TOMKEVIČIENĖ

**VIETOS PARTNERYSTĖ ĮGYVENDINANT LEADER PROGRAMĄ: RADVILIŠKIO
RAJONO ATVEJIS**

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (N700)

Darbo vadovė:

prof. dr. Aistė LAZAUSKIENĖ

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Viešojo administravimo magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
LENTELIŲ SĄRAŠAS	6
ĮVADAS	9
1. VIETOS PARTNERYSTĖS ĮGYVENDINANT LEADER PROGRAMĄ TEORINIAI ASPEKTAI	13
1.1. PARTNERYSTĖS SAMPRATA NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO KONTEKSTE	13
1.2. KAIMO PLĖTROS KONCEPCIJA: REIKŠMĖ IR PERSPEKTYVOS	16
1.3. LEADER PROGRAMOS SAMPRATA IR PRINCIPAI	21
1.4. LEADER PROGRAMA LIETUVOJE: ĮGYVENDINIMAS, REZULTATAI	26
2. VIETOS PARTNERYSTĖS ĮGYVENDINANT LEADER PROGRAMĄ RADVILIŠKIO RAJONE TYRIMO METODOLOGIJA IR METODAI	28
2.1. TYRIMO METODOLOGIJA IR METODAI	28
2.2. TYRIMO IMTIS, EIGA, ETIKA	30
3. VIETOS PARTNERYSTĖS ĮGYVENDINANT LEADER PROGRAMĄ RADVILIŠKIO RAJONE TYRIMAS	34
3.1. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJŲ ANALIZĖ	34
3.2. INTERVIU TYRIMO ANALIZĖ	46
IŠVADOS	60
REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪRA	63
PRIEDAI	66

SANTRAUKA

Magistro darbe analizuojami vietos partnerystės įgyvendinant LEADER programą teoriniai aspektai, kaimo plėtros principai, įvairių šalies ir užsienio autorių straipsniai: teoriniai ir praktiniai kaimo plėtros tyrimai. Taip pat apžvelgiama LEADER metodo samprata ir reikšmė kaimui, šio metodo svarbiausi principai, įgyvendinimo etapai, kaip šis metodas įgyvendinamas Lietuvoje.

Empirinėje magistro dalyje analizuojama vietos partnerystės įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone situacija. Siekiant išsiaiškinti Vietos Veiklos Grupės „Radviliškio lyderis“ veiklos prioritetines kryptis, priemones, pirmiausia atlikta Radviliškio rajono VVG veiklos analizė, ištirtas Vietos Veiklos Grupės strategijų turinys ir tikslai. Siekiant atskleisti baigiamojo darbo tikslą ir uždavinius identifikuoti Radviliškio rajono strategijų skirtumai ir panašumai. Tam pasitelktas kokybinis strategijų vizijų, pagrindinių jų prioritetų, priemonių, veiksmų tyrimo metodas. Taip pat magistro darbe analizuoti kokybinio tyrimo – dalinai struktūrizuoto interviu su informantais metu gauti rezultatai.

Tyrimo objektas – Viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė.

Tikslas – ištirti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone, ir jos skatinimo perspektyvas.

Tyrimo hipotezė: Tikėtina, kad vietos partnerystė įgyvendinant LEADER programą (Radviliškio rajono atvejis) nėra pakankama.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Atlikta 5 dokumentų analizė (Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veiklą reglamentuojantys ir kiti su LEADER programos įgyvendinimu susiję dokumentai). Dalinai struktūrizuoto interviu metodu siekta atskleisti vietos partnerystės ypatumus, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone. Tyrime dalyvavo 9 informantai (po 3 informantus iš viešojo, nevyriausybinių ir privataus sektoriaus).

Tyrimo rezultatai rodo, kad vietos partnerystė įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone nėra pakankama. Pažymėtina, kad LEADER programa rajone siekiama į kaimo plėtros procesą įtraukti kuo daugiau partnerių: kaimo bendruomenių, verslo ir vietos valdžios, Vietos veiklos grupės atstovų. Atlikus tyrimą išryškėjo, kad Radviliškio rajono Vietos Veiklos Grupės kaimo plėtros strategijos parengtos bendradarbiaujant vietos valdžios, verslo ir bendruomenės atstovams. Analizuotos strategijos skiriasi strateginiais tikslais, strateginės veiklos kryptimis, prioritetais, turi tęstinumą ir yra stabilios.

SUMMARY

The thesis analyses the local partnership in implementing the LEADER programme: focusing on its theoretical aspects and rural development policies in relation to international case studies.

This paper begins with an overview of the LEADER method and its importance to the rural development by highlighting the principles of the LEADER method, the stages of LEADER programme implementation and how the LEADER method has been realised in Lithuania.

The empirical part of this thesis analyses the case of local partnership in LEADER programme implementation, in the case of Radviliskis district. This is done by investigating Local Action Group's (LAG) "Radviliskio Lyderis" directions of prioritised procedures and facilitation. Analysis of LAG's activity is presented, also highlighting the content of strategies and objectives. Differences and similarities of "Radviliskio Lyderis" strategies are identified to meet the aim of this thesis where research method of partially structured interview was employed in this study.

Research Object – public, private and non-governmental sector partnership.

Study's aim - to explore local partnership in the implementation of the LEADER programme in Radviliskis district and the encouragement of its increased advancement.

Hypothesis- local partnership is not sufficient in the implementation of the LEADER programme in the case of Radviliskis District.

Research parameters and planing- 5 documents, outlining regulations for Radviliskis district LAG "Radviliskio Lyderis" were analysed. The method of partially structured interview was used to examine the traits and characteristics of local partnership in the implementation of LEADER programme in Radviliskis district.

There were 9 interviewees of whom there were 3 from each sector: public, non-governmental and private.

Research results show that local partnership was not sufficient in the implementing of LEADER programme in Radviliskis district. It was highlighted that LEADER programme is seeking to include and involve all local partners, including public, private and non-governmental sectors as well as LAG into the process of rural development. The results revealed that, in the Radviliskis district LAG of rural development strategies developed in cooperation between private and non-governmental sectors. The study found that analysed strategies differed in their aims, action plans, priorities and had continuity and were stable.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Kaimo plėtros apibrėžtis.....	18
2 lentelė. Bandomųjų strategijų pasiskirstymas pagal temas.....	27
3 lentelė. Dalinai struktūrizuoto interviu klausimynas.....	31
4 lentelė. Parama Radviliškio rajono kaimo bendruomenėms ir VVG „Radviliškio lyderis“.....	36
5 lentelė. Strategijų palyginimas.....	37
6 lentelė. Paramos lėšų pasiskirstymas pagal priemones.....	40
7 lentelė. Suteikta parama pagal tinkamumą finansuoti.....	40
8 lentelė. 2004-2009 m. ir 2007-2013 m. strategijų turinio struktūros kokybės analizė.....	41
9 lentelė. Numatytų lėšų paskirstymas įgyvendinant 2016-2023 m. strategiją.....	44
10 lentelė. Informantų vertinimas apie partnerystės pakankamumą.....	46
11 lentelė. Partnerystės formos Radviliškio rajone.....	47
12 lentelė. Partnerystė tarp VVG ir bendruomenių skatinama šiomis formomis.....	48
13 lentelė. Priežastys, apsunkinančios partnerystę tarp VVG ir bendruomenės.....	49
14 lentelė. Priežastys, apsunkinančios vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę.....	50
15 lentelė. Radviliškiečių įsitraukimas į bendrus projektus.....	51
16 lentelė. Organizacijų aktyvumo pakankamumas.....	51
17 lentelė. Bendradarbiavimo veiklos ir projektų tęstinumas.....	52
18 lentelė. Bendradarbiavimo projektai ir veiklos.....	54
19 lentelė. 2006-2015 m. VVG įgyvendinti projektai, skirti kaimo teritorijai.....	55
20 lentelė. Vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo proceso vertinimas Radviliškio rajone.....	57
21 lentelė. Vietos partnerystės skatinimo būdai ir priemonės.....	58

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Leader metodo elementai.....	23
2 pav. Tyrimo eiga.....	29

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Kaimo plėtra – tai kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimas, t. y. kaimo ūkinės ir socialinės struktūros, taip pat bendruomeninių ryšių tobulinimas siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas kaimo vietovėse, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį bei gamtinę aplinką (Žin., 2002, Nr. 72-3009).

LEADER – tai viena iš keturių ES bendrijų iniciatyvų, skatinanti kaimo gyventojus ir organizacijas aktyviai dalyvauti gyvenamosios vietovės ir bendradarbiaujant dalyvauti bendruomenės plėtros procese. Ši programa padeda stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, skatina vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus darbuotojų bendradarbiavimą (<http://www.leaderlietuva.lt/>).

Strategija – tai priemonių planas, reikalingas institucijos misijai ir strateginiams tikslams įgyvendinti (Strateginio planavimo esmė..., 2009).

Vietos Veiklos Grupė – (toliau – VVG) – tai ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio valdymo organas, turintis sprendimų priėmimo teisę, atstovauja įvairių vietos veiklos grupės teritorijos gyventojų interesams, t. y. ne mažiau kaip 50 proc. valdymo organų narių sudaro kaimo bendruomenių, socialinių ir kitų partnerių, taip pat jų asociacijų atstovai, iki 25 proc. – verslo atstovai ir iki 25 proc. – vietos valdžios atstovai (Žin., 2007, Nr. 132-5388).

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Šiuolaikinis gyvenimas yra nuolat tobulėjantis ir reikalaujantis iš kiekvieno žmogaus, verslo organizacijos ar valdžios institucijos nuolatinio tobulėjimo bei partnerystės skatinimo. Partnerystė yra gan plati sąvoka, reiškianti dviejų ar daugiau organizacijų, institucijų ar žmonių bendradarbiavimą vykdant bendrą veiklą (projektą, teikiant įvairias paslaugas visuomenei ir pan.). Tuo tarpu partnerystė naujajame viešajame valdyme yra įvardijama kaip formalizuotas kooperacijos procesas, kuris neformaliai yra suvokiamas bendro planavimo ir veiklos realizavimo kontekste. Todėl partnerystė tampa kaimo vietovių darnios plėtros atspirties tašku, nes būti partneriu reiškia kurti bendras strategijas, kurių tikslas – pirmiausia atsižvelgti į kaimo žmogų ir jo aplinką. O principo Iš apačios į viršų esmę sudaro aktyvus vietos veikėjų bendradarbiavimas ir įsitraukimas į vietos plėtros procesus. Tai yra LEADER programos įgyvendinimo pagrindas. Taikant šį principą, suteikiama galimybė vietos organizacijoms ir gyventojams dalyvauti formuojant ir įgyvendinant vietos politiką, inicijuoti permainas kaimo vietovėse ir aktyviai jas įgyvendinti.

LEADER programa – tai viena iš keturių ES bendrijų iniciatyvų (kitos – INTERREG, URBAN, EQUAL), kuri skatina kaimo gyventojus ir organizacijas aktyviai dalyvauti gyvenamosios vietovės ir bendruomenės plėtros procese. Ši politikos priemonė padeda stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, skatina vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus darbuotojų bendradarbiavimą.

Vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą, nagrinėjo lietuvių mokslininkai: A. Raipa (2010), A. Pauliukevičiūtė, (2010), J. Jakaitis, N. K. Paliulis ir I. Meidutė (2011) ir J. Jasaitis (2014). Šių autorių teigimu, vietos bendruomenių vystymosi raidos etape, kuriame jos vėl buvo pratinamos palaikyti ryšius su kaimyninių apylinkių atstovais, dalyvauti rengiant savivaldybių ir regionų plėtros strateginius planus, priimant valstybinę reikšmę turinčius sprendimus itin svarbi tampa partnerystė su viešuoju, privačiuoju ir nevyriausybiniu sektoriumi. Iš užsienio šalių mokslininkų, analizavusių šią temą, galima paminėti: McQuaid (2010), M. Rouse (2009) ir kt. Pasak šių autorių, vietos partnerystė su verslo sektoriumi, išrinktais valdžios atstovais ir nevyriausybinių sektoriaus darbuotojais gali padėti sukurti ir įgyvendinti išsivystymo strategijas.

Vietos partnerystė, įgyvendinant LEADER programą yra plačiau analizuojama ir pateikiama šalies strateginiuose ir LEADER programos dokumentuose. Strateginiai šalies dokumentai, kuriuose yra analizuojama vietos partnerystė yra: Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu

Nr. XI-2015 (Žin., 2012, Nr. 61-3050) ir “2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa”, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 (Žin., 2012-12-11, Nr. 144-7430). Šiuose strateginiuose dokumentuose yra išskirtos pagrindinės sritys ir aspektai, kurie yra susijusios su vietos partnerystės strateginio valdymo bruožais ir problemomis. Tačiau plačiausiai ši tema yra pateikiama LEADER programos oficialiuose dokumentuose ir kituose LEADER programos informacijos šaltiniuose.

Pastaraisiais metais buvo tiriamas LEADER programos įgyvendinimas atskiruose rajonuose, akcentuojant visos programos įgyvendinimo ypatumus. Tačiau vietos partnerystė įgyvendinant LEADER programą konkrečiame rajone dar nebuvo tiriama, todėl galima teigti, kad šia pasirinkta tema atliekamas tyrimas yra aktualus ir naujas mokslinėje srityje.

Tyrimo dalykas – Vietos partnerystė įgyvendinant LEADER programą.

Tyrimo objektas – Viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė.

Tyrimo hipotezė: Tikėtina, kad vietos partnerystė įgyvendinant LEADER programą (Radviliškio rajono atvejis) nėra pakankama.

Tikslas – ištirti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone, ir jos skatinimo perspektyvas.

Uždaviniai:

1. Teoriniu aspektu išnagrinėti partnerystės sampratą naujojo viešojo valdymo kontekste.
2. Išanalizuoti vietos partnerystės sampratą įgyvendinant LEADER programą.
3. Atskleisti LEADER programos Lietuvoje įgyvendinimo rezultatus.
4. Ištirti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone.
5. Pateikti, tyrimo rezultatų pagrindu, vietos partnerystės, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone, skatinimo perspektyvas.

Tyrimo ištirtumas. Vietos partnerystė įgyvendinant LEADER programą buvo tyrinėjama

šių mokslininkų: J. Bučaitė-Vilkė, D. Motiejūnaitė (2011) *Viešojo ir privataus sektorių partnerystės svarba realizuojant regiono konkurencinę strategiją.*; V. Kavaliauskaitė, R. Jucevičius (2009). *Tarpinstitucinės partnerystės ir pilietinio sektoriaus vaidmuo sprendžiant vietos problemas.*; V. Karlavičius, I. Grigonienė, B. Karlavičienė (2006) *Viešoji ir privati partnerystė–naujas būdas pritraukti investicijas.*; D. Gudelis, V. Rozenbergaitė (2015) *Viešojo ir privataus sektorių partnerystės galimybės.*; V. Atkočiūnaitė, R. Vaišnoraitė (2011) *Principo „iš apačios į viršų“ raiška rengiant, priimant ir įgyvendinant kaimo vietovių pokyčių valdymo strateginius sprendimus* ir kt.

Tyrimo problema. Remiantis atliktais lietuvių mokslininkų tyrimais, susijusiais su vietos partneryste, galima teigti, kad visi šie tyrimai buvo atliekami tiriant viešojo ir privataus sektorių arba tarpinstitucinės ir pilietinės partnerystės apraiškas bei problemas Lietuvoje. Todėl galima iškelti šią **tyrimo problemą** – kokia yra skatinama vietos partnerystė ir jos skatinimo perspektyvos įgyvendinant LEADER programą ir siekiant užtikrinti darnų regionų plėtros vystymąsi. Atsižvelgiant į tai, ši magistro darbo problema gali būti formuluojama šiais **probleminiais klausimais**:

1. Kokios partnerystės sritys ir kryptys turėtų būti laikomos prioritetinėmis įgyvendinant LEADER programą?
2. Kaip vietos partnerystė gali padėti sumažinti kaimo gyventojų socialinę atskirtį?
3. Kokios vietos partnerystės skatinimo perspektyvos, įgyvendinant LEADER programą?

Tyrimo metodai:

Teoriniai – mokslinės literatūros ir LEADER programos dokumentų pasirinktu tyrimo aspektu analizė.

Kokybinis tyrimas - taikyti kokybinio (dokumentų analizė ir dalinai struktūrizuotas interviu) tyrimo metodai. Kokybinio tyrimo pagrindu (mokslinės literatūros ir dokumentų analizės) parengtas interviu klausimynas su atvirais klausimais tyrimo problemos analizavimui.

Tyrimas remiasi mokslinės literatūros atliktos analizės gautais duomenimis, LEADER programos ir strateginių dokumentų (Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ vietos plėtros strategijos 2004 -2006 ir 2007-2013m., veiklos ataskaitos, atlikti tyrimai ir kt.) analizės gautais duomenimis.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Atlikta 5 dokumentų analizė. Tyrimui buvo pasirinkti Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veiklą reglamentuojantys ir kiti su LEADER programos įgyvendinimu susiję dokumentai. Analizuojant pasirinktus dokumentus buvo siekiama išsiaiškinti vietos partnerystės, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone, dėka pasiektus rezultatus ir jos skatinimo perspektyvas.

Pasirinktu interviu metodu siekta atskleisti vietos partnerystės ypatumus, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone. Šiame tyrime dalyvavo 9 informantai iš kiekvieno vietos partnerystės sektoriaus (po 3 informantus iš viešojo, nevyriausybinių ir privataus sektoriaus).

Tyrimo etapai.

I etapas. Mokslinės literatūros ir LEADER programos dokumentų analizė (2016 rugsėjo - kovo mėn.)

II etapas. Kokybinis tyrimas. Renkant ir analizuojant duomenis taikyta kokybinių tyrimo metodų strategija:

Kokybinis tyrimas. LEADER programos ir strateginių dokumentų analizė. Atlikta 5 Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veiklą reglamentuojančių ir kitų su LEADER programos įgyvendinimu susijusių dokumentų analizė. (2016 balandžio mėn.)

Atlikus dokumentų analizę buvo atlikti 9 interviu su atrinktais informantais iš kiekvieno vietos partnerystės sektoriaus (viešojo, nevyriausybinių ir privataus sektoriaus. (2016 metų balandžio mėnesį).

III etapas. Kokybinio tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas (2016 kovo - balandžio mėn.)

IV etapas. Išvadų formulavimas, rekomendacijų rengimas (2016 gegužės mėn.)

Darbo reikšmingumas. Išanalizavus mokslinę literatūrą, mokslines publikacijas ir kitus mokslinius šaltinius galima rasti daugiau tyrimų apie LEADER programos įgyvendinimą tam tikruose rajonuose ir Lietuvoje, neišskiriant konkretaus šios programos įgyvendinimo pagrindo – vietos partnerystės. Todėl šis atliekamas tyrimas yra reikšmingas Radviliškio rajono vietos veiklos grupei „Radviliškio lyderis“. Atlikus pasirinktą kokybinį tyrimą bus nustatyta kokia yra plėtojama vietos partnerystė, kokios kyla problemos ir kokios yra jos skatinimo perspektyvos, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, 3 skyriai. Pirmasis apima vietos partnerystės įgyvendinant LEADER programą teorinį aspektą: partnerystės samprata viešojo valdymo kontekste, kaimo plėtros koncepcija: reikšmė ir perspektyvos, LEADER programos samprata ir principai bei LEADER programos Lietuvoje: įgyvendinimas ir rezultatai. Antrame skyriuje pateikta tyrimo metodologija ir metodai, trečiame skyriuje vietos partnerystės, įgyvendinant LEADER programą, tyrimas. Pateikiamos išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai. Darbe pateikta 21 lentelė ir 2 paveikslai. Bendra magistro darbo apimtis 64 puslapiai (be priedų). Literatūros sąrašas – 60 šaltinių.

1. VIETOS PARTNERYSTĖS ĮGYVENDINANT LEADER PROGRAMĄ TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Partnerystės samprata Naujojo viešojo valdymo kontekste

Partnerystė mokslinėje literatūroje ir naujojo viešojo valdymo kontekste yra nagrinėjama jau nuo 20 a. pradžios. Ši sąvoka analizuojama kaip „viešojo ir privati partnerystė“. Pauliukevičiūtės (2010) teigimu, sąvoka „viešojo ir privati partnerystė“ (*public private partnership*) JAV ir JK įtraukiant privatų sektorių pradėta vartoti dar 1980 m. apibrėžiant miestų plėtros reiškinių tendencijas. Biudžetiniai apribojimai paskatino tokio pobūdžio partnerystę taikyti plėtojant infrastruktūrą ir teikiant viešąsias paslaugas dėl viešojo sektoriaus ribotų finansinių galimybių dėl privataus sektoriaus privalumų: vadybinių sprendimų racionalumo ir efektyvumo, galimybės lanksčiau reaguoti į aplinkos bei technologinius pokyčius, antrepreneriškumo ir t. t.

Tuo tarpu, naujojo viešojo valdymo kontekste, partnerystės sąvoka buvo sutapatinama su „tarporganizacinės sąveikos“ samprata. Pasak McQuaid (2010), šios sąvokos „apima įvairias organizacines tinklaveikos formas bei priemones, turinčias tikslą – sujungti visą galimą valdymo potencialą, išteklius, reformų praktiką sprendžiant visuomenės ekonomines, socialines (nedarbo, užimtumo, institucijų socialinės atsakomybės) problemas, įtraukiant kuo daugiau suinteresuotųjų grupių, struktūrų, socialinių-politinių darinių bei įvertinant personalo pasirengimą, pasitelkiant ekspertų sistemas ir ekspertizes“. Remiantis Raipa (2011), partnerystės sąvoka naujajame viešajame valdyme yra įvardijama kaip formalizuotos kooperacijos procesas, kuris neformaliai yra suvokiamas bendro planavimo ir veiklos realizavimo kontekste, akcentuojant politinių - programinių tikslų agregavimo principų unifیکavimą, atsakomybės pasidalijimą už išteklių racionalų panaudojimą, veiklos procesų rizikos bei gautos ekonominės, socialinės naudos valdymą tam tikrame partnerystės kontraktais apibrėžtame laiko kontekste. Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė apibrėžiama kaip ilgalaikis privačių asmenų ir valdžios bendradarbiavimas. Kitaip tariant, privatūs asmenys prisiima atsakomybę už valdžios teikiamą jiems ilgo naudojimo turtą, o viešasis sektorius atitinkamai prisiima atsakomybę už bendradarbiavimą, stebėjimą, reikiamos pagalbos teikimą (<http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/overview/what-are-public-private-partnerships>).

Kalbant apie partnerystę, reikia nepamiršti, kad čia pranyksta vadovavimas tarp lyderio ir grupės. Bet koks lyderis tampa vienu iš grupės narių. Partnerystę geriausiai apibūdina šie principai: lygybė, grupinė vizija, bendra atsakomybė (Leadership styles: The partnership, 2015). Ten pat rašoma, kad partnerystė geriausiai veikia su nedidelėmis grupėmis, kuriose dirba patyrę, talentingi žmonės ir vyrauja sąžiningumas, pasitikėjimas.

M. Rouse (2009) teigia, kad privatus partneris gali būti privati verslo, viešosios korporacijos ar įmonė, turinti tam tikrų žinių. Anot autorės, viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė plati sąvoka, kuri gali būti taikoma sudarant ir trumpalaikes ir ilgalaikes sutartis, tačiau naudingiausia įgyvendinant didelius projektus, reikalaujančius aukštos kvalifikacijos darbuotojų žinių ir didelių piniginių sąnaudų.

Plačiau partnerystės sąvoką šiame kontekste analizuoja ir kiti lietuvių mokslininkai J. Jakaitis, N. K. Paliulis ir I. Meidutė (2011), kurie akcentavo šios sąvokos svarbą tarp valdžios institucijų ir privataus sektoriaus. Minėtų autorių nuomone, visų lygių valstybės valdžios institucijos, siekdamos užtikrinti infrastruktūros ar paslaugų teikimą visuomenei, vis labiau domisi galimybe bendradarbiauti su privačiuoju sektoriumi dėl ribotų valstybės finansinių išteklių ir galimybės pasinaudoti praktine privačiojo sektoriaus patirtimi. Viešojo ir privačiojo sektoriaus bendradarbiavimas skirtingose šalyse įgyvendinamas įvairiais būdais, priklausomai nuo privačiojo sektoriaus dalyvavimo teikiant viešąsias paslaugas lygio. Europos Sąjungos ir kitose pasaulio šalyse, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė skirtingose srityse yra taikoma labai dažnai. Remiantis daugelio pasaulio valstybių patirtimi galima teigti, kad viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimas teikia didelę naudą visuomenei ir valstybei, kadangi bendradarbiaudamas ir vykdydamas įvairius projektus privatusis sektorius, naudodamas savo lėšas, patirtį bei iniciatyvą, gali teikti viešąsias paslaugas, gerinti jų kokybę, sukurti ir atnaujinti ir efektyviai valdyti viešosioms paslaugoms teikti reikalingą turta.

Partnerystė – vienas svarbiausių principų, siekiant valdyti Europos Sąjungos investicijas, tačiau Lietuvoje viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė kol kas nėra tinkamai išplėtotą, kadangi šioje šalyje partnerystės projektai vykdomi dažniausiai tik savivaldybių lygmeniu. Nors pastaruoju metu valstybės institucijose jau yra pastebimas susidomėjimas viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimo galimybėmis, pvz., LR valstybės kontrolė atliko valstybinį viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimo auditą, LR susisiekimo ministerijoje buvo inicijuota ir atlikta transporto infrastruktūros modernizavimo galimybių studija, Ūkio ministerija. Kiekvienos savivaldybės lygmeniu partnerystė tarp viešojo ir privataus sektoriaus yra sudėtingas procesas, kuriame svarbią vietą užima ir vietos partnerystė, įgyvendinant savivaldybės teritorijų (kaimiškųjų ir miesto vietovių) plėtros politiką. LEADER programos metodinėje mokymo priemonėje „LEADER“ programos patirtis: vietos partnerystės organizavimas (2007) teigiama, kad „Vietos partnerystė padeda suformuluoti svarbiausias plėtros problemas ir numatyti įmanomas bei efektyviausias priemones, kuriomis galima pasinaudoti sprendžiant esamas problemas konkrečioje vietovėje. Vietos partnerystė jungia svarbiausias regiono institucijas ir organizacijas bei aktyvius ir profesionalius veikėjus, tai reiškia, kad yra užtikrinamas atstovavimo teisėtumas ir laiduojamas veiklos efektyvumas“.

ES teisės aktuose partnerystė apibrėžiama kaip kompetentingų regioninių, vietos, miestų ir kitų valdžios institucijų, ekonominių, socialinių partnerių ir NVO įtraukimas į ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo procesą, t. y. veiksmų programų rengimą, įgyvendinimą, stebėseną ir vertinimą (<http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/kvieciame-susipazinti-su-partnerystes-principo-igyvendinimo-2015-m-apzvalga>). Pagal stebėsenos duomenis apklausiant partnerius, paaiškėjo, kad su partneriais bendradarbiaujama įvairiomis formomis. Partnerystė – nuolat tobulinamas procesas, todėl turi būti aktyvūs visi jos dalyviai.

Remiantis „Viešojo ir privataus sektorių partnerystės (VPSP) projektų vadovo“ pateikiama informacija, galima išskirti tris savitus vietos partnerystės tipus, atitinkančius tris požiūrius:

- *vietos partnerystė kuriama asmenų, dažniausiai bendruomenės “vietos lyderių”, kurie norėtų aktyviai dalyvauti ne tik ekonominėje, bet ir socialinėje bei kultūrinėje vietos veikloje, iniciatyva. Toks aktyvus įsitraukimas paprastai būdingas stiprioms asmenybėms, palaipsniui atstatantiems pilietiškumo jausmą. Pirminis šios partnerystės tikslas yra daugiau nukreiptas į socialinius išteklius (socialinius ryšius, kultūros rėmimą, identiškumo atnaujinimą ir pan.)*

- *vietos partnerystė kuriama verslininkų arba profesinių organizacijų (kooperatyvų, gamintojų asociacijų ir pan.), reikalaujančių išskirtinės pozicijos, priimant ekonominius sprendimus, iniciatyva. Pirminis šios partnerystės tikslas susitelkia į ekonominę veiklą ir šios srities projektų kūrimą, rėmimą ir valdymą;*

- *vietos partnerystė kuriama vietos arba kitokios valdžios, atsakingos už bendrų reikmių tenkinimą, iniciatyva, kompensuojant privačių iniciatyvų probleminiuose regionuose trūkumą. Pirminis šios partnerystės tikslas - svarbiausias yra viešųjų gėrybių (infrastruktūros, viešųjų paslaugų ir pan.) kūrimas visam rūpimam regionui.*

Tačiau nepaisant to, kad vietos partnerystės proceso prigimtis visais trimis atvejais yra skirtinga, viešųjų institucijų inicijuota vietos partnerystė dažniausiai gimsta, siekiant įveikti nepalankiai besiklostančią ekonominę ir socialinę situaciją.

Atsižvelgdama į 2015 m. gautus rezultatus, finansų ministerija 2016 metais išskyrė dvi pagrindines partnerystės principo taikymo tobulinimo kryptis:

- Skatinti aktyvų ministerijų įsitraukimą įgyvendinant partnerystės principą;
- Skatinti konstruktyvų ekonominių, socialinių partnerių ir NVO bendradarbiavimą su už ES struktūrinių fondų administravimą atsakingomis institucijomis, t.y. organizuoti susitikimus su įvairiais partneriais, patikslinti Partnerystės įgyvendinimo gaires, kelti partnerių kompetenciją ir organizuoti partnerystės principo įgyvendinimo vertinimą (<http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/kvieciame-susipazinti-su-partnerystes-principo-igyvendinimo-2015-m-apzvalga>).

Agota Giedrė Raišienė (2010) pastebi, kad savivaldybės užtikrina ryšį tarp piliečių, bendruomenių, įvairių organizacijų ir valstybės institucijų. Anot autorės, svarbu užtikrinti kokybišką šių socialinių subjektų sąveiką, gebėti integruoti ir įgyvendinti skirtingus jų tikslus. Kaip jau galima pastebėti, kad vietos savivaldoje partnerystė ir bendradarbiavimas suteikia didžiausią naudą plačiausiai naudos gavėjų ratui. A. G. Raišienė (2010) teigia, kad pasiekti organizacijų bendrai užsibrėžtus tikslus, įgyvendinti jungtinius projektus ypač veikia partnerystės struktūra, kuri gali skatinti, remti arba stabdyti bendradarbiavimo procesą, daryti įtaką partnerystės teikiamai naudai.

Partnerystės principai:

Partnerystė ES struktūrinės paramos procese grindžiama šiais principais:

- *Atvirumo* – kai ES struktūrinės paramos procese gali dalyvauti partneriai, atstovaujantys nacionaliniams, regioniniams, sektoriniams ar tam tikros visuomenės grupės interesams;
- *Įtraukimo* – kai partneriai įtraukiami į visus ES struktūrinės paramos proceso etapus, t. y. planavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo;
- *Skaidrumo* – kai partneriams pateikiama visa informacija, kuri jiems reikalinga efektyviam dalyvavimui ES struktūrinės paramos procese;
- *Efektyvumo* – kai partneriai į ES struktūrinės paramos procesą įtraukiami savo kompetencijos srityse, laiku, jiems tinkamomis formomis ir dėl esminių kausimų;
- *Tarpusavio atsakomybės* – kai partnerystė grindžiama abipusiu pasitikėjimu ir įsipareigojimu siekti maksimaliai efektyvaus ES struktūrinės paramos panaudojimo, visų partnerių indėlis yra pripažįstamas ir vertinamas (Partnerystės principo taikymo ES struktūrinės paramos procese gairės 2012).

Apibendrinat partnerystės sampratą galima teigti, kad partnerystė yra plati sąvoka, reiškianti dviejų ar daugiau organizacijų, institucijų ar žmonių bendradarbiavimą vykdant bendrą veiklą (projektą, teikiant įvairias paslaugas visuomenei ir pan.). Tuo tarpu vietos partnerystė savivaldybių lygmeniu yra suvokiama kaip kaimo vietovių darnios plėtros atspirties taškas, kadangi būvimas kitos organizacijos ar institucijos partneriu suteikia galimybę kurti bendras strategijas, kurių tikslas – kurti ir garantuoti darnią konkrečios vietovės plėtrą.

1.2. Kaimo plėtros koncepcija: reikšmė ir perspektyvos

Kaimo plėtra mokslinėje literatūroje neretai nagrinėjama remiantis ekonomikos augimo teorija. Ekonomikos augimo paskirtis suprantama kaip gyventojų gerovės kilimas, kuris pasiekiamas per gamybą, išaugusias paslaugas ir padidėjusį vartojimą, tobulinant ūkinę ir

socialinę jo infrastruktūrą, taip pat bendruomeninius ryšius, kuriant darbo vietas, bei puoselėjant kraštovaizdį ir etninę kultūrą (Šeižė, Jasaitis, 2012).

Ne vienas pavyzdys sufleruoja, kad turimi resursai ne visada tinkamai panaudojami, todėl vietoj tikėtos naudos, sulaukiami nuostoliai: išsekvojami ištekliai, ekonomikai padaroma neatitaisomų nuostolių, todėl ekonomikos augimas, jos tempai, kokybė priklauso ne tik nuo šalies ūkio pajėgumo, bet ir nuo tinkamai suformuluotų ekonomikos plėtros tikslų ir uždavinių. Vadinasi, tinkamai numatyti tikslai ir uždaviniai priimant ekonomikos procesų srities sprendimus – viena iš aktualiausių vadybos problemų (Žukovskis, 2009). Todėl žvilgsnis į praeitį labai naudingas, nes matoma, kas buvo daroma tikslo link. Tai leidžia nustatyti naujus tikslus ir rasti geriausių problemų sprendimo būdą.

Siekiant suprasti kaimo plėtros terminą, vertėtų paanalizuoti, ką reiškia žodis „kaimas“. Lingvistinė žodžio „kaimas“ reikšmė aiškinama kaip žemdirbių darbo ir gyvenamoji vieta. Lietuvių enciklopedijoje (1978 m.) sąvoka „kaimas“ – tai grupė sodybų, kiemų, ūkių, kurie savo artumu, žemės išdėstymu, bendrai naudojamais plotais ar šiaip tradiciniais vienas nuo kito priklausomais veiksniais sudaro atskirą vienetą. A. Poviliūno (2002) teigimu, kaimas suprantamas kaip tam tikra teritorija, turinti gamtos ir žmogaus suformuotą kraštovaizdį, su tam tikru gyventojų skaičiumi, jų gyvenimo sąlygomis bei kokybe, vienokia ar kitokia gamybinės bei socialinės sferos objektų santalka bei atitinkamomis veiklos kryptimis, regionine kultūra ir gyvensena. Pasak Rasos Melnikienės (2005), kaimo vietovė – tai teritorija, kurioje dominuoja natūrali gamtinė aplinka, o gyventojams būdinga nedidelė koncentracija. Kaip matyti, visuose pateiktuose apibrėžimuose dominuoja žodžiai teritorija, gyventojų skaičius. Vadinasi, kaimas, tai teritorija, su tam tikru gyventojų skaičiumi, o visa kita išsirutulioja iš šių pamatinių žodžių, kaip, pavyzdžiui, veikla, jos kryptys, sąlygos ir pan.

Kalbant apie partnerystę, tai bendros veiklos įprasminimas. Bendradarbiavimas dažniausiai vienai pusei yra naudingesnis vienu atžvilgiu, kitai kitu. Bet kuriuo atveju, nepralaimi nei viena pusė, nes tai priklauso nuo užsibrėžtų tikslų. Skirtingi partneriai turi skirtingą veiklos patirtį, skiriasi jų poreikiai ir vertybinės orientacijos.

Pastaruoju metu vietos partnerystės stiprinimas tapo svarbia regionų politikos modernizavimo priemone. Kuriant naujas kaimų plėtros, augimo, gyventojų veiklos stiprinimo strategijas įtraukiama aktyviausius regionų dalyvius į vietos plėtros procesą. Regionų politika neatsiejamai susijusi su kaimo plėtros politika. „LEADER” programos patirtis: vietos partnerystės organizavimas“ (2007) dokumente nurodoma, kad ES šalyse regionų politika formavosi 20 a. 6 ir 7-ame dešimtmečiuose siekiant sumažinti kaimo gyventojų persikėlimą į miestus. Todėl paskutiniaisiais 20 a. dešimtmečiais regionų politikos turinys ir priimami sprendimai, taikomi metodai radikaliai pasikeitė. Pagal naująją regionų politiką tiesioginį

ekonomikos sektorių ir įmonių rėmimą palaipsniui keičia parama, teikiama įvairaus pobūdžio iniciatyvoms, kurios regionų ir vietos lygiu atskleidžia unikalias plėtros galimybes. Tai vykdoma per vietos gyventojus, nes būtent jie geriausiai žino, kokie yra jų regiono išteklių ir kokios yra plėtros galimybės. Taigi, šioje vietoje vietos partnerystė leidžia suformuluoti svarbiausias plėtros problemas, numato efektyvias priemones, kurias būtų galima panaudoti konkrečioje vietovėje ir konkrečioje veikloje. Pabrėžtina, kad sėkmingiausia tikslai įgyvendinami tose vietovėse, kur į vietos plėtrą įtraukiami aktyviausi krašto veikėjai.

Brundland Komisijos ataskaitoje pirmą kartą paminėta kaimo plėtros sąvoka. Ji derino du aspektus: aplinkos apsaugos ir pasaulio ekonominės plėtros. Tuo metu buvo kalbama apie tris pagrindinius dėmenis: socialinį–kultūrinį, ekologinį ir ekonominį, akcentuojant visų jų tarpusavio suderinamumą (Kaimo bendruomenių plėtra, 2004). Kaimo plėtrą kitaip galime apibūdinti kaip tęstinį procesą, kuris lemia teigiamus kiekybinius ir kokybinius pokyčius kaimo sistemoje (Lazarevaitė, Raupelienė, Perkumienė, 2006). Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatyme kaimo plėtra apibrėžiama kaip kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimas, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros, taip pat bendruomeninių ryšių tobulinimas siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas kaimo vietovėse, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį bei gamtinę aplinką (Žin., 2002, Nr.72). A. Aleksandravičius, R. Brazienė (2004) pabrėžia, kad kaimo plėtra – tai tolydus, dinamiškas, subalansuotas ilgas procesas. Tai sisteminis požiūris į socialines, ekonomines, kultūrinės ir aplinkosaugines dimensijas. Pasak V. Žoštautienės (2006), kaimo plėtrą galima apibūdinti kaip kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros, taip pat bendruomeninių ryšių tobulinimą. Ir visa tai yra daroma siekiant užtikrinti kuo geresnę ekonominę ir socialinę sanglaudą, kurti naujas darbo vietas kaimuose, saugoti ir puoselėti etnografinę kultūrą, kraštovaizdį bei savo aplinką.

Kaip matyti kaimo plėtros apibrėžtis gana plati. Į ją galima pažvelgti ir kitu rakursu. (1 pav.)

1 lentelė

Kaimo plėtros apibrėžtis

Prasmė	Apibrėžimas
Plačioji	Tai sąvoka, apibrėžianti kaimo ekonominius, socialinius, aplinkosauginius elementus, taip pat jų palankiam funkcionavimui būtiną infrastruktūrą.
Ekonominė	Tai žemės ūkio ir kitų kaimo ekonominių veiklų bei būtinos infrastruktūros plėtra.
Aplinkosauginė	Tai kaimo gamtinių elementų tvarkymas, formavimas ir apsauga, tenkinant ekonominius, socialinius, kultūrinius, ekologinius ir estetinius visuomenės poreikius.

Socialinė	Tai procesas, kurio metu gerinama kaimo gyventojų gyvenimo kokybė, įskaitant pokyčius socialinėje organizacijoje.
Institucinė/politinė	Kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimas, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros, taip pat bendruomeninių ryšių tobulinimas, siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas kaimo vietovėse saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį bei gamtinę aplinką.
Siauroji	Tai netradicinio žemės ūkio ir žemės ūkiui alternatyvios kaimo ekonominės veiklos plėtra.
Vadybinė	Tai planavimo, organizavimo koordinavimo ir stebėsenos procesas, kurio metu valdomi kaimo sistemos elementų teigiami ir neigiami pokyčiai, siekiant žmogaus socialinės raidos, kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis Ž. Grumulyte (2006). *Turizmo plėtros siekis-darni kaimo plėtra* p. 2.

„Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros gairės vietos subjektams“ (2014) dokumente teigiama, kad „Bendruomenės inicijuota vietos plėtra“ yra Europos Komisijos vartojama sąvoka, kuria apibūdinamas tradicinei principu „iš viršaus į apačią“ grindžiamai plėtros politikai priešingas požiūris. Įgyvendinant BIVP, iniciatyvos imasi vietos gyventojai, kurie užmezga vietos partnerystės ryšius, parengia ir įgyvendina integruotos plėtros strategiją.

Vadinasi, šiuolaikinė kaimo plėtros samprata – tai neurbanizuotos vietovės, turinčios tapti kur kas patogesnės gyvenimui, darbui ir jaunosios kartos ugdymui. Kaimo plėtros apima kraštovaizdžio, etnografinio savitumo išsaugojimą, gamtos resursų optimalų panaudojimą, kompleksinių regioninės plėtros strategijų modeliavimą (Jasaitis, 2014).

Užsienio literatūroje kaimo plėtra aiškinama plačiau. Tai apgalvotas, subalansuotas procesas, dėmesys kaimo vietovių gyventojų poreikiams (Mueller ir kt. 2004). Autoriai kaimo plėtrą apibūdina keliais aspektais:

- Kaimo plėtra ilgalaikis procesas: jai įgyvendinti neužtenka vienerių metų. Tam pasiekti reikia sisteminio požiūrio bei monitoringo sistemos;
- Kaimo plėtra apibūdina penkiais būdvardžiais –ekonominis, socialinis, kultūrinis, politinis ir aplinkos. Visa tai atskleidžia nagrinėjamos problemos mastą bei būtinumą pažvelgti į tai, kaip į integruotą procesą;
- Kaimo plėtra yra kaita – kaimo plėtra nėra Status Quo procesas, priešingai – tai subalansuotas ir dinamiškas procesas;
- Kaimo plėtra skirta pagerinti vietos gyventojų gyvenimą.

J. Douwe ir kt. (2000) kaimo plėtra vadina daugiapakopį, daug dalyvių reikalaujantį procesą. G. Nemes (2005) pabrėžia pagrindines kaimo plėtros endogeninio modelio charakteristikas:

- Pagrindinis principas – specifiniai ištekliai: gamta, žmogus, kultūra;
- Varomoji jėga – vietinė programa ir verslumas;

- Kaimo vietovių funkcija – įvairių paslaugų suteikimas ir ekonomika;
- Pagrindinės kaimo plėtros problemos – socialinių grupių įsitraukimas į ekonominę ir plėtros veiklą;
- Dėmesys kaimo plėtrai – tai gyventojų gebėjimų stiprinimas, jų socialinės atskirties mažinimas.

Lietuvoje galutinai požiūris į kaimą pasikeitė tuomet, kai žmonės suprato, jog vien žemdirbystės sektoriaus jėgomis nieko nepakeisi. J. Jasaičio (2012) išnagrinėtoje ES komisijos ataskaitoje „Kaimiškojo pasaulio ateitis“ (1988) pabrėžiamos naujosios kaimo socialinės funkcijos. Todėl palaipsniui formuojama būtinybė specialiai kaimo plėtros politikai, kurios svarbiausi uždaviniai:

- ūkinės veiklos įvairovė bei naujų darbo vietų įkūrimas;
- kaimo fizinės ir socialinės infrastruktūros pertvarka, atsižvelgiant į didėjantį gyventojų, neužimtų pirminėje žemės ūkio gamyboje, skaičių ir jų specifinius poreikius;
- pasitelkiant kaimo bendruomenes ir visuomenines priemones kaimo gyventojų pilietinis aktyvumo ir atsakomybės ugdymas;
- privalomas gamtosauginių reikalavimų laikymasis ir kraštovaizdžio puoselėjimas;
- kaimo kultūrinio savitumo kūrimas;
- etnografinio ir dorovinio paveldo išsaugojimas bei puoselėjimas;
- visuomenės narių susvetimėjimo mažinimą, atkuriant kaimynišką piliečių bendravimą, stiprinant bendrųjų tautos ir valstybės siekių suvokimą (Jasaitis, 2012).

Lietuvos kaimo plėtros tyrimo centras savo koncepcijoje yra nurodęs pagrindines, prioritetines kaimo plėtros kryptis, siekiant vystyti kaimo plėtrą:

- 1) Stambių, specializuotų ūkių kūrimas, panaudojant moderniausias technologijas. Jie turi gebėti konkuruoti ne tik Europoje, bet ir pasaulinėje rinkoje;
- 2) Šeimos ūkiai geba prisitaikyti prie pokyčių bei patenkina vietinės rinkos poreikius;
- 3) Netradicinis žemės ūkio skatinimas, alternatyvioji veikla.
- 4) Pavyzdinių mokomųjų įvairios paskirties ūkių steigimas, išbandant naujausias technologijas, įrangą, naujas produkcijos rūšis;
- 5) Miestuose dirbančių specialistų skatinimas kurtis kaime bei prisidėti prie regioninių bei vietinių strategijų kūrimo, kultūrinės veiklos puoselėjimo. Tokiu būdu būtų skatinamas kaimo vietovių ekonominis ir kultūrinis bendradarbiavimas (Žukovskis, 2009).

Vienas svarbiausių kaimo plėtros tikslų yra sumažinti netolygumus tarp miesto ir kaimo. Pirmiausia tai buvo pastebima ryšių informacinės infrastruktūros srityje. Siekiant kaimo plėtros tikslų būtina suteikti visiems gyventojams vienodas galimybes naudoti informacines

technologijas socialinėms ir visuomeninėms reikmėms. Svarbiausios informacinės visuomenės plėtojimo kaimo vietovėse kryptys (Ališauskas, Jankauskienė, 2008):

- plėsti informacinę infrastruktūrą, kuriai kaimo vietovėse reikia daug daugiau išlaidų nei mieste;
- ugdyti kaimo gyventojų gebėjimą naudotis informacinėmis ir telekomunikacinėmis technologijomis;
- gausinti elektroninių ryšių pasiekiamą ir teikti daugiau paslaugų.

Naujų technologijų įvedimas į kaimą automatiškai suteikia daugiau galimybių kaimo vietovėse pasiūlyti naujos veiklos, išplečia bendravimą ir sąsajas su išoriniu pasauliu. O to pasekoje gerėja žmonių gyvenimas (Ališauskas, Jankauskienė, 2008).

Apibendrinant šį skyrių galima teigti, kad tiek lietuvių, tiek užsienio autorių kaimo plėtros samprata gana artimos. Neabejojama, kad modernėjantis žemės ūkis reikalavo ir vis dar reikalauja radikaliai keisti požiūrį į kaimo koncepciją, vietos gyventojus. Šiame kontekste pabrėžtinai siekis kaimo vietovės priartinti prie miesto, kad nebūtų tokio didelio atotrūkio. Todėl nenuostabu, kad kaimo plėtros koncepcija tampa viena iš pagrindinių viešojo sektoriaus valdymo koncepcijų.

1.3. LEADER programos samprata ir principai

LEADER – tai viena iš keturių ES bendrijų iniciatyvų, skatinanti kaimo gyventojus ir organizacijas aktyviai dalyvauti gyvenamosios vietovės ir bendradarbiaujant dalyvauti bendruomenės plėtros procese. Ši programa padeda stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, skatina vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus darbuotojų bendradarbiavimą (<http://www.leaderlietuva.lt/>).

LEADER programa – ES programa skirta atsiliekančių nuo kitų teritorijų kaimo vietovių plėtrai. Minėtas plėtros modelis orientuojamas į platesnį ir glaudesnę tarpregioninę, transnacionalinę kaimo bendruomenių partnerystę ir kooperaciją (Aleksandravičius, Atkočiūnienė, Christauskas, Petrauskienė, 2002). Autoriai skiria šiuos programos tikslus:

- Naujų, pavyzdinių ir multiplikujamų vietinės iniciatyvos projektų rėmimą;
- Patirties keitimosi ir sklaidimo per europinį tinklą apie kaimo plėtrą skatinimas;
- Platesnio ir glaudesnio tarpregioninio bendravimo, solidarizuojant Europos šalių bendruomenes, skatinimas.

Ši programa tapo naudinga, kai senosios Europos sąjungos šalys pastebėjo, kad jų kaimuose matomas didelis atotrūkis nuo miesto. Tuo metu jos išgyveno tą patį, ką pastaraisiais

metais išgyvena Lietuva: didelį atotrūkį tarp miesto ir kaimo, gyventojų migraciją į miestus, o tai lemia kaimo gyventojų senėjimą ir kaimų sunykimą.

1991 metais Europos Komisija paskelbė LEADER iniciatyvą. Jos esmė – įtraukti visus kaimo gyventojus ir partnerius, suinteresuotus kaimo gerove. Taip politikai ir vietos valdžia, kaimo verslininkai, ūkininkai, įvairios visuomeninės organizacijos ir paprasti kaimo gyventojai galėjo prisidėti prie Leader programos (Leader įgyvendinimo apžvalga, 2008).

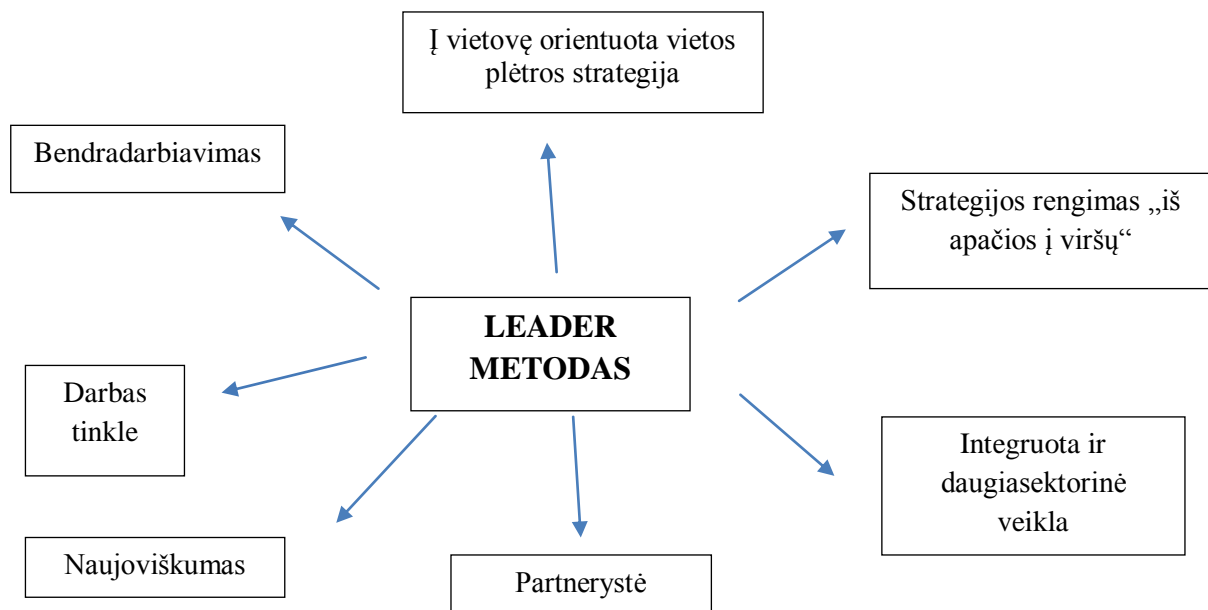
Pagrindinis LEADER programos tikslas – skatinti tolygią regionų plėtrą, gerinti gyvenimo kokybę kaime, spręsti socialines, ekonomines ir aplinkos problemas pasitelkus vietos gyventojus, kaimo nevyriausybinės organizacijas, vietos verslininkus, vietos valdžios institucijas ir kitus kaimo plėtros dalyvius (<http://www.zmmc.lt/lt/leader-metodas.html>).

Pagrindiniai LEADER programos uždaviniai:

- suburti bendruomenės, verslo ir vietos valdžios atstovus bendram tikslui;
- telkti kaimo gyventojus, ugdyti jų gebėjimus veikti kartu bei stiprinti pasitikėjimą savo jėgomis;
- skatinti vietos iniciatyvas - rengti integruotas vietos plėtros strategijas bei organizuoti jų įgyvendinimą naujais metodais tikslingai panaudojant vietos išteklius ir viešąją paramą;
- skatinti teritorinę ir tarptautinę partnerystę (LEADER metodas: pagrindai, 2006).

Kaip matyti, LEADER pobūdžio priemonės tikslas – metodikos pritaikymas prie kaimiškų vietovių, todėl LEADER priemonei įgyvendinti buvo steigiamos VVG (vietos veiklos grupės), ėmė kurtis bendruomenės. LEADER priemonės vienas iš pagrindinių principų buvo skirtas veiklai, susijusiai su naujų įgūdžių gavimu, kaimo žmonių aktyvinimu, kaimo bendruomenių ir partnerystės organizacijų inovacijų taikymu – novatoriškumu, kaimo vietovių konkurencingumo skatinimu, miesto ir kaimo atotrūkio mažinimu (Atkočiūnienė, 2008).

Esminė LEADER metodo idėja yra ta, kad sprendimus dėl vienokių ar kitokių projektų priima vietos gyventojai, jie patys ir sprendžia, kuri Europos kaimo vietovių įvairovės plėtros strategija būna veiksmingesnė ir produktyvesnė. Tuomet visos procedūros yra aiškios ir skaidrios, gaunama reikiama paramą ir reikalinga techninė pagalba gerajai patirčiai skleisti (LEADER metodas: pagrindai, 2006). LEADER programa nuo kitų kaimo politikos priemonių skiriasi tuo, kad čia nenurodoma, kas turi būti daroma, o aiškinama „kaip“ tai daryti. LEADER metodą sudaro septyni pagrindiniai elementai, kurie privalo būti vertinami kaip nedaloma priemonių visuma. Taikant šį metodą visi elementai reikšmingi, papildo vieni kitus ir naudingai sąveikauja didindami kaimo vietovių galimybes spręsti savo problemas (LEADER metodas: pagrindai, 2006), (žr. 1pav.).

1 pav. Leader metodo elementai.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis E. Ribašauskiene, 2010, Vietos veiklos grupių vadybos, įgyvendinant vietos plėtros strategijas, stiprinimas p. 4.

Vienas iš svarbiausių LEADER principų – partnerystė. Būtent partnerystės dėka kaimo regionuose yra diegiamos naujovės, o norint naujovių, pirmiausia reikia partnerių, kurie galėtų parodyti, patarti, padėti, paaiškinti ir kartu bendradarbiauti. Būtent todėl partnerystė tampa kaimo vietovių darnios plėtros atspirties tašku. Partnerystės kūrimas – savotiškas lipimas į kalną, įgalinant kartu dirbti gyventojus ir organizacijas (Ribašauskienė, 2010).

Veikiant partnerystės principu vietos plėtros strategija turėtų turėti įtakos sprendžiant klausimus dėl viešųjų investicijų. Vietos veiklos grupė - visuomeninė organizacija, įkurta siekiant įgyvendinti LEADER principus ir kurios tikslas yra – veiksmingai pasinaudoti ES skiriama parama, siekiant sustiprinti atstovaujamos teritorijos kaimiškųjų vietovių plėtrą.

Išskiriami tokie LEADER programos įgyvendinimo etapai:

1. LEADER I (1991–1993 m.)
2. LEADER II (1994 –1999 m.),
3. LEADER+ (2000 –2006 m.),
4. LEADER metodas (2007–2013 m.) (Ribašauskienė, Šalengaitė, 2011).
5. LEADER 2014–2020 m. (BIVP).

1991 m. pradėtas taikyti „LEADER“ leido ES kaimo vietovėms prisidėti prie savo ateities kūrimo. Kasmet metodas tobulėjo, pastebėta, kad „LEADER“ priemonė gerai veikia įvairiomis aplinkybėmis skirtingų tipų vietovėse. Todėl šio metodo naudojimas tapo

veiksmingas formuojant kaimo politiką. Taip jis tapo sudėtine kaimo plėtros politikos dalimi, skatinančia vietos gyventojus ir organizacijas dalyvauti rengiant ir įgyvendinant tvariojo vystymosi strategiją. Įgyvendinant LEADER priemonę įvairiuose sektoriuose atsirado galimybė gauti finansavimą kultūrai, aplinkai gerinti, architektūros paminklams ir paveldo pastatams restauruoti, kaimo turizmui bei kitoms veikloms įgyvendinti.

LEADER programa skiriasi nuo kitų kaimo plėtros eksperimentų, nes pirmą kartą buvo įgyvendinama naujų konceptualių požiūrių sisteminga visuma (Atkočiūnienė, 2004):

- Priešingai nei sektoriaus samprata, dėmesys skiriamas vietai;
- Supriešinamos centralizacijos su decentralizacija;
- Svarba bendradarbiavimui, neišskiriant individo;
- Regioninis ir nacionalinis strateginis planavimas papildomas vietiniu;
- Išskiriama vertybių svarba: dvasingumas, mokymasis, techninė pagalba, kolektyviai suformuotos veiklos vizijos, jų įgyvendinimas, vietos savitumo plėtra, investicijos į infrastruktūrą ir pan.

Kaimo organizacijų aktyvumas reiškiasi dviem pozicijomis: pirmiausia tai, kad daugelis bendruomenių problemų yra bendros ir tarpusavyje persipinusios. Pavyzdžiui, esant blogai vietos ekonominei padėčiai, prasta būna ir infrastruktūra, žmonių pragyvenimo sąlygos. Šiame kontekste problemos sprendžiamos integraliai – į problemą žiūrima kaip į tarpusavyje susijusią sritį.

Antruoju atveju sutelkiama kuo daugiau gyventojų iniciatyvų, kad bendruomenė jas įvardytų ir patys savo jėgomis ir lėšomis nuspręstų, ką galima įgyvendinti greitai, o ką vėliau, panaudojant ES paramą (Ališauskas, Jankauskienė, Kairytė, 2008).

Lietuvoje LEADER+ imta įgyvendinti 2004 metais šaliai įstojus į Europos Sąjungą. Šis metodas tiek Lietuvoje, tiek visoje Europos Sąjungoje paskatino naujų organizacijų (kaimo bendruomenių, vietos veiklos grupių) kūrimąsi ir vystymąsi. Visa veikla grindžiama partneryste, vietos gyventojų ir organizacijų atstovavimu. Pagrindinis tokio bendradarbiavimo tikslas – iškilusias problemas spręsti vietos lygmeniu ir skatinti dalyvavimą kaimo pokyčių valdymo procesuose. V. Atkočiūnienė (2012) teigia, kad viena iš pagrindinių priemonių šį tikslą pasiekti – integruota vietos plėtros strategija, jungianti daug elementų.

LEADER programoje nurodomi tokie pagrindiniai tikslai:

- gerinti kaimų ir kitų bendruomenių vidaus funkcijas;
- kurti turizmo ir kitas paslaugas;
- reklamuoti, parduoti esamus ir kurti naujus vietinius produktus;
- remti mažąsias įmones;

- pasinaudoti tuo, kad kaimynystėje yra Rusija ir Estija, taip pat plėtoti kitus tarptautinius ryšius;
- organizuoti kaimo ir miesto žmonių susitikimus (LEADER metodas: pagrindai, 2006)

Taigi, LEADER+ pobūdžio priemone skatinamas kaimo vietovių konkurencingumas, siekiama pokyčių sutelkiant įvairius kaimo plėtros dalyvius. Vienas iš tikslų – ne tik įtraukti kaimo bendruomenes į sprendimo priėmimo procesus, bet ir įgalinti jas šiuos sprendimus sąlygoti, suteikti tam gebėjimų ir finansinių išteklių. Todėl LEADER+ metodika yra grindžiama principu „iš apačios į viršų“. Pliuso ženklas pavadinime nurodo programos teikiamą naudą ir privalumus (Ališauskas, Jankauskienė, Klovienė, 2009).

„Iš apačios į viršų“ reiškia, jog priimant sprendimus dėl strategijos ir prioritetų dalyvauja vietos subjektai. Iš septynių LEADER elementų šis metodas labiausiai išsiskiria, nes vadovaujantis šiuo metodu, kaimo politika grindžiama pačios bendruomenės nuomone ir patirtimi (LEADER metodas: pagrindai, 2006). „Iš apačios į viršų“ metodu siekiama kurti ekonominę, socialinę, aplinkosauginę, institucinę, politinę kaimo vietovės pusiausvyrą ir gerovę. Vietos plėtros strategija turi sudaryti sąlygas vietos plėtros veikėjų ir naudos gavėjų tarpusavio bendradarbiavimo ryšiams užmegzti ir regiono plėtros galimybių panaudojimo atsakomybės jausmo užtikrinimui. (LEADER programos patirtis..., 2007).

Pagal metodą „iš apačios į viršų“ pirmiausia turi būti atliekama analizė: informuojamas ir į veiklą įtraukiamas kiekvienas dalyvis. Tokiu būdu lengviau galima ištirti kaimo vietovėje esančius trūkumus ir išskirti tos teritorijos privalumus. Vėliau nustatomi poreikiai ir lūkesčiai. Tas etapas skirtas visai bendruomenei ir aktyvioms, procesui vadovaujančioms grupėms (Leader Lietuvoje, 2012). Ten pat rašoma, kad taikant metodą „iš apačios į viršų“, rengiant prioritetinių temų ar projektų, kuriems bus stengiamasi gauti finansinę paramą, projektą turi dalyvauti įvairios interesų grupės, pavyzdžiui, sukuriama naujos darbo grupės. Pradėjus taikyti metodą – „iš apačios į viršų“, kaimo vietovėse imta kurti naujų darbo vietų, atsirado naujų verslo galimybių, įtraukiant vietos bendruomenes. Pradėjus naudoti Leader, įvairūs projektai, idėjos, ištekliai sutelkti vietos lygmeniu. Ši priemonė pasitvirtino siekiant išsiaiškinti, kaip padidinti kaimo vietovių galimybes (LEADER metodas: pagrindai, 2006).

Vis dėlto, metodas „iš apačios į viršų“ neturėtų būti laikomas alternatyviu ar priešingu nacionalinių ir (arba) regioninių valdžios institucijų metodams „iš viršaus į apačią“. Siekiant geriausio rezultato, su pastaraisiais jis turėtų derėti ir sąveikauti.

1.4. LEADER programa Lietuvoje: įgyvendinimas, rezultatai

Lietuvai įstojus į ES, 2004 m. Lietuvoje pradėta vykdyti LEADER iniciatyva. Tuo tarpu senosiose ES valstybėse narėse tuo metu jau buvo įgyvendinamas trečiasis LEADER iniciatyvos etapas. Lietuvoje, kaip ir kitose naujosiose ES šalyse, LEADER iniciatyva buvo vadinama bandomąja LEADER+ pobūdžio priemone, kuri buvo finansuojama pagal Lietuvos 2004-2006 m. bandomąjį programavimo dokumentą, skirtą ES struktūrų fondų lėšomis įsisavinti (<http://www.leaderlietuva.lt/lt/leader-lietuvoje/leader-2004-2006.html>). LEADER+ įgyvendinti per 2004-2006 m. buvo skirta 9,4 mln. litų.

Įgyvendinant LEADER+ buvo remiamos dvi veiklos sritys – „Įgūdžių įgijimas“ ir „Bandomosios integruotos strategijos“. Veiklos srities „Įgūdžių įgijimas“ tikslas – suteikti kaimo vietovių gyventojams įgūdžių, reikalingų bandomosios strategijoms parengti. Šiai veiklos sričiai buvo skirta 42 proc. visų priemonei numatytų lėšų. Antrosios srities tikslas – bandomųjų strategijų įgyvendinimo finansavimas. Tam skirta 58 proc. visų priemonei numatytų lėšų (<http://www.leaderlietuva.lt/uploads/LEADER%202004-2006%20%20apzvalga.pdf>).

Strategija – tai priemonių planas, reikalingas institucijos misijai ir strateginiams tikslams įgyvendinti (Strateginio planavimo esmė ir svarba. Pokyčių valdymas organizacijoje, 2009). Strateginio valdymo procesas vyksta rengiant ir įgyvendinant organizacijos strategijas kaip sprendimų visumą: keliami tikslai, numatomi veiksmai tikslams pasiekti bei priemonės.

Parama bandomosioms integruotoms kaimo plėtros strategijoms rengti pasinaudojo 27 VVG. Pirmasis bandomasis periodas tęsėsi iki 2006 m. Šiuo laikotarpiu buvo telkiami kaimo gyventojai kartu bei ugdomi jų gebėjimai veikti rengiant vietos plėtros strategijas. Per pirmąjį programavimo periodą savo bandomąsias strategijas įgyvendino tik 10 VVG. Antrajame programavimo etape (2007 –2013 m.) LEADER programai buvo skiriamas daug didesnis finansavimas, kurio pagrindinė dalis (93%) turėjo būti panaudota vietinių projektų įgyvendinimui (ten pat). Išskirtinis LEADER įgyvendinimo bruožas Lietuvoje tas, kad ne mažiau kaip 73% strategijos įgyvendinimo lėšų privalomos kaimo atnaujinimui ir plėtrai (Mačiulytė, Dedeire, Prapiestienė, 2013).

Pirmosios Lietuvoje VVG 2003 metais kūrėsi Šalčininkų ir Ukmergės rajonuose. LEADER+ programos laikotarpiu Lietuvoje įsikūrė 27 VVG, o nuo 2007 m. Lietuvoje įgyvendinama Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programa. Šiuo laikotarpiu įsikūrė 22 VVG. Nuo 2009 metų Lietuvoje veikia 51 VVG (LEADER Lietuvoje, 2012). Kaimo bendruomenės gerai atitinka LEADER programos uždavinius – siekti telkti kaimo gyventojus, ugdyti jų gebėjimus veikti kartu bei stiprinti pasitikėjimą savo jėgomis. Iki 2013 m. vasario mėn. kaimo

bendruomenės įgyvendino 974 projektus iš 1710 programos finansuojamų projektų (Mačiulytė, Dedeire, Prapiestienė, 2013).

LEADER priemonės įgyvendinimo apžvalgoje (2006) rašoma, kad vietos projektai atspindėjo labai įvairius gyventojų poreikius: bendruomenės namų atnaujinimą ar įrengimą pritaikant juos bendruomenės poreikiams, seminarų kaimo gyventojų verslo įgūdžiams formuoti organizavimui, moterų ir vaikų iš socialinės rizikos šeimų įtraukimą į bendruomenės veiklą, sveiko gyvenimo būdo propagavimą įtraukiant vaikus ir jaunimą į sportinę veiklą, bendruomenės internetinės svetainės kūrimą, netradicinio verslo plėtrą, amatų centro steigimą, geriamojo vandens studiją, vandens turizmo plėtrą, pakrančių, dviračių takų pritaikymą turizmui, gražiausios kaimo sodybos konkurso organizavimą, spektaklio pastatymą, neįgaliųjų švietimą, tradicijų puoselėjimą, kompiuterinės įrangos, muzikos instrumentų įsigijimą ir kt. Bandomųjų strategijų pasiskirstymas pagal temas pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė

Bandomųjų strategijų pasiskirstymas pagal temas

Strategija	Pateiktų strategijų skaičius	Atrinktų strategijų skaičius
Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas	20	6
Gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas	6	3
Vietos produktų vertės didinimas	1	1
Techninių ir mokslinių žinių panaudojimas	0	0
Viso:	27	10

Šaltinis: Parengta darbo autorės, remiantis Leader+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo monitoringu (2008), p. 24.

Kaip matyti iš pateiktų rezultatų, daugiausia strategijų pateikė dėl gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimo, tačiau tinkamų atrinktos tik 6. Gyventojams taip pat rūpėjo gamtos ir kultūros išteklių panaudojimo galimybės. Strategijų pateikta šešios, atrinka pusę.

LEADER+ metodo įgyvendinimas Lietuvoje 2007-2013 metais. Lietuvoje LEADER metodas taikomas įgyvendinant Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos trečios ir ketvirtos krypties priemones. Šiais metais suformuluotas trečios krypties tikslas – gerinti gyvenimo kokybę ir didinti gyventojų užimtumą kaimo vietovėse. Taip nuspręsta po atliktos analizės. Pastebėta, kad kaimo vietovėse žmonės gauna labai mažas pajamas, per didelė priklausomybė nuo žemės ūkio veiklos, nepakankamai išplėtotą infrastruktūrą bei kitos priežastys. Trečios krypties priemonėmis siekta padidinti kaimo gyventojų užimtumo galimybes, kurti jiems alternatyvius pajamų šaltinius, gerinti gyvenimo sąlygas, ugdyti kaimo gyventojų gebėjimus užsiimti alternatyvia veikla ir didinti savo kaimo aplinkos patrauklumą (LEADER Lietuvoje 2007–2013 metais).

2. VIETOS PARTNERYSTĖS ĮGYVENDINANT LEADER PROGRAMĄ RADVILIŠKIO RAJONE TYRIMO METODOLOGIJA IR METODAI

2.1. Tyrimo metodologija ir metodai

Tyrimo metodologinės priegigos. Tyrimo metodologija grindžiama lietuvių mokslinės literatūros autoriniais: A. Raipa (2011), J. Jakaitis, N. K. Paliulis ir I. Meidutė (2011), J. Jasaitis (2012), V. Žoštautienės (2006) ir kt. bei užsienio mokslinės literatūros autoriais: McQuaid R. (2010), M. Rouse (2009), K. J. Muller ir kt. (2004), J. Douwe ir kt. (2000). Šio tyrimo metodologija taip pat grindžiama LEADER programos ir strateginių dokumentų (Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ vietos plėtros strategijos 2004 -2006 ir 2007-2013m., veiklos ataskaitos, atlikti tyrimai ir kt.) analizės gautais duomenimis.

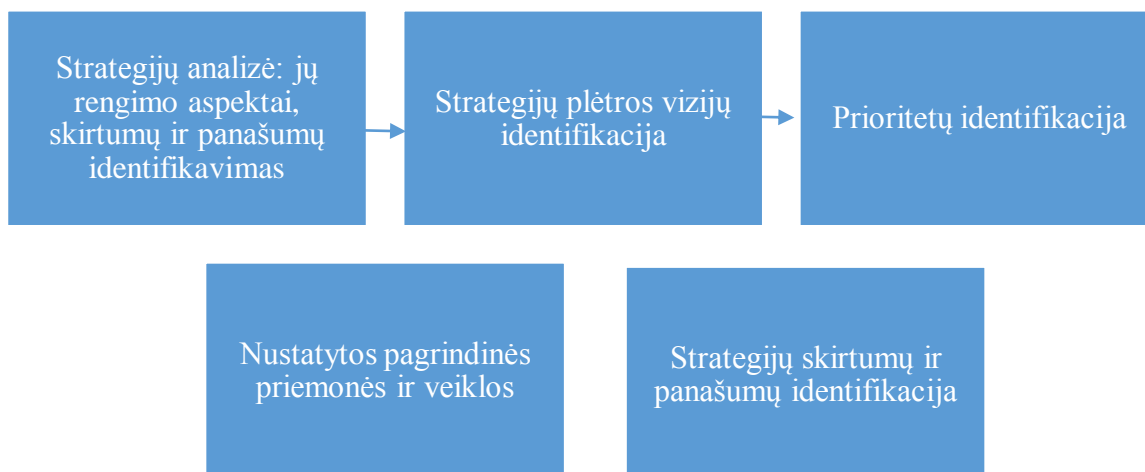
Tyrimo metodai ir metodika. Magistro darbo tyrimo tikslas yra ištirti vietos partnerystę įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone ir jos skatinimo perspektyvas. Šiam tikslui įgyvendinti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas: Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ dokumentų, susijusių su vietos partneryste įgyvendinant LEADER programą ir šalies strateginių dokumentų analizė bei interviu metodas.

Socialiniuose moksluose yra taikomi kokybiniai tyrimai. Pasak K. Kardelio (2005), kokybinių tyrimų metodai – lankstūs, nes yra orientuoti į interpretaciją, o ne į matavimus; į procesą, o ne į išvadas; atkreipia dėmesį į situacijas ir elgesio ryšį, kuris teikia didžiausią įtaką patirties formavimui.

Kokybinis dokumentų analizės metodas. Siekiant ištirti vietos partnerystę įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone, tyrimui buvo pasirinkta analizuoti oficialius ir laisvai prieinamus internete dokumentus: Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veiklos dokumentus (veiklos ataskaitos, vietos plėtros strategijos 2004 -2006 ir 2007-2013m., atlikti tyrimai ir kt.), LEADER programos (atlikti tyrimai ir kt.) dokumentus.

Kokybinio tyrimo metu didžiausias dėmesys kreiptas strategijų turiniui, jų vizijoms, prioritetinėms sritims bei priemonių ir veiksmų analizei. Strategijos analizuojamos keliais aspektais: strategijų turinio metodologinės kokybės identifikacija, kokybinė strategijų vizijų, veiksmų, priemonių bei prioritetų analizė. Išvardintų dokumentų analizė buvo atliekama taikant dokumentų turinio (angl. content) analizę. Analizuojamuose dokumentuose buvo išskiriami teksto prasminiai vienetai, identifikuojamas teksto elementų ir tiriamųjų žodinių kategorijų ryšys.

Tiksli tyrimo eiga atsispindi 2 paveiksle

2 pav. Tyrimo eiga.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

G. Šaparnis, G. Merkys (2000) teigia, jog kiekvienas tyrimo metodas turi savo silpnąsias ir stipriąsias puses. Anot jų kokybinės turinio analizės stipriosios pusės – gilumas ir detalumas; atvirumas – galimybė generuoti naujas teorijas ir idėjas; galimybė pamatyti pasaulį tiriamojo akimis ir galimybė išvengti išankstinių nuostatų. Silpnosios tyrimo pusės – sunku susisteminti ir generuoti duomenis; tyrimas priklausomas nuo tyrėjo savybių, gebėjimų ir įgūdžių, kuriuos patikrinti praktiškai neįmanoma.

Dalinai struktūrizuotas interviu metodas. Šis tyrimo metodas buvo pasirinktas, atsižvelgiant į metodo tokius privalumus, kuriuos pateikia B. Bitinas, L. Rupšienė, V. Žydžiūnaitė (2006) ir S. Girdzijauskienė (2006). Šių autorių nuomone, interviu metodas yra vienas iš efektyviausių kokybinio tyrimo metodų. Taikant interviu metodą yra garantuojamas labai geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo būdas, nes reikiama žodinė informacija gaunama tiesioginiu kryptingu interviu su respondentu, kai tyrėjas iš anksto yra numatęs tam tikrus klausimus ir temas.

Atliktų dalinai struktūruotų interviu metu gautų duomenų apdorojimui buvo naudojamas turinio (angl. content) analizės metodas. Jo metu duomenys buvo grupuojami, apdorojami ir apibendrinti, išskiriant tuos pačius bruožus, ryšius, atsakymų skirtumus ir panašumus. Šio tyrimo metu gauti duomenys pateikiami teksto, paveikslų ir lentelių pavidalu.

2.2. Tyrimo imtis, eiga, etika

Atrenkant ir analizuojant Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veiklos dokumentus (veiklos ataskaitos, vietos plėtros strategijos 2004 -2006 ir 2007-2013m., atlikti tyrimai), LEADER programos (atlikti tyrimai ir kt.) bei šalies strateginius dokumentus buvo laikytasi nuostatos, kad vietos partnerystė yra svarbi siekiant užtikrinti darnią regioninę plėtrą visoje šalyje, o šio tyrimo metu – Radviliškio rajonui. Todėl šiam tyrimui buvo pasirinkti dokumentai susiję su Radviliškio vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veikla, įgyvendinant LEADER programą. Šiuose dokumentuose pateikiama informacija turėtų suteikti galimybę atskleisti plėtojamos vietos partnerystės esamus trūkumus, tobulintinas sritis, ateities vizijas ir perspektyvas. Šiame tyrimo etape buvo atlikta turinio (content) analizė. Analizuoti X viešai skelbiami ir prieinami internete Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veiklos dokumentai (veiklos ataskaitos, vietos plėtros strategijos 2004 -2006 ir 2007-2013m., atlikti tyrimai), LEADER programos (atlikti tyrimai ir kt.) dokumentai.

Atrenkant Radviliškio vietos veiklos grupės veiklos „Radviliškio lyderis“ dokumentus (veiklos ataskaitas, vietos plėtros strategijas 2004-2006m. ir 2007-2013m., atliktų tyrimų), LEADER programos dokumentus (atlikti tyrimai ir kt.) buvo vadovautasi:

- Dokumentai yra susiję su Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veikla įgyvendinant LEADER metodą.
- Dokumentai yra prieinami internete.
- Dokumentai parengti 2004 -2013 m. m.
- Dokumentuose vienos iš svarbiausių struktūrinių dalių yra: išorinių, vidinių veiksmų analizė, vizija, misija, tikslai, uždaviniai, SSGG analizė.

Dalinai struktūrizuotas interviu. Šiam tyrimui atrinktų informantų (iš kiekvieno vietos partnerystės sektoriaus) atliekamo dalinai struktūrizuoto interviu tikslas - ištirti kokia yra vykdoma vietos partnerystė įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone, jos ypatumai ir jos skatinimo perspektyvos.

Rengiant klausimyną informantams ir parenkant analizės metodus, remtasi S. Girdzijauskienės (2006) ir B. Bitino, L. Rupšienės, V. Žydžiūnaitės (2008) tyrimų metodologijos leidiniais. Atlikus mokslinės literatūros ir dokumentų analizę buvo parengtas dalinai struktūrizuoto interviu klausimynas (3 lentelė).

Dalinai struktūrizuoto interviu klausimynas

Klausimų blokas	Klausimai	Tikslas
Klausimai apie vietos partnerystės kryptis, formas bei jų ypatumus Radviliškio rajone.	Kokios partnerystės kryptys (t. y. ar su verslo, viešuoju ar NVO) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?	Gauti informaciją apie vietos partnerystės kryptis, formas bei jų ypatumus Radviliškio rajone.
	Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?	
	Su kokiais problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?	
	Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?	
	Kokios priežastys riboja ir apsunkina verslo, nevyriausybinio ir viešojo sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtent šios priežastys.	
Klausimai apie bendradarbiavimo projektus ir kitas veiklas, kaip vieną iš vietos partnerystės skatinimo priemonę Radviliškio rajone	Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?	Gauti informaciją apie bendradarbiavimo projektus ir kitas veiklas, kaip vieną iš vietos partnerystės skatinimo priemonę Radviliškio rajone
	Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?	
	Ar visos bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą?	
	Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?	
	Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?	
Klausimai apie bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą vertinimą bei apie	Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?	Gauti informaciją apie bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą vertinimą bei apie
	Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo	

veiksnius, įtakojančius šį procesą, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone.	procesą Jūsų rajone?	veiksnius, įtakojančius šį procesą, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone.
	Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?	

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės.

Kokybinio interviu tyrimo dalyvių imtis. Siekiant iširti vietos partnerystę įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone, interviu metu buvo iš viso apklausti 9 informantai (po 3 iš kiekvieno vietos partnerystės dalyvių sektoriaus) 2016 m. balandžio mėnesį.

Informantai šiam tyrimui buvo atrenkami remiantis B. Bitino, L. Rupšienės, V. Žydžiūnaitės (2008) nurodytais tyrimo imties sudarymo būdais, pagal kriterinę atranką. Pagrindinės šios atrankos būdo charakteristikoje teigiama, jog šios imties vienetai atrenkami pagal tam atliktą tyrėjo kriterijų (-us). Šis būdas yra veiksmingas, nes padeda surinkti kokybiškų duomenų.

Tyrimo eiga. Tyrimas vyko šiais etapais:

I etapas. Mokslinės literatūros ir LEADER programos dokumentų analizė (2016 rugsėjo - kovo mėn.)

II etapas. Kokybinis tyrimas. Renkant ir analizuojant duomenis taikyta kokybinių tyrimo metodų strategija:

Kokybinis tyrimas. Atlikta 5 (dokumentų skaičius) dokumentų, susijusių su Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veikla, įgyvendinant LEADER programą, analizė. Taip pat buvo atliekama LEADER programos dokumentų analizė.

Atlikus dokumentų analizę buvo atlikti 9 interviu su atrinktais informantais, po 3 informantus iš kiekvieno vietos partnerystės sektoriaus (viešojo, nevyriausybinių ir privataus sektoriaus). Interviu metu informantų buvo prašoma sutikimo, interviu įrašymui naudoti garsinę priemonę – diktofoną. 9 informantų įrašyti pokalbį į diktofoną atsisakė, todėl pokalbiai buvo konspektuojami. Tyrimas vyko 2016 metų balandžio mėnesį.

III etapas. Kokybinio tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas (2016 balandžio mėn.)

IV etapas. Išvadų formulavimas, rekomendacijų rengimas (2016 balandžio - gegužės mėn.)

Tyrimo etika. Tyrimas buvo atliktas laikantis K. Kardelio (2002) išskirtais ir aptartais mokslinių tyrimų etikos principais ir reikalavimais.

Savanoriškumas. Tyrime dalyvavo tik tie informantai, kurie sutiko atsakyti į parengtus klausimus interviu metu. Informantai tyrime dalyvavo savo noru ir turėjo teisę bet kuriuo momentu pasitraukti iš tyrimo.

Anonimiškumas. Kokybiniame tyrime buvo užtikrintas anonimiškumas organizuojant ir atliekant tyrimą. Atliekant tyrimą su kiekvienu informantu organizacijose buvo pranešta vadovybei ir gauti leidimai. Apie anonimiškumo užtikrinimą informantai informuoti interviu įvadinėje dalyje.

Tikslus paaiškinimas. informantams buvo tiksliai paaiškinta tyrimo tema, tikslas ir užduotis. Informuota apie informantų vaidmenį tyrime, rezultatų publikavimą. Tyrimo smulkmenos informantams nebuvo išdėstytos, siekiant sumažinti tyrimo paklaidų galimybę.

Tiriamųjų apsauga nuo galimos žalos. Kokybinio tyrimo metu buvo siekiama išvengti nekorektiškų, leidžiančių informantams susidaryti klaidingas ir neigiamas nuostatas vietos partnerystės atžvilgiu, klausimų.

Tyrimo atlikimo, duomenų analizės ir tyrimo rezultatų paskelbimo metu buvo vadovaujamosi K. Kardelio (2010) etikos principais, kuriuose akcentuojamas šališkumas, sąmoningas faktų iškreipimas, rezultatų ar išvadų fabrikavimas, neetišką tyrimo rezultatų interpretavimas.

3. VIETOS PARTNERYSTĖS ĮGYVENDINANT LEADER PROGRAMĄ RADVILIŠKIO RAJONE TYRIMAS

3.1. Vietos plėtros strategijų analizė

Pradėjus įsigalėti Leader programai, vietos plėtros strategijoms rengti ir įgyvendinti buvo įkurtos vietos veiklos grupės. Ne išimtis ir Radviliškio rajonas. Žinoma, kad bendruomeninių organizacijų įtaka kaimo plėtrai yra labai reikšminga. Kaimo bendruomenių kūrimasis sąlygoja galimybes gauti finansinę paramą iš tarptautinių, ES ir nacionalinių kaimo plėtros fondų, sukurti ar atkurti kaimo bendruomenės tradicijas, šventes (Vietos savivalda...,2010). Tokiu būdu galima plėtoti kaimo kultūrą, stiprinti pasitikėjimą tarp bendruomenės narių ir tikėjimą bendruomenės ateitimi, patiems spręsti kaimo vietovės socialines, ūkines, kultūrinės, humanitarines problemas koordinuotomis priemonėmis ir kooperuotais ištekliais, daryti viešąjį poveikį vietinei ir nacionalinei valdžiai „iš apačios“, dalyvaujant savivaldybės, nacionalinių kaimo plėtros politinių sprendimų priėmimo (ten pat.)

M. Duobaitė (2010) pastebi, kad bendruomenės jungimasis į tam tikras tikslines grupes suteikia galimybę bendrai spręsti kylančias problemas tiek bendruomenės viduje, tiek ir atstovaujant savo interesams valdžios institucijose. Norint prisidėti prie kaimo plėtros proceso neužtenka vien kaimo gyventojų ir jų vertybių, iniciatyvos ar mąstymo, būtinas įvairių institucijų bendradarbiavimas ir partnerystė.

Vis aštresnė problema jau daugiau kaip dešimtmetį yra masiškas gyventojų išvykimas iš kaimo, bloga infrastruktūros būklė, todėl susirūpinta šių problemų sprendimo būdais. Tam puikiai tiko LEADER programos principai ir teikiama parama.

Pagrindinės problemos, paskatinusios rasti vietos veiklos grupėms Radviliškio rajone tokios pačios kaip ir kituose šalies rajonuose:

- nedarbas, ypač moterų ir jaunimo tarpe, varganos pajamos;
- neišspręstas vaikų ir jaunimo užimtumo klausimas;
- prasta kultūros materialinė bazė;
- laisvalaikio, sporto bazės trūkumas;
- prasta gyvenviečių aplinka;
- lėšų trūkumas idėjų įgyvendinimui;
- trikdžiai pradėti verslą rajone.

Bendruomenių judėjimas Radviliškio rajone pastebimas 1999 m. pabaigoje. Pirmoji kaimo bendruomenė – Pociūnėlių miestelio įregistruojama 2000 metų gegužės 22 dieną. Per dešimtmetį jų atsirado kone keturios dešimtys. Kiekviena kaimo bendruomenė savita, turinti savo istoriją,

savo lyderius, tačiau visas jas jungia vienas tikslas – skatinti gyventojų bendruomeniškumą, bendravimą, iniciatyvą gražinti ir tobulinti savo gyvenvietę. Vienas pagrindinių projektų, paskatinęs daugiau įsitraukti į projektinę veiklą, buvo 2003 m. lapkričio mėn. Skėmių kaimo bendruomenės įgyvendintas projektas „Baltijos - Amerikos partnerystės programa“, taip pat Radviliškio rajono savivaldybės programa „Padėkime patys sau“. Pastaruoju projektu buvo skatinamas savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimas, kurio tikslas apjungti Radviliškio rajono kaimo bendruomenes ir vienyti jas bendrai veiklai. Pastarieji vykdomi projektai buvo lemtingi. Bendruomenių švietimas apie bendradarbiavimą, galimus paramos būdus, projektų vadybą, įstatyminę – teisinę bazę, projektų dokumentacijos ir buhalterinės apskaitos tvarkymą turėjo didelės įtakos Vietos veiklos grupės atsiradimui. Pastaroji „Radviliškio lyderis“ įregistruota 2004 metų rugsėjo 1 dieną.

Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ 2004–2009 m. veiklos analizė. VVG steigimo tikslas buvo sukurti institucinę struktūrą, skatinančią kaimo gyventojų aktyvumą, gebėjimus integruotis į visuomenėje vykstančius procesus bei per įvairių programų įgyvendinimą teikti paramą plėtojant vietines iniciatyvas ir stiprinti vietos gyventojų gebėjimą dirbti kartu (Strategijos gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėje, 2008 m.).

VVG veikia siekdama įgyvendinti savo tikslus ir uždavinius. Nuo pat VVG įsisteigimo veikla nuolat plečiama ir tobulinama. Kasmet rengiami projektai, įgyvendinamos programos, gerinančios vietos gyventojų gerovę ir gyvenimo kokybę, rajone kuriančios papildomą pridėtinę vertę. Nuo 2006 m. Lietuvoje teikiama valstybės parama kaimo bendruomenėms ir VVG. Per 2006 – 2009 m. Radviliškio rajono kaimo bendruomenės ir VVG įsisavino ir pasinaudojo apie 1,5 mln. Lt valstybės paramos. Deja, 2009 m. iš 33 kaimo bendruomenių, pateikusių projektus valstybinei paramai, tik dvi gavo 34 620 litų paramos (Tamošiūnas T., Šiaulianskienė E., 2010).

2005 metais buvo atlikta Radviliškio rajono SSSG analizė: ištirtos gyventojų problemos, poreikiai. Šiuo principu parengta bandomoji strategija „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“. Kaip žinoma, bandomoji strategija nebuvo įgyvendinta. Tačiau jos parengimas, svarbiausių rajono problemų apibrėžimas ir gairės, ką reikia tobulinti, siekiant geresnio gyvenimo rajone, davė didelės naudos ir galimybę rasti sekančioms strategijoms. Taip 2007 m. vasario 1 d. VVG „Radviliškio lyderis“ su Nacionaline mokėjimo agentūra LR Žemės ūkio ministerijos pasirašė paramos teikimo sutartį. Pagal pastarąją VVG įsipareigojo įgyvendinti projektą tobulinant parengtos bandomosios strategijos „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“. Projektą iš dalies finansavo Europos Sąjungos Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo skyrius. Bendra projekto vertė 69,88 tūkst. Lt. (iš jų 52,41 tūkst. Lt sudarė minėto fondo lėšos, likusios lėšos –

LR valstybės biudžeto). Projektas buvo ne tik puiki proga pagerinti Radviliškio rajono kaimo vietovių gyventojų kokybę, tačiau ir puiki galimybė pasiruošti 2007–2013 m. laikotarpio strategijos įgyvendinimui.

Minėta bandomoji strategija labiau orientavosi į tobulinimo poreikį ruošiant ateityje strategijas, projektus, konsultuojantis ir ruošiantis administruoti projektus bei programas. Kadangi vėlesnioji strategija buvo orientuota į vietos gyventojų aktyvumo ir iniciatyvos skatinimą, buvo organizuojami seminarai vietos gyventojams, taip pat įgyvendintos administravimo, viešinimo ir kitokio pobūdžio veiklos. 4 lentelėje pateikiama parama, kurią 2006-2009 m. gavo Radviliškio rajono kaimo bendruomenės ir VVG.

4 lentelė

Parama Radviliškio rajono kaimo bendruomenėms ir VVG „Radviliškio lyderis“

Parama	2006	2007	2008	2009
Radviliškio rajono savivaldybės parama kaimo bendruomenėms ir VVG, tūkst. Lt.	38	98	155	42
Valstybės parama Radviliškio rajono kaimo bendruomenėms ir VVG, tūkst. Lt	245	493	397	35
Gavusių valstybės paramą kaimo bendruomenių skaičius, vnt.	15	22	18	2

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis Tamošiūnas T., Šiaulianskienė E., (2010) Kaimo plėtros strateginis valdymas: Radviliškio rajono vietos veiklos grupės strategijų analizė.

2009 metais Radviliškio rajone veikė 38 kaimo bendruomenės. Apibendrinant galima teigti, kad per bandomąjį laikotarpį Radviliškio rajono kaimo bendruomenės projektus teikė gana aktyviai: tiek pagal Radviliškio rajono savivaldybės programą, tiek pagal Valstybės paramą kaimo bendruomenėms ir vietos veiklos grupėms. Pradėti vykdyti projektai koreliavo ir su savivaldybių strategijomis, mažinti kaimo ir miestų atskirtį, todėl nenuostabu, kad bandomieji projektai leido sumažinti socialinę atskirtį tarp miesto ir kaimo. Taip pat šiame kontekste reikėtų paminėti, kad bandomieji projektai suaktyvino kaimo bendruomenių norą dalyvauti tolesnėje vietos veiklos grupės strategijos kūrimo.

Kadangi pirmoji bandomoji strategija labiau priminė planą, ką reikėtų daryti ateityje, siekiant pagerinti Radviliškio rajono gyvenimo kokybę, todėl didesnę dėmesį reikėtų skirti vėlesnei strategijai. Visgi, reikia paminėti, kad I-oje strategijoje buvo yra keliami 6 strateginiai tikslai ir numatomi gauti 5 rezultatai, jų įgyvendinimui skiriant 3–5 metus. Bandomojoje strategijoje numatyta parengti strategijos tobulinimą, išversti patobulintą strategiją į anglų kalbą, organizuoti seminarus, pažintines išvykas į kitas VVG, organizuoti VVG gyventojų susitikimus su konsultantais bei vykdyti gyventojų apklausą, administruoti projektą bei vykdyti jo viešinimą. Bandomajame projekte taip pat numatytos reikalingos lėšos. Planuota išlaikyti VVG veiklos tęstinumą, stiprinti vietos gyventojų bendradarbiavimą, naujos patirties įgijimas vykdant projektus, gauti rezultatai bus atrama pasirengimo 2007-2013 m. strategijos

laikotarpiui. Taip pat vienas iš tikėtinų rezultatų buvo įvairių grupių kaimo gyventojų poreikių patenkinimas įgyvendinant patobulintą strategiją. Strategijoje buvo numatyta, kad pasiekti rezultatai padės sustiprinti VVG, jos veiklą ir leis tęsti jau pradėtus darbus. Pabrėžtas rezultatų papildomas socialinis-ekonominis poveikis.

Nors pirmoji strategija nežymiai skiriasi nuo antrosios: iš esmės išlaiko tokius pačius bruožus, tačiau reikia pastebėti, kad pirmoji strategija gana sudėtingai parengtas dokumentas.

Taip pat lyginant abiejų strategijų rengimo procesus, šioje strategijoje identifikuotini ir objektyvūs strategijų rengimo procesui įtaka darantys veiksniai:

- įstatymai;
- Bendri vietos situacijos statistikos rodikliai;
- Ribotos lėšos;
- Nacionaliniai kaimo plėtros dokumentai (pvz.: programos, gairės ir t.t.) (VVG Radviliškio lyderis“ strategija, 2008).

Kaip jau galima suprasti, vienas iš pagrindinių VVG tikslų – veiksmingai pasinaudoti ES skiriama parama, stiprinant atstovaujamos teritorijos kaimiškųjų vietovių plėtrą. Šiam tikslui pasiekti, VVG rengia ir administruoja minimos teritorijos plėtros strategiją ir įgyvendina ją per vietos projektus. Organizacija taip pat dalyvauja sprendimų priėmimo procesuose, bendradarbiauja su socialiniais – ekonominiais partneriais, palaiko ir plėtoja tarpterritorinius ir tarptautinius bendradarbiavimo ryšius, dalyvauja mokymuose ir teikia konsultacijas (LEADER įgyvendinimo apžvalga..., 2008).

Kadangi vietos veiklos grupės veikia jau ne vienerius metus, spėjo parengti ir įgyvendinti bandomuosius projektus, sėkmingai įgyvendina II-ąją strategiją, tikslinga pažvelgti, ir palyginti pagrindinius strategijų tikslus, vizijas, misiją, tikslus, uždavinius (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Strategijų palyginimas

Teiginys	2004-2006 m. strategija	2007-2013 m. strategija
<i>Tikslas</i>	Kaimo vietovėse saugoti ir puoselėti autentišką kultūros ir gamtos paveldo įvairovę, subalansuotai tenkinti materialinius ir dvasinius gyventojų poreikius.	Išnaudoti vietovės stipriąsias puses ir galimybes užtikrinant vieningą, kultūringą ir ekonomiškai patrauklią aplinką kaimo gyventojams, gerinant jų gyvenimo kokybę.
<i>Vizija</i>	Kultūringa, vieninga, ekonomiškai stipri ir užtikrinanti įvairių gyventojų grupių poreikius Radviliškio rajono VVG teritorija, kurioje žmonės nori gyventi ir dirbti.	Radviliškio rajonas – kultūringa, vieninga, ekonomiškai stipri ir užtikrinanti įvairių gyventojų grupių poreikius Radviliškio rajono VVG teritorija, kurioje žmonės noriai gyvena ir dirba.

<i>Misija</i>	Kaimo plėtros strategijos įgyvendinimas kuriamas kaip vieninga, kultūringa bei ekonomiškai patraukli aplinka, taip užtikrinant aukštą gyvenimo kokybę kaime.	Kaimo plėtros strategijos įgyvendinimas kuriamas kaip vieninga, kultūringa bei ekonomiškai patraukli aplinka, taip užtikrinant aukštą gyvenimo kokybę kaime.
<i>Strategijų prioritetai</i>	1. Patrauklios gyventi aplinkos kūrimas, stiprinant kaimo bendruomenių aktyvumą ir gebėjimus; 2. Kaimo gyventojų verslumo skatinimas darnioje aplinkoje.	1. Fizinės ir socialinės kaimo infrastruktūros gerinimas. 2. Alternatyvių pajamų šaltinių kaime kūrimas.
<i>Uždaviniai ir rezultatai</i>	Gerinti kaimo žmonių gyvenimo kokybę: 1. žmonės gyvens gražesnėje, sveikesnėje, patogesnėje aplinkoje, kaimas taps patrauklesnis jame gyvenantiems ir atvykstantiems augs kaimo žmonių išsilavinimas ir pilietiškumas; 2. tvirtės šeimos ir bendruomenės, suaktyvės žmonių dalyvavimas kaimo plėtroje; 3. didės kaimo gyventojų verslumas, augs ekonomika ir mažės nedarbas bei emigracija; 4. daugiau jaunų žmonių norės gyventi kaime.	1. Spręsti VVG teritorijos kaimo gyventojų problemas 2. Išnaudoti vietovės stiprybes ir galimybes kuriant patrauklią aplinką 3. Ekonomiškai, efektyviai ir veiksmingai panaudoti gautą paramą.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis Radviliškio rajono VVG „Radviliškio lyderis“ kaimo vietovių plėtros 2004-2006 m. ir 2007-2013m. strategijomis.

Kaip matyti, abiejose strategijose tikslai, vizijos, misija kalba apie bendruomenės sujungimą, bendrumą, tačiau esminiai dalykai – infrastruktūros sutvarkymas, kurioje žmogus galėtų jaustis saugus ir gyventi gražioje aplinkoje. Ne veltui sakoma, kad maloni aplinka žmogų verčia jaustis gerai, patogiai, kurti. Taigi, remiantis strategijomis, galima daryti išvadą, kad sutvarkius aplinką, užtikrinus aukštą gyvenimo kokybę, gyventojai nenorės palikti rajono. Patobulinus infrastruktūrą, sujungus bendruomenę, tikimasi, kad ir žmonės ims laisviau bendrauti, taps aktyvesni, iniciatyvesni.

Kaip matyti, abiejų strategijų tikslas labai panašus. Bandomojoje daugiau kalbama apie paveldo išsaugojimą, o antrojoje apie gyventojų gyvenamosios vietos gerinimą. Abiejose strategijose skiriami motyvai, kad kaime bus kuriamos geresnės gyvenimo sąlygos. Abiem atvejais ketinama tvarkyti ir gražinti vietos gyvenamąją aplinką, naujinti ir bendruomenės reikmėms pritaikyti patalpas, įrengti ir tvarkyti viešą infrastruktūrą. Abiem atvejais nustatyta po 2 prioritetai. Prioritetai skirti kaimo žmonių gyvenimo kokybės gerinimui ir tuo pačiu jų motyvacijos gyventi kaime stiprinimui. Nustatyti strategijų bendri bruožai: ryški partnerystės veiklos koncepcija, VVG veiklos orientacija kaimo bendruomenių poreikių tenkinimui visose sferose: ekonominėje, socialinėje, aplinkosauginėje.

Kaip jau minėta, pagrindiniai strategijos prioritetai pasirinkti: fizinės ir socialinės kaimo infrastruktūros gerinimas bei alternatyvių pajamų šaltinių kaime kūrimas. Pirmojo prioriteto esminis tikslas buvo didinti kaimų gyvenamosios aplinkos patrauklumą, išsaugoti ir atnaujinti kultūrinį paveldą. Šią užduotį vietos veiklos grupė išsikėlė po to, kai buvo atlikta gyventojų poreikių bei VVG teritorijos ir SSGG analizė. Analizuojant VVG strategiją matyti, kad Radviliškio rajono kaimo vietovėse buvo daug problemų, susijusių su fizine arba aplinkos ir socialine kaimo infrastruktūra. Būtent jos lėmė kaimų gyventojų nepasitenkinimą nepatrauklia aplinka. Iš čia kyla ir kitos problemos – nenoras bendrauti, jaunimo siekis emigruoti į miestą. Dar viena priežastis, aktuali ne tik Radviliškio rajonui, lėšų stygius. Net ir esant galimybei padaryti rajoną gražesnį, o jo gyventojus kultūringesniais, iniciatyvias idėjas slopina būtent lėšų trūkumas. Todėl nenuostabu, kad VVG vienu pagrindiniu prioritetu pasirinko infrastruktūros gerinimą, nes būtent taip buvo siekiama suburti vietos valdžios atstovus, gyventojus ir bendruomenes veikti kartu, kurti kokybišką aplinką gyventi kaime.

Prioritetas alternatyvių pajamų šaltinių kaime kūrimas taip pat rodo, kad Radviliškio rajone kaimo gyventojų socialinė situacija yra gana sudėtinga. Pastebimas verslo merdėjimas, verslumo idėjų trūkumas. Kita vertus, kodėl verslininkai turėtų investuoti ir bandyti kažką kurti, jei mieste prasta infrastruktūra. Todėl šiuo atžvilgiu strategijos prioritetai vienas kitą papildo. Kai bus sutvarkyta infrastruktūra, gyventojai mieliau gyvens kaime ir nebijos įgyvendinti savo idėjų. Tuo pačiu ir verslo. Šioje vietoje reikėtų pakalbėti apie tai, kaip šie prioritetai įgyvendinami. Pirmiausia dėmesys nukreiptas į viešosios infrastruktūros tvarkymą: gyvenviečių aplinkos, privažiavimo, drenažo sistemų, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų sistemų, vandens gerinimo, geležies šalinimo sistemų.

Fizinė ir socialinė kaimo infrastruktūra taip pat gerinta statant bei rekonstruojant kaimo vietovei svarbius statinius, tokius kaip bendruomenės namus. Išsikeltas tikslas pritaikyti nekilnojamuosius kultūros paveldo objektus visuomenės poreikiams bei suremontuoti religinius objektus. Įgyvendinant tą patį prioritetą, siekta puoselėti tradicinius rajono amatus, t.y. išsaugoti vietines tradicijas, jas perduoti bei gauti pajamas iš šios veiklos. Norint tai padaryti, pirmiausia aktualu buvo įrengti tradicinių amatų prekyvietes.

Antruoju prioritetu alternatyvių pajamų šaltinių kaime kūrimas dėmesys sutelktas į verslo kūrimą ir jo plėtrą, kaimo turizmo veiklos skatinimą. Pirmiausia buvo skatinami amatai, moterys skatintos užsiimti alternatyvia žemės ūkiui, namų ruošai veikla, taip pat įvairintos teikiamos paslaugos kaimo gyventojams, tokios kaip skalbykla, kirpykla, pokylių salė, pirtis, fizioterapinio kabineto įrengimas, informacijos apie verslo galimybes teikimas, kursų ir mokymų organizavimas bei kt.

2007-2013 m. strategijoje buvo numatyta maksimali vieno vietos projekto įgyvendinimo paramos suma, priklausomai nuo priemonių, veiklos sričių ir galimų pareiškėjų (žr. 6 lentelę):

6 lentelė

Paramos lėšų pasiskirstymas pagal priemones

Priemonė	Galimi pareiškėjai/veiklos sritys	Max paramos suma, lt
Kaimo atnaujinimas ir plėtra	Kaimo bendruomenės NVO Savivaldybės ir jų institucijos Kaime įsteigti/ar veikiantys juridiniai asmenys	Iki 690, 560 Lt. Iki 138.112 Lt.
Parama verslo kūrimui ir plėtrai	Mikro įmonė Kaimo gyventojas Savivaldybės ir jų institucijos	Iki 690, 560 Lt. Iki 138.112 Lt.
Kaimo turizmo veiklos skatinimas	Veiklos sritis „Kaimo turizmo skatinimas“ Veiklos sritis „Stovyklaviečių kaimo vietovėse įkūrimas ir jų plėtra“	Iki 690, 560 Lt. Iki 138.112 Lt.

Tarp strategijos priemonių numatytos lėšos buvo paskirstytos atsižvelgiant į jų svarbumą VVG teritorijos gyventojams, jų mastą ir planuojamą sukurti naudą. „Kaimo atnaujinimo ir plėtros“ projektas įgyvendinti skirta 65,16%, antrajai strategijos priemonei „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ skirta 4,17% lėšų, o trečiajai priemonei „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ – 15,64% lėšų (žr. 7 lentelę).

7 Lentelė

Suteikta parama pagal tinkamumą finansuoti

Tinkamų finansuoti išlaidų paskirstymas	Dalis nuo prašomos paramos sumos %	Strategijos išlaidos		
		Be PVM tūkst. LT	PVM tūkst. LT	Su PVM tūkst. LT
Išlaidos vietos projektams įgyvendinti	84,97 %	6847,96	1301,11	8149,07
Kaimo atnaujinimas ir plėtra	65,16 %	5251,32	997,75	6249,07
Parama verslo kūrimui ir plėtrai	4,17 %	336,14	63,86	400,00
Kaimo turizmo veiklos skatinimas	15,64 %	1260,50	239,50	1500,00
Strategijos įgyvendinimo administracinės išlaidos	15,03 %	1371,87	69,06	1440,93
Viso:	100 %	8219,83	1370,17	9590,00

Kaip žinoma, visos strategijos rengiamos atsižvelgiant į Savivaldybių regiono plėtros strategijas, kitus šalyje galiojančius teisės aktus. Todėl reikėtų paminėti, kad Radviliškio rajono kaimo plėtros strategija „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“

atitinka pagrindinius Lietuvos 2007-2013 m. kaimo plėtros programos krypties „Gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas“ uždavinius, tikslus, priemonių aprašymus.

Strategijoje orientuojamasi į darnaus vystymosi, lygių galimybių, informacinės visuomenės bei regioninės plėtros ES horizontaliąsias sritis, todėl neprieštarauja Radviliškio rajono 2004-2010 m. strateginiam planui ir kitiems savivaldybės dokumentams. Strategijų atitikimas regioniniam planui ir kitiems dokumentams turi įtakos prašant paramos. Galima paminėti, kad 2009 m. vasario mėn. Nacionalinei mokėjimo agentūrai pateikta paraiška išankstiniam kaimo plėtros strategijos vertinimui buvo įvertinta gana aukštu balu – 88 balais iš 100 galimų. Todėl remiantis tokiu gautu strategijos įvertinimu 2009 m. balandžio mėn. pateikta paraiška strategijos įgyvendinimui. 2009 m. lapkričio 4 d. VVG „Radviliškio lyderis“ pasirašė paramos teikimo sutartį su Nacionaline mokėjimo agentūra. VVG įsipareigojo įgyvendinti strategiją „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“. Bendra projekto paramos vertė yra 9,59 mln. Lt, iš jų Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšos – 7,672 mln. Lt, bendrojo finansavimo lėšos – 1,918 mln. Lt.

2004-2006m. strategijos ir 2007-2013 m. strategijos turinio struktūros kokybės analizė. Siekiant identifikuoti abiejų strategijų rengimo aspektus ir išskirti jos bruožus, buvo atlikta VVG „Radviliškio lyderis“ vietos plėtros strategijų turinio struktūros kokybinė analizė (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

2004-2009 m. ir 2007-2013 m. strategijų turinio struktūros kokybės analizė

Strategijos turinys	2004-2009 m.	2007-2013 m.
<i>Strategijos apimtis</i>	67 psl.	85 psl.
<i>Strategijos analizė ir gyventojų poreikių tyrimai</i>	Statistinė situacijos analizė, SSGG partnerystės grupės valdybos, svarbiausių strategijos kūrimo klausimų aptarimas, atlikta gyventojų apklausa.	Statistinė situacijos analizė SSGG partnerystės grupės valdybos atlikta gyventojų poreikių analizė.

<i>Bendra struktūra (skyrių ir poskyrių santykis)</i>	Santrauka ir skyriai: pareiškėjo pristatymas, projekto pristatymas, investicijos ir finansavimas.	Strategiją sudaro įvadas ir šie skyriai: VVG ir jos veiklos organizavimo aprašymas, VVG teritorijos situacijos ir poreikių analizės aprašymas, VVG teritorijos plėtros vizija, prioritetai, priemonės bei veiklos sritys, strategijos įgyvendinimo planas, strategijos naujoviškumo, daugiasektoriškumo aprašymas, strategijos atitikties EB horizontaliosioms sritims aprašymas, strategijos suderinamumo ir papildomumo KPP bei kitiems nacionaliniams ir EB dokumentams aprašymas, planuojami strategijos viešinimo veiksniai.
<i>Vizijų, misijų, tikslų apimtis</i>	Vizija, misija, 6 tikslai ir numatomi 5 rezultatai.	Vizija, misija, 6 tikslai, 3 uždaviniai.
<i>Rengėjų grupė</i>	Radviliškio rajono VVG, Sprendimų priėmimas – VVG susirinkimas, valdyba, VVG pirmininkas.	Radviliškio rajono VVG partnerystės grupės valdyba (27 žmonės).
<i>Strateginiai veiksmai rengimui ir įgyvendinimui, reikalingi finansiniai ištekliai</i>	Numatytos šios veiklos: parengtos strategijos tobulinimas; patobulintos strategijos vertimas į anglų kalbą; seminarų organizavimas, išvykos į kitas VVG; VVG gyventojų susitikimai su konsultantais ir gyventojų apklausa; projekto administravimas, projekto viešinimas. Numatyta 69,881 tūkst. litų.	Fizinės ir socialinės infrastruktūros gerinimas. Alternatyvių pajamų šaltinių kaime kūrimas. Siekiant kaimo vietovių plėtros strategiją rengti remiantis statistine socialine-ekonominė vietos situacijos analize, atlikta gyventojų poreikių analizė. Vizijos, misijos, tikslo formulavimas, veiklos prioritetų, priemonių identifikavimas. Strategijos įgyvendinimui reikalinga 9 590,00 tūkst. Lt suma.
<i>Asmenys atsakingi už stebėseną, strategijos įgyvendinimo kontrolę</i>	Strategijos įgyvendinimo stebėsenos sistemą sudarė priežiūros procedūros, priežiūros ir vertinimo rodikliai, VVG veiklos vertinimo procedūra. VVG už strategijos įgyvendinimą atskaitinga Nacionalinei mokėjimo agentūrai, centrinei mokėjimo agentūrai, ŽŪM.	Partnerystės grupės valdybos suformuotos stebėsenos grupės, stebėsenos rodikliai, atsiskaitomybė, veiksmų koregavimas.
<i>Strategijos įgyvendinimo pasiskirstymo laikotarpis, etapai</i>	Strateginis laikotarpis – 2006-2007 m. Strateginis laikotarpis - 2006-2008 metai. Strategijai įgyvendinti numatyti 3 projektų paraiškų teikimo etapai. Bendruomenės finansiškai atskaitingos VVG, VVG atskaitinga NMA, ŽŪM. Bendruomenės finansiškai atskaitingos VVG, VVG atskaitinga	Strateginis laikotarpis – 2009-2013 m., 5 metai. 4 strategijos įgyvendinimo etapai: 1. Parengiamieji darbai; 2. Pirmosios priemonės veiklos sričių įgyvendinimas; 3. Antrosios ir trečiosios priemonės veiklos sričių įgyvendinimas; 4. Baigiamieji strategijos įgyvendinimo darbai.

	NMA, ŽŪM.	
<i>Laukiami rezultatai</i>	Išlaikys VVG veiklos tęstinumą; Sustiprinti vietos gyventojų bendradarbiavimą; Įgyti naudingos patirties strategijai įgyvendinti; Įvairių grupių kaimo gyventojų poreikių patenkinimas įgyvendinant patobulintą strategiją; Stiprinti VVG, jos veiklą ir pradėtus darbus tęsti toliau.	1. Viešosios infrastruktūros sutvarkymas ir kūrimas; 2. Kaimo vietai svarbių statinių statyba, rekonstravimas, remontas; 3. Nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų bei vietovių pritaikymas, religinių objektų paprastas remontas; 4. Rekreacinės teritorijos infrastruktūros atnaujinimas; 5. Amatų centrų kūrimas; 6. Verslo kūrimas kaimo vietovėse; 7. Kaimo turizmo skatinimas; 8. Stovyklaviečių kaimo vietovėse įkūrimas ir plėtra.

Kaip matyti, abi kaimo plėtros strategijos parengtos laikantis strateginio planavimo metodikos (2002) reikalavimų. Atlikta VVG „Radviliškio lyderis“ išorinių ir vidinių veiksmų, taip pat SSGG analizė. Abiejose strategijose suformuluota vizija, misija, kaimo plėtros prioritetai, nustatyti strateginiai tikslai, jų įgyvendinimo priemonės. Taip pat pateikta strategijos valdymo ir įgyvendinimo stebėsenos sistema. Strategijos rengtos atsižvelgiant į vietos ypatumus ir gyventojų poreikius bei lūkesčius. Į strategijų rengimą įtraukti svarbiausi toje teritorijoje gyvenantys asmenys: savivaldybės ir seniūnijų darbuotojai, verslo ir kaimo bendruomenių atstovai, profesionalūs konsultantai, išmanantys ne tik ekonominius ir socialinius išteklius, tačiau ir gebantys administruoti projektus. Strategijos orientuotos kaimo gyvenimo gerinimui: aplinkos tvarkymas, ekonomikos stiprinimas, gyventojų kompetencijų ugdymas ir tobulinimas, darbo sąlygų gerinimas. Analizuojant abi strategijas, matyti, kad jos yra pakankamai gerai ir išsamiai sudarytos.

VVG „Radviliškio lyderis“ veikloje prioritetu laiko efektyvų ES paramos panaudojimą, siekiant stiprinti kaimo vietovių tolygią plėtrą. VVG „Radviliškio lyderis“ atstovauja kaimo vietovę, kurios gyventojų skaičius 2007 m. pradžioje buvo 30 032, (įskaitant ir mažus miestelius bei Šeduvos miestą, kurių vienas neviršija 6 tūkst. gyventojų). Tokiu atveju VVG teritorija atitinka reikalavimą, kad joje gyventojų skaičius būtų nuo 5 tūkst. iki 150 tūkst., įskaitant mažus miestelius, taip pat ir miestus, kuriuose yra iki 6 tūkst. gyventojų. Radviliškio rajone yra 6 miesteliai ir Šeduvos miestas. Penki iš jų neviršija 1 tūkst. gyventojų, o didžiausias yra Baisogala.

Reikėtų paminėti, kad VVG „Radviliškio lyderis“ bendradarbiauja su Pakruojo VVG, Šiaulių VVG, Raseinių krašto bendrija ir kitomis vietos veiklos grupėmis užsienyje, pavyzdžiui Local Action Group Society for Rural Development and Cultural Heritage Protection in Biskupiec Community iš Lenkijos. Žinoma, kad bendradarbiavimas ir partnerystė, vieni svarbiausių Leader projekto aspektai. VVG bendraudamos dalijasi vietos partnerystės

skatinimo, strategijos tobulinimo patirtimi ir pan. Ypatingas dėmesys teiktinas partnerystei su užsienyje esančiomis vietos veiklos bendruomenėmis. Užsienyje esantys partneriai gali vietos veiklos grupėms turėti daugiau naudos, nes jie visa tai pradėjo anksčiau. Šiuo metu ieškoma VVG partnerių Švedijoje, Lenkijoje ir kt. Vietos veiklos grupė rinkdamasi partnerius atsižvelgia į šiuos kriterijus:

1. Kokie bus tiesioginiai patirties mainai;
2. Ar įmanomas bendradarbiavimas įgyvendinant novatoriškas veiklas;
3. Dalyvavimo bendrose iniciatyvose su kitais partneriais suderinamumas;
4. Naujų mokymų/seminarų vedimas;
5. Metodinės ar pažintinės literatūros bei viešinimo priemonių leidyba ir pan.

Radviliškio VVG parengė ir 2016-2023 m. strategiją (Kol kas ji dar neviešinama, ją turi Radviliškio rajono vietos veiklos grupė). Pagrindinis jos tikslas skiriasi nuo prieš tai buvusių abiejų strategijų. Jei ankstesnėse strategijose dėmesys kreiptas kaimo vietovių paveldo saugojimui, teritorijos gražinimui, tai naujausioje strategijoje pagrindinis tikslas bei prioritetai jau kiti.

Pirmųjų strategijų prioritetai buvo fizinės ir socialinės kaimo infrastruktūros gerinimas bei alternatyvių pajamų šaltinių kaime kūrimas, naujausioje – 1. Socialinės ekonomikos vystymas ir vietos produkcijos pridėtinės vertės didinimas; 2. Bendruomenės telkimas ir jaunimo įgalinimas mažinti socialinę atskirtį. Kaip matyti, prioritetai jau nukreipti ne į naujo kažko kūrimą, o iš to, kas jau padaryta, tolesnę seką, vystymą. Naujausio prioriteto tikslas – stiprinti VVG atstovaujamos teritorijos patrauklumą ir konkurencingumą, užtikrinant socialinės ekonomikos plėtrą ir vietos produkcijos pridėtinės vertės didinimą. Šiam tikslui pasiekti pasitelktos šios priemonės:

1. Kaimo gyventojams skirtų pagrindinių paslaugų ir susijusių infrastruktūros gilesnis panaudojimas;
2. Ūkio ir verslo plėtra geriau panaudojant vietos išteklius;
3. Parama žemės ūkio produkcijos perdirbimui ir rinkodarai;
4. Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (2016-2023 m. strategija).

Prioriteto bendruomenės telkimo ir jaunimo mažinti socialinę atskirtį tikslas naujausioje strategijoje skamba taip – ugdyti vietos bendruomenių ir kitų NVO institucinius gebėjimus veikti kartu ir praktiškai realizuoti savanoriškos veiklos potencialą atnaujinti viešąjį gyvenimą, taip pat gerinti šeimų ir kitų socialiai pažeidžiamų grupių gyvenimo kokybę. Šiam tikslui pasiekti VVG nusimatė 3 priemones. Pirmiausia bus siekiama organizuoti savanorišką veiklą bei sudaryti bendradarbiavimo tinklą. Taip pat į vietos bendruomenės organizavimą ir

socialinės atskirties mažinimą bus įtrauktas jaunimas. Šia priemone siekiama organizuoti vaikų ir jaunimo patyriminį ugdymą, tiesiogiai susijusį su bendruomenės organizavimu ir socialinės atskirties mažinimu.

Trečioji priemonė – vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas. Ši priemonė nukreipta į pareiškėjų kompetencijų ugdymą rengiant vietos veiklos projektus.

2016-2023 m. Radviliškio rajono VVG skirta 1 989 280 eur. Kaip šie pinigai bus dalijami galima pamatyti 9 lentelėje.

9 Lentelė

Numatytų lėšų paskirstymas įgyvendinant 2016-2023 m. strategiją

Prioritetai/ Priemonės	Lėšos Eur	Darbo vietų skaičius	Vienai darbo vietai sukurti skiriama lėšų Eur	Projektų skaičius	Max suma vienam projektui
I Prioritetas. Socialinės ekonomikos vystymas ir vietos produkcijos pridėtinės vertės didinimas	1559 280	30		22	
1.1. Priemonė. Kaimo gyventojams skirtų pagrindinių vietos paslaugų ir susijusios infrastruktūros gerinimas	9032 80	17	50 000	10	90 328
1.2. Priemonė. Ūkio ir verslo plėtra geriau panaudojant vietos išteklius	3000 00	6	50 000	6	50 000
1.3. Priemonė. Parama žemės ūkio produkcijos perdirbimui ir rinkodrai	2000 00	4	50 000	4	50 000
1.4. Priemonė. Priemonė. Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“	1560 00	3	50 000	2	78 000
II Prioritetas. Bendruomenės telkimas ir jaunimo įgalinimas mažinti socialinę atskirtį	4300 00	x	x	8	
2.1. Priemonė. Bendradarbiavimo tinklų ir savanoriškos veiklos organizavimas	2400 00	x	x	4	60 000
2.2. Priemonė. Jaunimo įtraukimas į vietos bendruomenės organizavimą ir socialinės atskirties mažinimą	1500 00	x	x	3	50 000
2.3. Priemonė. Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas. Įgūdžių įgijimas	4000 0	x	x	1	40 000
Viso:	1989 280	30		30	

3.2. Interviu tyrimo analizė.

Prieš atliekant interviu pirmiausia susistemintos vietos veiklos grupės strategijos, atlikta jų analizė, apžvelgti pagrindiniai prioritetai, priemonės, tikslai, tobulintinos vietos. Visa tai leido lengviau suprasti vietos veiklos grupės reikšmę Radviliškio rajonui ir vietos veiklos darbo siekius. Todėl surinkus pakankamai informacijos, kas yra LEADER programa, kaip ji veikia ir kaip pritaikoma realiai, tapo lengviau parengti informantams klausimus. Interviu metu siekta išsiaiškinti, ar vietos veiklos grupių vykdoma veikla yra naudinga, reikšminga ir turi realią prasmę. Siekiant gauti kuo daugiau naudos, pirmiausia atsižvelgta į tokius aspektus, kaip informantų atrankos kriterijus. Tik pakankamai ilgai dirbantys asmenys toje srityje, turi pakankamai žinių, todėl gali jas tinkamai perteikti, pastebėti, kas yra daroma gerai, kurią sritį reikėtų tobulinti. Taigi, prieš atliekant interviu pirmiausia suformuluoti šie informantų atrankos kriterijai:

1. Veiklos sritis (kurioje institucijoje informantas veikia, pareigos).
2. Išsilavinimas
3. Darbo patirtis – ne mažiau 5 metų.

Informantus rinktasi iš tokių grupių, kurios ne vienerius metus dirba su Leader programų įgyvendinimu Radviliškio rajone: VVG grupės administracijos, bendruomenių, seniūnijų ir verslo atstovai. Pasirinkti 9 aktyviausi asmenys, po tris iš šių grupių: verslo atstovai, bendruomenių pirmininkai, seniūnai.

Interviu siekta identifikuoti Radviliškio rajone esančias problemas ir nustatyti esminius strategijos prioritetus, išsiaiškinti vietos partnerystės kryptis, formas bei jų ypatumus Radviliškio rajone, kokios minėtame rajone yra vietos partnerystės skatinimo formos, kokie vykdomi bendradarbiavimo projektai. Taip pat dėmesys kreiptas vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo proceso vertinimui bei veiksniams, įtakojantiems šį procesą, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone.

Kadangi didžiausias dėmesys baigiamajame darbe skiriamas partnerystei įgyvendinant Leader programą, todėl pirmiausia informantų teirautasi, kokios partnerystės kryptys (t. y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone. Visų respondentų nuomonė sutapo – jie atsakė, kad *vietos valdžios ir bendruomenės*. Šioje vietoje atsiskleidžia jau anksčiau gerai aptartas partnerystės principas „iš apačios į viršų“, garantuojantis viešą interesą. Šį partnerystės principą akcentavo 2 seniūnai, bendruomenės pirmininkas bei vienas kalbintas

verslo atstovas. Vadinasi, formuluojant kaimų bendruomenių problemas bei dėliojantis esminius strategijos principus, nustatant būtinausius kaitos aspektus nuolat bendraujama su vietos gyventojais, bendruomenių atstovais.

Partnerystė kuriama dalyvavimo principu ir remiasi atvira komunikacija tarp visų narių (Raišienė, 2008). Žinome, kad partneriai ne tik dalijasi informacija, remia vieni kitus bendroje veikloje, o partnerystės veiklos rezultatus analizuoja ir vertina kartu priimdami sprendimus, todėl aktualu pažvelgti, ar šių principų laikomasi ir įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone. Būtent todėl informantų klausta, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių Radviliškio rajone yra pakankama. Gauti duomenys pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė

Informantų vertinimas apie partnerystės pakankamumą (N=9)

Nr.	Atstovai	Vertinimas			Argumentai
		Pakanka	Nepakanka	Vidutinis	
1.	Verslo atstovai	3			<i>Bendruomenė, seniūnai, verslo atstovai, nevyriausybinių organizacijos tarpusavyje glaudžiai bendradarbiauja (1). Bendruomenės su seniūnija ir verslo atstovais tariasi, įsijungia ir nevyriausybinių organizacijos (2).</i>
2.	Seniūnai	3			<i>Bendruomenės atstovai, verslo atstovai, nevyriausybinių organizacijos noriai bendradarbiauja, sprendžia kylančias problemas, kreipiasi į seniūnijas su pasiūlymais ir jų sprendimo būdais (1). Visi atstovai, veikdami pagal leader programą yra aktyvūs, šaunūs, tarpusavyje randa bendrą kalbą (1).</i>
3.	Bendruomenės pirmininkai		2	1	<i>Bendruomenės su seniūnija bendradarbiauja, pasigendama verslo atstovų iniciatyvos (1). Trūksta iniciatyvos iš verslo atstovų. Jie padaro tik tai, kai yra raginami, tačiau savo iniciatyvos dažniausiai nerodo. Trūksta bendradarbiavimo efektyvumo, kad daugiau prisidėtų prie projektų organizavimo (1).</i>

Tyrimo metu išryškėjo, kad partnerystė Radviliškio rajone daugiau pakankama, nei nepakankama. Tai pabrėžė seniūnai ir verslo atstovai. Bendruomenės pirmininkai buvo kategoriškesni ir atviravo, kad trūksta bendradarbiavimo iš verslo atstovų pusės. Pastarieji įvardijo viena pagrindinių problemų – verslo atstovų iniciatyvos trūkumą. Vadinasi, bendradarbiavimas tarp bendruomenių, vietos valdžios ir verslo atstovų galėtų būti glaudesnis.

Kaip trūkumo šalinimą bendruomenės pirmininkai mato verslo atstovų didesnę įsitraukimą į projektinę veiklą.

Partnerystės principas įgyvendinimas pasitelkus tris pagrindinius būdus: 1) tiesioginį partnerių įtraukimą į dokumentų rengimo procesą; 2) tarpinių rezultatų aptarimą su partneriais ir institucijomis; 3) partnerių bei visuomenės informavimą (Partnerystės principo taikymo ES struktūrinės paramos procese gairės, 2012). Šiems tikslams pasiekti gali būti naudojamos institucionalizuotos partnerystės formos, tokios kaip komisijos, komitetai, darbo grupės, taip pat *ad hoc* tipo, t. y. apvalaus stalo diskusija, konsultacijos raštu, apklausa. Kitu klausimu informantų būtent ir klausta, kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone. Gauti duomenys atsispindi 11 lentelėje.

11 lentelė

Partnerystės formos Radviliškio rajone (N=9)

Partnerystės formos	Apvalaus stalo	Konsultacijos raštu	Apklausa	Viešas aptarimas	Supažindinimas
Informantų atsakymai	6	3	4	7	4

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, informantų atsakymai pasiskirstė nevienodai. Daugiausiai interviu dalyvavę asmenys nurodė, kad įgyvendinant Leader programą dažniausia partnerystės forma – viešas aptarimas (7) bei apvalaus stalo (6). Vienas informantas nurodė, kad naudojamos visos partnerystės formos. Ši situacija veikiausia susidarė todėl, kad informantai ne visuomet dalyvauja rengiamuose ataskaitiniuose susirinkimuose ar kituose renginiuose. Šie informantų atsakymai dar labiau patikslina antrojo klausimo atsakymus, kuriuose matyti, kad partnerystė nėra visiškai pakankama įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone. Kaip žinoma, partnerystė gali būti stiprinama įvairiais būdais. Todėl galima daryti prielaidą, kad kiekvienas asmuo labiau motyvuotas dalyvauti tose partnerystės formose, kur jam suteikiama reali sprendimų priėmimo teisė. Kita vertus, aiškūs ir pakankami konsultavimosi su partneriais terminai bei grįžtamasis ryšys taip pat turi įtakos, ar partneriai norės dalyvauti renginyje.

Nors socialinė partnerystė turėtų suburti žmones ir organizacijas atkreipti dėmesį į problemas, kurios rūpi visoms žmonių grupėms, pavyzdžiui, nedarbas (Casey, 2008), tačiau ne visuomet viena pusė supranta kitą, todėl svarbu išsiaiškinti, kokiomis formomis partnerystė yra skatinama. Būtent siekiant tai išsiaiškinti informantų ir klausta sekančiu klausimu. Tyrimo duomenys pateikti 12 lentelėje.

Partnerystė tarp VVG ir bendruomenių skatinama šiomis formomis (N=9)

Formos	Verslo atstovai	Seniūnai	Bendruomenės pirmininkai
Konferencijos	3	3	2
Susitikimai	3		1
Informacijos sklaida	3		1
Išvykos šalyje ir užsienyje	1	2	2
Sąskrydžiai			1

Tyrimas atskleidė, kad dažniausia partnerystės skatinimo forma tarp VVG ir bendruomenių – konferencijų organizavimas, taip pat rengiamos išvykos tiek šalies viduje, tiek į užsienį. Yra žinoma, kad rajono gyventojai gana pasyvūs, be to, įtakos turi lėšų trūkumas, todėl organizuojamos pigesnės išvykos visuomet pritraukia žmones. Kita vertus, rajone renginių ir veiklos trūkumas taip pat pritraukia aktyvesnius asmenis, kai tik rengiama kokia vakaronė ar konferencija. Radviliškio rajone gyvena vyresnio amžiaus asmenys, nes jaunimas emigruoja į kitus miestus ar užsienį, todėl pažadinti snaudžiančius gana sudėtinga. Vis dėlto, atsiradus lyderiams, iniciatyviems asmenims ir Radviliškio rajone žmonės suburiami draugėn. Todėl pirmiausia aktualu nustatyti priežastis, kodėl rajone jaučiamas sąstingis. Tyrimo metu informantų prašyta įvardyti priežastis, lemiančias partnerystės stoką tarp VVG ir bendruomenės. Gauti duomenys matyti 13 lentelėje.

Priežastys, apsunkinančios partnerystę tarp VVG ir bendruomenės (N=9)

Priežastys	Verslo atstovai	Seniūnai	Bendruomenės pirmininkai
Bendruomenės pasyvumas	3	3	
Bendruomenės neatsakingumas	3	3	1
Bendruomenės apatiškumas, nenoras veikti			2

Gauti duomenys dar kartą patvirtina ne vieno psichologinio straipsnio rezultatus. Kaip matyti, pagrindinės priežastys, apsunkinančios VVG ir bendruomenės partnerystę, bendruomenės pasyvumas, neatsakingumas, apatiškumas, nenoras imtis naujos veiklos. Nors „Radviliškio lyderis“ vienu iš pagrindinių uždavinių yra išjudinti bendruomenę, skatinti imtis naujos veiklos, įsitraukti į naujus projektus, tačiau situacija nėra lengvai įgyvendinama. Žinoma, kad VVG siekia permainų kaimo vietovėse, siekia aktyvinti ir telkti kaimo žmones, todėl atstovauja jų interesus. Kita vertus, iš gautų atsakymų matyti, kad patiems Radviliškio rajono gyventojams tų permainų mažai reikia. O jei reikia, tai pavieniems ir tiems patiems asmenims.

Todėl suprantama, kad šioje vietoje sustiprinti partnerystę yra gana sudėtinga. Todėl svarbu rasti tinkamiausią būdą, kaip skatinti partnerystę tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių.

Informantų klausta, kaip Radviliškio rajone bandoma stiprinti bendruomenės ir verslo sektoriaus partnerystę. Šiuo klausimu visi informantai buvo vieningi. Jų teigimu, bendrą kalbą bandoma rasti per visuomenei organizuojamus renginius. Anot pašnekovų, pirmiausia stengiamasi pateikti gerą idėją, kuri patiktų ir bendruomenei, ir renginio organizatoriams, o paskui verslo atstovų prašoma paremti materialiai, kad idėja būtų įgyvendinta. Šioje vietoje bendruomenė pasirūpina renginio detalėmis, bendruomenės informavimu, patalpomis, kitomis smulkmenomis, o verslininkai paremia pinigais.

Kita vertus, svarbus klausimas – vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystė. Radviliškio rajone yra šešios nevyriausybines organizacijos (NVO narės Radviliškio rajone, 2016). Kalbant apie nevyriausybines organizacijas, pirmiausia reikia pabrėžti, kad joms būdinga telkti piliečius į organizacijas, skatinti juos prisiimti asmeninę ir bendruomeninę atsakomybę už savo ir visuomenės reikalus, teikti kvalifikuotas paslaugas, už kurias dažniausiai nereikia mokėti, atstovauti savo narių ir grupių interesus bei kitos paslaugos (Kučikas A., 2001). Tačiau neretai tarp nevyriausybinių organizacijų ir viešo sektoriaus ar verslo kyla tam tikri prieštaravimai. Tradicinės valdžios institucijos nelinkusios dalytis atsakomybe su iniciatyviais piliečiais. Todėl tyrimo metu bandyta sužinoti kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę Radviliškio rajone. Gauti tyrimo duomenys pateikti 14 lentelėje.

14 lentelė

Priežastys, apsunkinančios vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę (N=9)

Kategorija	Subkategorija	Argumentai
Dideli užmojai	Per didelio vaidmens prisiėmimas Savo galimybių sureikšminimas Analitikų bei profesionalų stygius	–Nevyriausybinių organizacijų atstovai dažnai pervertina savo jėgas, juose nedirba tam tikros specialybės atstovai, kurie turėtų reikalingą kvalifikaciją. –Per daug sureikšmina savo jėgas –Nevyriausybines organizacijas neturi pakankamo finansavimo šaltinių, todėl bendruomenės labiau kreipiasi į verslo atstovus. Juo labiau, kad nevyriausybines organizacijas nori pačios teikti paslaugas iš savo turimų specialistų, kuriems ne visuomet pakanka kvalifikacijos.
Motyvacijos ir supratimo stoka	Nuoseklumo trūkumas	Nevyriausybines organizacijoms nepakanka nuoseklumo
Prisitaikymas prie kitų organizacijų	Kitų organizacijų prioritetų perėmimas	Prisitaiko prie finansinę paramą teikiančių organizacijų, perima jų prioritetus, todėl nebelieka savasties.

Vertinant informantų pateiktas priežastis, apsunkinančias vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę nereikėtų vertinti objektyviai. Tai tik vienos pusės atsakymai, čia nepateikiama nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomonė. Kita vertus, tikėtina, kad atsakymai pasiskirstė nevyriausybinių organizacijų nenaudai todėl, kad prie pastarųjų veiklos dar daug kas nėra pripratęs. Nenuostabu, kad informantai pastebi, kad nevyriausybinių organizacijų specialistams kartais trūksta kvalifikacijos, nes minėtose įstaigose neretai dirba savanoriai. Kita vertus, nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su bendruomene ir verslo atstovais sustiprintų savo bendros veiklos efektyvumą, eliminuotų tikslų dubliavimąsi. Taip pat bendradarbiaudami galėtų pritraukti daugiau žmogiškųjų ir finansinių išteklių.

Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo metodikoje (2013) taikliai pastebėta, kad aktyvus visuomenės įsitraukimas į visuomeninį gyvenimą būtų efektyvesnis, jei vietos valdžios institucijos, vadovaudamosi įstatymų nustatytais principais, imtųsi didesnės atsakomybės ir laikytų pareigą priimti sprendimus kartu su NVO (p. 12).

Reikia pabrėžti, kad NVO daugeliu atvejų įsitikinusios, kad jie gali turėti papildomo svorio priimant sprendimus, kadangi atstovauja piliečiams ir turi gausią narystės bazę bei išmano bendruomenės problemas. Tačiau abejonių neretai kelia organizacijų realumas, ne Lietuvoje, pagal LR asociacijų įstatymą, asociaciją galima įregistruoti tik su 3 asmenimis. Kita vertus, fondui ar viešajai įstaigai įsteigti pakanka ir vieno fizinio ar juridinio asmens (Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo metodika, 2013).

Neabejotinai esminė bendruomenės įsitraukimo į bendradarbiavimo projektus yra visuomenės informuotumas. Vietos veiklos grupės deda daug pastangų, kad bendruomenė įsitrauktų į įvairiausią veiklą, tačiau ne visuomet pavyksta, nes ne visi asmenys nori. Todėl baigiamajame darbe buvo aktualu išsiaiškinti kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Radviliškio rajone. Gauti duomenys susisteminti 15 lentelėje.

15 lentelė

Radviliškiečių įsitraukimas į bendrus projektus (N=9)

Dalyvavimas	Verslo atstovai	Seniūnai	Bendruomenės pirmininkai
Aktyviai	3	3	3
Pasyviai	0	0	0

Kaip matyti iš duomenų, visi informantai mano, kad Radviliškio rajone organizacijos ir asmenys aktyviai įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ir kitas veiklas. Tiesa, poros respondentų atsakymuose matyti, kad trūksta verslo atstovų didesnio aktyvumo. Kita vertus, ar tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos

partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis? Toks klausimas buvo užduotas ir informantas. Gautus duomenis galima pamatyti 16 lentelėje.

16 lentelė

Organizacijų aktyvumo pakankamumas (N=9)

Dalyvavimas	Verslo atstovai	Seniūnai	Bendruomenės pirmininkai
Pakanka	1	0	2
Nepakanka	2	3	1

Iš informantų gauti duomenys verčia susimąstyti. Jei penkioliktoje lentelėje jie visi atsakė, kad radviliškiečių įsitraukimas į bendrus projektus yra pakankamas, tai atsakydami, ar šio aktyvumo pakanka norint pasiekti maksimalius partnerystės rezultatus, kad pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė ir socialinė padėtis, buvo nevieningi. Šiame kontekste daugiau manančių, kad tokio įsitraukimo nepakanka. Šiuos atsakymus reikėtų vertinti atsargiai, nes matomas informantų prieštaravimas sau patiems. Jeigu jie iš pradžių mano, kad aktyvumas pakankamas, tačiau vėliau teigia, kad jo nepakanka norint pasiekti teigiamų rezultatų gerinant bendruomenės gyvenimą, susidaro nuomonė, kad informantai kelia bendruomenei per didelius reikalavimus. Kalbant apie organizacijų aktyvumo pakankamumą verta pabrėžti, kad nuoseklesni buvo verslo atstovai ir bendruomenės pirmininkai. Seniūnų atsakymai kardinaliai priešingi prieš tai buvusiems. Galima spėti, kad seniūnai labiausiai yra nutolę nuo veiklos, kurią vykdo VVG įgyvendindama Leader programą.

Bendradarbiavimas tarp organizacijų, bendruomenės, verslo atstovų, seniūnų ir visuomenės yra unikalus reiškinys. Visiems žinoma, kad sugebėjimas suderinti skirtingus interesus ir siekti bendrų tikslų nėra lengva ir tai daro rajoną išskirtiniu. Vis dėlto, šiandieniniame pasaulyje efektyviai ginti savo interesus yra gana sudėtinga, todėl būtina ieškoti visam regionui naudingų bendradarbiavimo formų. Tačiau ne ką svarbiau yra ir to bendradarbiavimo tęstinumo užtikrinimas. Jau kalbėta, kad teigiamos partnerystės rezultatai – atnaujinta rajono infrastruktūra, sukurtos naujos darbo vietos, bendra veikla, projektai. Tačiau visa tai gali labai greitai vėl išnykti, jei nebus nuolat tobulinama, palaikoma ir atnaujinama. Taigi, bendradarbiavimo tęstinumas turi išlikti vienu svarbiausių Radviliškio rajono prioritetų. Todėl informantų teirautasi kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai Radviliškio rajone turi tęstinumą. Gauti duomenys atsispindi 17 lentelėje.

Bendradarbiavimo veiklos ir projektų tęstinumas (N=9)

Kategorija	Subkategorija	Argumentai
Veiklos tęstinumo analizė ir tęstinumo sprendimo būdų paieška	Ataskaitinių susirinkimų rengimas (3) Bendradarbiavimo skatinimas (1)	<p><i>Siekiame tęstinumo aptardami nuveiktus darbus, numatydami naujų veiklų vystymą. Tariamasi, kaip užtikrinti veiklų tęstinumą ir vystomąjį bendradarbiavimą, kaip būtų galima padaryti jį labiau suprantamą bendruomenės nariams. Tam rengiami bendruomenių sąskrydžiai kiekvienais metais, bendradarbiavimo projektai.</i></p> <p><i>Suprantame, kad veiklos tęstinumas būtinas, norint išsaugoti tai, ką naujo sukūrėme ir siekiant plėtos įvairiose srityse. Todėl kasmet susitinkame ataskaitiniuose susirinkimuose, sprendžiame, ką galėtume padaryti, kad tai, kas padaryta jau neišniktų, siekiame įtrauktų į veiklą daugiau veiklių asmenų. Rengiami bendri susitikimai su bendruomene, klausiama jų nuomonės, kaip jie įsivaizduoja bendradarbiavimo tęstinumą, kokius galėtume dar vykdyti projektus, į ką labiausiai reiktų atsižvelgti, įgyvendinant leader programą.</i></p>
Tęstinumo skatinimas per kultūrinę veiklą	Švietimas (2)	<p><i>Turi tęstinumą: vyksta bendruomenės švietimas, veiklos pristatymas, bendros kultūrinės veiklos organizavimas</i></p> <p><i>Tęstinumas yra, nes įgyvendinus leader programą pirmąją, veikla tęsiama toliau, nenutraukiama. Vyksta etnokultūros plėtojimas, aptariama nuolatos kylančios problemos ir ieškoma jų sprendimo būdų.</i></p>
Tęstinumas per gerosios patirties sklaidą	Aktyvumo ir pozityvumo skatinimas (3)	<p><i>Organizuojant renginius vyksta kitų miestų ir šalių gerosios patirties sklaida. Be to, tęstinumas jau yra tame, kad sutvarkyta aplinka, sutvarkyti kultūros namai, įrengtos treniruoklių aikštelės savaime yra naudos nešėjai, nes ten žmonės renkasi, turi kuri susiburti. Tęstinumas matyti, kadangi pradėjus vykdyti projektinę veiklą, daugiau žmonių tapo atviresni, aktyvesni, noriai eina į renginius, domisi, kada vėl ir vėl jie bus organizuojami, ar negalėtų patys kuo prisidėti.</i></p> <p><i>Žmonių aktyvumas įsitraukiant į projektus, patys labiau nori tvarkytis, po to, kai buvo padaryta pradžia ir sutvarkyta infrastruktūra.</i></p>

Kaip matyti iš informantų atsakymų, bendradarbiavimo tęstinumas akivaizdus. Išryškėjo ir bendradarbiavimo nauda – skatinamas bendruomenės savarankiškumas, iniciatyvumas, kūrybiškumas ir atsakomybė už turimus esamus rezultatus.

4 informantai pastebėjo, kad veiklos tęstinumas matyti per vykdomos veiklos tęstinumo analizę ir sprendimo būdų paiešką siekiant užtikrinti veiklos ir projektų tęstinumą. Bendruomenės bendradarbiavimas susirenkant bendruose susirinkimuose, sąskrydžiuose,

aptariant nuveiktus darbus ir planuojant, kas dar būtų daroma dėl bendro tikslo, atneša naudos. Tai pastebi ir informantai.

3 informantai pabrėžė, kad tęstinumas jau savaime yra, nes projekto metu sutvarkyta aplinka, gauta informacija apie kitų šalių ir miestų patirtį, leido bendruomenei suvokti, ką jie patys turi daryti, kad jų gyvenimas Radviliškio rajone pagerėtų. Todėl būtent šios žinios leido jiems tapti aktyvesniais, savarankiškesniais, gebančiais planuoti ir norėti iš gyvenimo daugiau, nei buvo iki Leader projekto įgyvendinimo pradžios.

Taigi, projekto tęstinumas, kaip vieno iš sėkmingo projekto kriterijų – kone didžiausias iššūkis projekto vykdytojams. Neretai tyrimai parodo, nors projektų įgyvendinimas praėjo sklandžiai, tačiau po projektų vykstančio tęstinumo tendencija nedžiugina. Pastebima liūdna statistika, kad tik maža dalis projektų yra tęstiniai, o tai neleidžia visuomenei gauti tos gražos, kokios buvo tikimasi iš investicijų (Rajackaitė, 2014). Anot autorės, projektas laikytinas tęstiniu, kai pasibaigus finansinei paramai jis ir toliau teikia naudą projekto įgyvendintojams ir kitoms suinteresuotoms šalims. Vadinasi, gauti tyrimo rezultatai džiugina, nes matyti bendradarbiavimo tęstinumas, bendruomenės noras turėti daugiau ir nenuleisti rankų siekiant bent jau išlaikyti tai, ko yra pasiekta.

Kaip jau minėta, bendradarbiavimas skatina bendruomeniškumo jausmą, gyventojų savarankiškumą, tobulėjimą, taip pat leidžia gerai praleisti laisvą laiką. Todėl informantų paprašyta įvardyti, kokie Radviliškio rajone yra vykdomi bendradarbiavimo projektai ir veiklos. Vykdomos veiklos pateiktos 18 lentelėje.

18 lentelė

Bendradarbiavimo projektai ir veiklos (N=9)

Projektai/veiklos	Verslo atstovai	Seniūnai	Bendruomenių pirmininkai	Viso
Sąskrydžiai	1			1
Aplinkos gražinimo	1	1		2
Mamos dienos minėjimo šventės	2	1	1	4
Infrastruktūros tobulinimo	2	2	2	6
Ekskursijos į kt. miestus, šalis	1		1	2
Sveikatos stiprinimo renginiai	1	2	2	5
Joninių šventė	1		1	2
Talkos	1			1
Europos dienos minėjimo šventė		1	1	2
Mezgimo/siuvimo šventė			1	1
Meno kolektyvų pasirodymai			1	1

Tyrimo duomenys atskleidė, kad daugiausia informantų bendradarbiavimo veiklą mato tobulinant Radviliškio rajono infrastruktūrą (6), taip pat organizuojant ir dalyvaujant

sveikatos stiprinimo renginiuose (5) bei motinos dienos minėjimo šventėse (4). Prie infrastruktūros tobulinimo informantai paminėjo poilsio zonų įrengimą, rekreacijos kūrimą. Sveikatos stiprinimo renginiai – tai sulčių spaudimo varžybos, žolelių rinkimas, bėgimo šventės. Gauti tyrimo duomenys atitinka ir 2014 m. Leader metodo įtakos partnerystės ir iniciatyvų „iš apačios“ skatinimui vertinimo galutinę ataskaitą. Pagal ją daugiausia vietos plėtros projektų buvo skirta infrastruktūrai gerinti. Vadinasi tyrimo duomenys patvirtina atskaitą, t. y. matoma, kad daugiausia lėšų skirta bendruomeninių organizacijų disponuojamų pastatų ir visuomenės reikmėms pritaikytų viešųjų erdvių tvarkymui, vandentvarkos atnaujinimui. Taip vadinamieji „minkštieji“ visuomeninės reikmės projektai dažniausiai skirti tradicinių ar kalendorinių švenčių, sporto turnyrų, plenerų, muzikos renginių, festivalių organizavimui, o mažiausiai buvo verslo plėtros projektų, dauguma iš jų numatyti alternatyviai žemės ūkiui veiklai, įmonių modernizavimui (ten pat, p. 51).

Informantai neslėpė, kad didžiausi sunkumai, su kuriais teko susidurti skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas buvo rangovų vėlavimas atlikti numatytus darbu pagal terminus, todėl vėlavo ir projektų pristatymas bendruomenei. Kita vertus, informantai mato problemą ir tame, kad renginiuose dažniausiai dalyvauja tie patys asmenys, sunkiau išjudinti vyresnio amžiaus asmenis. Vienas informantas teigia, kad *„per daug atsakomybės skirta nevyriausybinėms organizacijoms, kur žmonės dirba savanoriškais pagrindais be jokio atlygio“*.

VVG internetiniame puslapyje prie įgyvendintų projektų, skirtų kaimo teritorijai 2006-2015 m. nurodo šiuos (žr. 19 lentelę).

19 lentelė

2006-2015 m. VVG įgyvendinti projektai, skirti kaimo teritorijai

Metai	Projekto pavadinimas	Įgyvendinto projekto vertė Lt/Eur	Kas padaryta
2006	Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo gyvenvietėse	12 000,00 Lt 3 475,44 Eur	Lietuvos respublikos žemės ūkio ministerijos sprendimas dėl paramos skyrimo pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (BPD) kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „LEADER+ pobūdžio priemonė“, jos metu buvo organizuojami mokymai Vietos veiklos grupei.
2007	Parengtos bandomosios strategijos „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“ tobulinimas	69 880,00 Lt 20 238,65 Eur	2007 m. vasario 1 d., pasirašė paramos teikimo sutartį su Nacionaline mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos, kur išsipareigojo įgyvendinti projektą parengtos bandomąją strategijos tobulinimas, pasitelkiant konsultantų pagalbą, gyventojų susitikimų su konsultantais organizavimą, seminarų vietos žmonėms ir jų išvykų į kitus rajonus organizavimas, projekto administravimo, viešinimo bei kitos veiklos.

2008	Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse	8 000,00 Lt 2 316,96 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo programą Projektas įgyvendintas pagal Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo programą.
2008	Reklaminės atributikos, kompiuterinės ir biuro įrangos įsigijimas	12 631,50 Lt 3 658,34 Eur	Gauta nacionalinė parama „Parama kaimo bendruomenėms“ projekto įgyvendinimo metu buvo įsigyta biuro įrangą, Multimedia, kompiuteris, foto aparatas, įsigyti suvenyrai konferencijos organizavimui.
2009	Draugystės tiltai	3 000,00 Lt 868,86 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo programą, kurio metu buvo organizuojama patirties sklaida ruošiantis įgyvendinti Leader programą su kitomis VVG.
2009	Bendradarbiavimas ir partnerystė – VVG „Radviliškio lyderis“ ateitis	9 586,00 Lt 2 776,30 Eur	Gauta nacionalinė parama „Parama kaimo bendruomenėms“ projekto įgyvendinimo metu buvo sukurta internetinė svetainė, išleistas lankstinukas-knygelė apie Radviliškio rajono bendruomenės, įsigyti suvenyrai, organizuota konferencija bendruomenėms ir VVG.
2009-2015	Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse	9 600 000,00 Lt 2 780 352,18 Eur	Gauta parama vietos plėtros strategijai įgyvendinti pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 m. programos krypties „Leader metodo įgyvendinimas“ priemonę „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“.
2010	Bendradarbiavimas ir partnerystė...	1 500,00 Lt 434,43 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo programą. Jo metu organizuota išvyką į Latvijos Bauskes VVG.
2011	Bendradarbiavimas ir partnerystė...	2 000,00 Lt 579,24 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo programą. Organizuota konferencija, įsigyti suvenyrai ir VVG atributika
2012	Bendradarbiavimas ir įgūdžiai – gerų idėjų aruodas	2 000,00 Lt 579,24 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo programą. Organizuotą išvažiuojamasis seminaras į Švediją pasisemti patirties
2012-2014	VVG „Pakruojo rajono partnerystė“ ir VVG „Radviliškio lyderis“ bendradarbiavimas, siekiant išsaugoti ir populiarinti krašto amatus, skatinti vietos gyventojų verslumą ir efektyviai naudoti kultūros paveldą	298 301,00 Lt 86 393,94 Eur VVG lėšos: 82 317,00 Lt 23 840,65 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Teritorinis ir tarptautinis bendradarbiavimas“. Projekto metu įgyvendintos šios veiklos Pakruojo bei Radviliškio rajonų dvaruose įkurtos amatų ekspozicijas, organizuotos amatų mugės (Radviliškio rajone – Baisogaloje, Šeduvoje, Grinkiškyje, Pakruojo rajone 2 amatų mugės Pakruojo dvare), parengtos edukacinės edukacines programas, išleistas katalogas. Įsteigta organizacija „Amatų dvarelis“.
2013	Užsienio šalių idėjos ir patirtis	2 000,00 Lt 579,24 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo programą. Organizuotą išvažiuojamasis seminaras į Estiją pasisemti patirties
2011-2014	VVG ir potencialių vietos projektų vykdytojų gebėjimų ugdymas ir aktyvumo skatinimas vietos plėtros strategijos įgyvendinimui	340 000,00 Lt 98 470,81 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Parama VVG veiklai, įgūdžiams įgyti ir aktyviai pritaikyti“ veiklos sritis „Parama vietos plėtros strategiją įgyvendinantiems asmenims mokyti, konsultuoti“ ir „Parama potencialių vietos projektų vykdytojų, esančių VVG teritorijoje, aktyvumui skatinti“. Jo metu VVG nariams, Radviliškio rajono kaimo bendruomenėms, jų lyderiams, kitų nevyriausybinų organizacijų atstovams organizuoti mokymai konferencijos, dviejų dienų išvažiuojamosios konferencijos, informacinei renginiai, dalykinės kelionės-seminarus į užsienį.

2014	Nuo idėjų iki rezultatų	2 000,00 Lt 579,24 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo programą. Įsigyti suvenyrai organizuojamai konferencijai
2014-2015	Pietų Mazovija – R/R. kooperacija	161 200,00 Lt 46 687,00 Eur VVG lėšos: 80 600,00 Lt 23 343,37 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Teritorinis ir tarptautinis bendradarbiavimas“. Vietos veiklos grupė „Radviliškio lyderis“ kartu su partneriais Raseinių rajono vietos veiklos grupė „Raseinių krašto bendrija“ ir vietos veiklos grupė „Puszcza Kozienicka“ įgyvendino Tarptautinio bendradarbiavimo projektą „Pietų Mazovija – R/R. kooperacija“. Įgyvendindamos tarptautinio bendradarbiavimo projektą vietos veiklos grupės susitarė bendradarbiauti ir vykdyti bendras veiklas, vienijant ir apjungiant teritorinių savivaldybių tautodailininkus ir amatininkus, vietinius išteklius naudojančius smulkiuosius verslininkus, kaimo turizmo sodybas, ekologinius ūkius, parodant gaminamus regionų produktus, prekes amatų mugėse ir konferencijose. Projekto metu sukurta e-parduotuvė, kurioje bus pristatytas kiekvieno regiono ekonominės ir kultūrinės vertybės bei gyventojų teikiamos paslaugos ir gaminami produktai, prekės.
2015	Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 m. programinio laikotarpio perspektyvos	580,00 Eur	Projektas įgyvendintas pagal Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo programą. Organizuotą išvažiuojamoji konferenciją į Sūduvos VVG.

Parengta pagal Radviliškio lyderis ataskaitą (2015).

Informantai turėjo įvertinti veiksmus, labiausiai įtakančius vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą Radviliškio rajone. Aštuoni iš devynių asmenų atsakė, kad tai yra informacijos sklaida. Tik vienas informantas nurodė, kad pagerbimas padėka arba geras žodis.

Partnerystės principas laikomas vienu svarbiausių elementų valdant Europos fondus (Kaip Europos fonduose sustiprinti partnerystės principą, 2012). Partneriai – tai regioninės ir vietos valdžios institucijos, ekonominiai ir socialiniai partneriai bei įvairios pilietinę visuomenę atstovaujančios organizacijos – aktyviai ir glaudžiai dalyvaujantys visuose programos etapuose: pasirengimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo (ten pat). Partnerystė duoda naudos ir sukuria pridėtinę vertę, tačiau skirtinguose regionuose ji būna skirtinga. Todėl informantų teirautasi, ką jie mano apie bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Radviliškio rajone. Gauti duomenys išskirti į kategorijas ir subkategorijas 20 lentelėje.

20 lentelė

Vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo proceso vertinimas Radviliškio rajone (N=9)

Kategorija	Subkategorija	Argumentai
	Gyventojų aktyvumas, draša (3)	<i>Bendruomenių skatinimas yra pakankamas. Sustiprėjo gyventojų tarpusavio pasitikėjimas, suaktyvėjo kai kurių gyventojų dalyvavimas priimant su vietos plėtra susijusius sprendimus. Taip pat padidėjo vietos gyventojų įsitraukimas į visuomeninę ir savanorišką veiklą.</i>

Bendruomenės apjungimas	Bendruomeniškumas (1) Naujų įgūdžių susiformavimas (2)	<i>Bendruomenių skatinimas vykdomas nuolat ir mano nuomone yra pakankamas. Galima sakyti pastebimas akivaizdus gyventojų bendruomeniškumo jausmas, suaktyvėjo, ypač jaunimas, gyventojų dalyvavimas sprendžiant iškilusias problemas susijusias su vietos veikla. Ženkliai pagerėjo jaunimo dalyvavimas kaimo plėtros iniciatyvose. Suaktyvėjo kaimo gyventojų dalyvavimas įvairiuose renginiuose. Taip pat išaugo gebėjimai ir įgūdžiai, pasitikėjimas savo jėgomis sprendžiant vietos problemas.</i>
Grižtamasis ryšys	Infrastruktūros sutvarkymo nauda (3)	<i>Pagerėjo gyventojų požiūris į savo gyvenvietės ateitį, kaimo infrastruktūrai tapus patrauklesnei, daugiau žmonių nebegalvoja apie emigraciją. Be to kaimo gyvenvietės tapo saugesnės. Taip pat pagerėjo kaime poilsio ir laisvalaikio sąlygos. Labai gerai, žmonės patenkinti, yra grįžtamasis ryšys. O tai – svarbiausia.</i>

Tyrimo duomenys atskleidė, kad visi informantai pakankamai gerai vertina vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Radviliškio rajone. Akivaizdu, kad vykdomas projektas davė ir duoda naudos rajono gyventojams. Jaučiami ne tik pasiekti rezultatai, tačiau ir grįžtamasis ryšys. Sutvarkyta infrastruktūra (3) žmonės naudojami. Informantai pabrėžė, kad sutvarkyta infrastruktūra tolygi geresniam kaimo gyventojų poilsiui ir laisvo laiko praleidimo būdų. Galima daryti išvadą, kad atnaujinus miestelių infrastruktūrą, žmonės mieliau laiką leidžia sutvarkytuose parkuose, poilsio zonose. Džiugu, kad sutvarkyta infrastruktūra žmonių nebeskatina galvoti apie emigraciją. Partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Radviliškio rajone informantai vertina kaip vykusį ir todėl, kad bendruomenė tapo aktyvesnė, drąsesnė, daugiau žmonių įsitraukia į VVG projektus.

Jau kalbėta, kad vietos partnerystę reikia nuolat skatinti, todėl informantų prašyta išsakyti nuomonę, kokiais būdais ar priemonėmis būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone. Gauti duomenys pateikti 21 lentelėje.

21 lentelė

Vietos partnerystės skatinimo būdai ir priemonės (N=9)

Kategorija	Subkategorija	Argumentai
Renginių organizavimas	Koncertinė veikla (4)	<i>Renginiai su koncertine programa, reikėtų įtraukti daugiau vietos gyventojų teikiamų paslaugų rengiant renginius, reikėtų daugiau puoselėti amatus, tradicijas, nes tai patinka ypač vyresnio amžiaus žmonėms. Reikėtų rengti daugiau renginių jaunoms šeimoms, turinčioms mažų vaikų, nes pastarosioms visos veiklos dažniausiai nukreipiamos į miestą</i>

	Apskrito stalo diskusijos (2)	<i>Apskrito stalo diskusijos pakviečiant ir verslo atstovus labiau jungtis į partnerystę. Daugiau leisti leidinių apie kaimo gyventojus, jų veiklą, patirtį ir pan.</i>
Gerosios praktikos sklaida	Pasikeitimas patirtimi (3)	<i>Įvairių susiejimų organizavimas su gerais koncertais, daugiau gerosios praktikos patirčių viešinti, rengti naujų mokymų. Išvykų į kitus miestus, šalis, pasisemti gerosios patirties. Koncertais, išvykomis į kitas bendruomenes. Gerosios patirties praktika leistų geriau vykdyti vietos partnerystę.</i>

Kaip matyti iš gautų duomenų, informantai vietos partnerystės skatinimą įsivaizduoja per renginių organizavimą ir gerosios patirties sklaidą. Didesnė dalis respondentų pasisakė už koncertinės veiklos (4) rengimą ir apskritojo stalo diskusijas (2), kiek mažesnė už pasikeitimą gerąja patirtimi (2).

Išvados

Išanalizavus mokslinę literatūrą paaiškėjo, kad

I. partnerystė – vienas svarbiausių principų, siekiant įgyvendinti Leader programą Radviliškio rajone, taip pat valdant Europos Sąjungos investicijas. Vis dėlto, Lietuvoje viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė kol kas nėra tinkamai išplėta, kadangi šioje šalyje partnerystės projektai vykdomi dažniausiai tik savivaldybių lygmeniu. Įgyvendinant bendras strategijas, kurių tikslas kurti ir garantuoti darnią konkrečios vietovės plėtrą – vienas esminių kaimo vietovių darnios plėtros atspirties taškas, kuris turi būti sąlygotas darnios partnerystės.

II. Leader programos vienas pagrindinių tikslų – kaimo plėtros užtikrinimas. Šiuo keliu žengiama jau daugiau kaip dešimtmetį ir stengiamasi parengti kuo geresnes vietos veiklos grupių strategijas, užtikrinančias, kad kaime gyventų kuo daugiau žmonių, sugebančių užsitikrinti gerą buitį, gyvenamąją aplinką. Šiame kontekste didelis dėmesys skiriamas gerai gyvenimo kokybei ir darbo sąlygoms užtikrinti, kaimo lyderių ugdymo problemai šalinti, kaimo bendruomenių formavimui.

Išanalizavus tyrimo rezultatus darytinos šios išvados:

III. Išanalizavus Radviliškio rajono vietos veiklos grupės strategijas, nustatyta, kad jos pakankamai gerai ir išsamiai sudarytos. Rengiant strategijų turinį atsižvelgta į strategijų rengimo metodikas: įgyvendinti visi etapai, t. y. išanalizuota esama rajono situacija, nustatytos vizijos ir misijos, priemonės joms pasiekti. Taip pat numatyti strateginiai tikslai, pagrindiniai prioritetai. Radviliškio rajono kaimo plėtros strategijos parengtos bendradarbiaujant vietos valdžiai, verslo, kaimo bendruomenių atstovams, konsultantams. Išryškinti pagrindiniai prioritetai, tokie, kaip gyvenimo kokybės kaime gerinimas, infrastruktūros sutvarkymas, įvairių paslaugų spektro padidinimas, mokymų organizavimas, verslo kūrimo pagrindų užtikrinimas ir pan.

IV. Tyrimo metu išryškėjo, kad partnerystė Radviliškio rajone daugiau pakankama, nei nepakankama, tačiau ją dar reikia tvirtinti. Tai leidžia daryti prielaidą, kad magistro darbo pradžioje išsikelta hipotezė pasitvirtino. Tyrimo duomenys parodė, kad partnerystės trūksta iš verslo sektoriaus atstovų pusės. Vadinasi, bendradarbiavimas tarp bendruomenių, vietos valdžios ir verslo atstovų galėtų būti glaudesnis. Kaip trūkumo šalinimą bendruomenės pirmininkai mato verslo atstovų didesnę įsitraukimą į projektinę veiklą.

V. Tyrimo duomenys atskleidė, kad pagrindinės priežastys, apsunkinančios VVG ir bendruomenės partnerystę – bendruomenės pasyvumas, neatsakingumas, apatiškumas, nenoras imtis naujos veiklos. Nors „Radviliškio lyderis“ vienu iš pagrindinių uždavinių yra išjudinti bendruomenę, skatinti imtis naujos veiklos, įsitraukti į naujus projektus, tačiau situacija nėra lengvai įgyvendinama. Radviliškio rajone bendruomenės ir verslo sektoriaus partnerystė stiprinama organizuojant renginius.

VI. Partnerystės skatinimo ir vykdymo procesas Radviliškio rajone vyksta sklandžiai – vykdomas projektas davė ir duoda naudos rajono gyventojams. Jaučiami ne tik pasiekti rezultatai, tačiau ir grįžtamasis ryšys: sutvarkyta infrastruktūra žmonės naudojami. Tai leidžia daryti išvadą, kad atnaujinus miestelių infrastruktūrą, žmonės mieliau laiką leidžia sutvarkytuose parkuose, poilsio zonose.

VII. Tyrimo duomenys parodė, kad partnerystės skatinimo ir vykdymo procesas Radviliškio rajone yra pakankamai geras. To rezultatas – bendruomenė tapo aktyvesnė, drąsesnė, daugiau žmonių įsitraukia į VVG projektus.

REKOMENDACIJOS

Rekomendacijos VVG:

- didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas bendruomenės skatinimo veikloms, įvairiems mokymams.
- Rengiant strategiją ateityje reikėtų atidžiau atlikti SSGG analizę: būtina numatyti silpnąsias vietas, galimas grėsmes. Šiame kontekste būtina geriau išanalizuoti vietos gyventojų poreikius.
- Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas partnerystei su nevyriausybinėmis organizacijoms, siekiant užkirsti panašių įstaigų veiklos dubliavimuisi.
- VVG turėtų rengti išsamesnes vietos projektų įgyvendinimo ataskaitas: jose turėtų atsispindėti ne formalūs dalykai, teisės, tačiau pateikiamos problemos, su kuriomis buvo susidurta.
- Rengiant ataskaitinius susirinkimus, partneriai turėtų patys įsivertinti, kaip geriau galėjo prisidėti prie rengtų projektų, siekiant užkirsti kelią ateityje galimoms klaidoms.

Rekomendacijos Ministerijai ir NMA:

- Teisės aktuose būtina užtikrinti griežtesnes nuostatas dėl VVG partnerystės. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas VVG atvirumui, darbuotojų kvalifikacijai.
- Būtina didesnę dėmesį skirti bendradarbiavimo ir naujoviškumo vertinimui, nes tik tokiu atveju VVG į projektų įtrauks naujesnių dalykų, skatins novatoriškumą rajone.
- Būtina VVG teikti daugiau pagalbos ieškant projektų partnerių ir finansavimo šaltinių, rengti daugiau konsultacijų projektų rengimo klausimais.
- Kadangi tyrimo metu paaiškėjo, kad bendruomenę labiausiai pasiekia gerosios patirties sklaida, būtina sudaryti palankesnes galimybes bendradarbiavimo projektams inicijuoti. Šiame kontekste reikėtų sudaryti sąlygas paramos paraiškas VVG teikti viso programinio laikotarpio metu.

Literatūra

1. Ališauskas A., Jankauskienė A., Kairytė L. (2008). Nuostatų kaita kaimo bendruomenių veikloje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*.3 (12).
2. Ališauskas K., Jankauskienė A., Klovienė J. (2009). *Bendruomenių dalyvavimas kaimo plėtroje. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3 (16). ISSN 1648 –9098
3. Atkočiūnienė V. (2012). Integruotų vietos plėtros strategijų atitikimo LEADER metodui vertinimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 3 (27).
4. Aleksandravičius A., Atkočiūnienė V., Christauskas Č., Petrauskienė R. (2002). ES regioninės politikos poveikis Lietuvos kaimo ir žemės ūkio plėtros administravimui. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Kaunas: VDU.
5. „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros gairės vietos subjektams“ (2014). [Žiūrėta gruodžio 15 d.] Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors_lt.pdf.
6. Casey, M. (2008). Partnership – success factors of interorganizational relationships. *Journal of Nursing Management*. N. 16, p. 72–83.
7. Duobaitė M. (2010). Kaimo vietovių socialinių – ekonominių pokyčių valdymas: teorija ir praktika. Jaunasis mokslininkas. *Studentų mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys. Socialiniai mokslai*, p. 144–148.
8. Douwe J. ir kt. (2000). *Rural Development: From Practices and Policies towards Theory*. UK.
9. Grumulytė Ž. (2006). *Turizmo plėtros siekis-darni kaimo plėtra*. Lietuvos žemės ūkio universitetas: Jaunasis mokslininkas, URL.
10. Jakaitis J., Paliulis, N. K., Meidutė, I. (2011). Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė: miesto teritorijų plėtros perspektyvos. *Verslas: Teorija ir praktika. Business: Theory and Practice*. p. 246–257.
11. Jasaitis J. (2012). Antropologinė strateginio valdymo metodologija. *Skirtingo urbanizacijos lygio vietovių strateginės plėtros kryptys*. Straipsnių rinkinys. Šiaulių universiteto kaimo plėtros tyrimų centras.
12. Jasaitis J. (2014). Kaimiškųjų vietovių raidos klausimai. *Mokomoji knyga*. (Rankraštis). Šiauliai: Šiaulių universitetas.
13. Kaimo plėtros LEADER metodo įgyvendinimas (2010). *Europos audito rūmai, specialioji ataskaita*. Nr. 5. P. 108.
14. Kaip Europos fonduose sustiprinti partnerystės principą. (2012). [Žiūrėta 2016 05 01]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?langId=lt&catId=67&newsId=7956>
15. Kas yra Leader? [Žiūrėta 2015 11 10]. Prieiga per internetą: <http://www.leaderlietuva.lt/>.
16. Kučikas A. (2001). Didieji lūkesčiai. *Savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų partnerystė*. Vilnius: Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras, p. 10.
17. Lazarevaitė L., Raupelienė A., Perkumienė D. (2006). Kaimo plėtros idėjų formavimasis Lietuvoje: istorija ir perspektyvos. *Socialiniai mokslai: LŽŪU mokslo darbai*. Nr. 70 (23)
18. LEADER metodas: pagrindai. (2006). Liuksemburgas: EB oficialių leidinių biuras.
19. Leader programos mokymo metodinė priemonė (2008). *Leader įgyvendinimo apžvalga: patirtis, pamokos, perspektyvos*. Vilnius: Programos Leader ir žemdirbių mokymo metodikos centras.
20. *LEADER metodas: pagrindai* (2006). Liuksemburgas: EB oficialių leidinių biuras.
21. Leader metodo įtakos partnerystės ir iniciatyvų „iš apačios“ skatinimui vertinimas. (2014). Lietuvos Respublikos Žemės Ūkio Ministerija. [Žiūrėta 2016 04 25]. Prieiga per internetą:

- https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LT_versija/Veiklos_sritys/Kaimo_pletra/Programos_stebesena_ir_vertinimas/Vertinimo_veikla/LEADERMETODO%C3%84%C2%AETAKOSPARTNERYST%C3%84%E2%80%93SIRINICIATYV%C3%85%C2%B2%CB%9B1%C3%85%C2%A0APA%C3%84-IOS-SKATINIMUIVERTINIMAS.pdf
22. Leader programa. Prieiga per internetą: <<http://www.zmmc.lt/lt/leader-metodas.html>>.
  23. Leader programos mokymo metodinė priemonė (2007). *Leader programos patirtis: nuo kaimo plėtros strategijos prie veiksmų-projektų atranka*. Lietuvos žemės ūkio universitetas
  24. Leader programos mokymo metodinė priemonė (2012). *Leader Lietuvoje 2012*. Programos Leader ir žemdirbių mokymo metodikos centras.
[žiūrėta 2011 10 07]. Prieiga per internetą:
www.leaderlietuva.lt/uploads/dokumentai/Methodikos/VVG%20vadybos%20stiprinimas.pdf.
  25. LEADER+ įgyvendinimas Lietuvoje 2004-2006 metais. [Žiūrėta 2015 11 30]. Prieiga per internetą: <<http://www.leaderlietuva.lt/lt/leader-lietuvoje/leader-2004-2006.html>>.
  26. LEADER+ priemonės įgyvendinimo apžvalga. [žiūrėta 2015 11 30]. Prieiga per internetą: <<http://www.leaderlietuva.lt/lt/leader-lietuvoje/leader-2004-2006.html>>.
  27. Leader+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo monitoringas (2008). *Priemonės įgyvendinimo monitoringas*. Tyrimo ataskaita. Akademija.
  28. LEADER Lietuvoje 2007–2013 metais. [žiūrėta 2015 12 16]. Prieiga per internetą: <<http://www.leaderlietuva.lt/lt/leader-lietuvoje/leader-2007-2013.html>>.
  29. “LEADER” programos patirtis: vietos partnerystės organizavimas (2007). Lietuvos Žemės ūkio universitetas. Prieiga per internetą: <<http://www.asu.lt/mtp/documents/Contents/Partneryste-06.pdf>>.
  30. Leadership style: The partnership. (2015). [Žiūrėta 2015 12 20]. Prieiga per internetą: http://leadershiptrainingtutorials.com/index.php?q=Leadership_Style_Partnership#.VycOqzWLUpk.
  31. Lietuvos Respublikos Žemės ūkio, maisto ir kaimo plėtros įstatymas. (2002). *Valstybės žinios*. 2002 m. birželio 25 d. Nr. IX-987. Nr. 72-3009. Vilnius.
  32. Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministro įsakymas dėl Lietuvos plėtros strategijų, įgyvendinamų pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos krypties „Leader metodo įgyvendinimas“ priemonę „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“, atrankos taisyklių patvirtinimo. (2007). *Valstybės žinios*. 2007 m. gruodžio 12 d. Nr. 3D-549, Nr. 132-5388. Vilnius.
  33. Mačiulytė J., Dedeire M., Prapiestienė R. (2013). *Lietuvos kaimo bendruomenės lokalinis vystymas*. Lietuvos mokslų akademija: T.16. Nr. 3–4.
  34. McQuaid R. (2010). Theory of Organization Partnership: Partnership Advantages, Disadvantages 20. And Success Factor. In St. Osborne (Eds.), *The New Public Governance*. London: Routledge, 2010, 127–161.
  35. Mueller K. J., Slifkin, R. T., Shambaugh-Miller, M. D., Randolph, R. K. (2004). Definition of Rural in the Context of MMA Access Standards for Prescription Drug Plans. – RUPRI Center for Rural Health Policy Analysis, North Carolina Rural Health Research and Policy Analysis Center.
  36. NVO narės Radviliškio rajone. (2016). [Žiūrėta 2016 04 17]. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/trecias-sektorius/nvo-duomenu-baze/radviliskio-rajonas/psl-1-20/>
  37. Partnerystės principo taikymo ES struktūrinės paramos procese gairės. (2012). Išleido Finansų ministerija.
  38. Pauliukevičiūtė A. (2010). Viešojo ir privataus sektorių partnerystė bei kultūros valdymas. *Viešoji politika ir administravimas. Publicpolicyandadministration*. Nr. 32, p. 61-73.
  39. Pletkuvienė A. (2013). *Savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimo metodika*. Vilnius: Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centras, p. 12.
  40. Radviliškio rajono vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ bandomoji integruota kaimo vietovių plėtros strategija 2004-2006 m.

41. Raipa A. (2011). Naujojo viešojo valdymo indikatorių diagnostavimo galimybės. *Viešoji politika ir administravimas. Publicpolicyandadministration*. T. 10, Nr. 2 / 2011, Vol. 10, No 2, p. 167–182.
42. Raišienė, A. G. (2008). Tarporganizacinės sąveikos turinys Lietuvos vietos savivaldos praktikų požiūriu. *Jurisprudencija*. Mokslo darbai. Nr. 4 (106), p. 50–60.
43. Raišienė A. G. (2010). Conceptualization of inter-organizational partnership structural modeli n local government. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 34, p. 107–121.
44. Rajeckaitė M. (2014). *Tarptautinių bendrojo ugdymo projektų sėkmės vertinimas testinumo požiūriu*. Magistro darbas. Vilnius: ISM.
45. Ribašauskienė E. (2010). Vietos veiklos grupių vadybos, įgyvendinant vietos plėtros strategijas, stiprinimas. *Metodinė medžiaga*. Programos „LEADER“ ir žemdirbių mokymo metodikos centras.
46. Ribašauskienė E., Šalengaitė D. (2011). Lietuvos vietovių identiteto panaudojimas jų darniam vystymui. *Mokslo studija*. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
47. Rouse M. (2009). *Public-privatepartnership (PPP)*. [Žiūrėta 2016 01 30].
Prieiga per internetą: <http://searchcio.techtarget.in/definition/Public-private-partnership-PPP>.
48. Strateginio planavimo esmė ir svarba. Pokyčių valdymas organizacijoje. (2007) p. 6. [interaktyvus], [žiūrėta 2016-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.radviliskis.lt/files/teisineinformacija/strateginis-planavimas.pdf>.
49. Šeižė V., Jasaitis, J. (2012). Kaimiškųjų vietovių ekonominės mikroregionalizacijos perspektyvos: Pakruojo rajono atvejis. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 3 (27).
50. Tamošiūnas T., Šiaulianskienė E. (2010). Kaimo plėtros strateginis valdymas: Radviliškio rajono vietos veiklos grupės strategijų analizė. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3 (19). P. 226–237.
51. Vidickienė D. (2007). Žemės ūkio vaidmuo dvidešimt pirmojo amžiaus kaimo politikoje. *Žemės ūkio mokslai*. T. 14. Lietuvos mokslų akademija.
52. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės (VPSP) projektų vadovas. „Inovacijos kaimo vietovėse“ Europos LEADER Observatorija. Šasiuvinis Nr.2 . p.7-9. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/failai/partnerystes_organizavimas.pdf.
53. Vietos savivalda ir bendruomenės Lietuvoje. (2010). Konferencijos medžiaga. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://vinilas.lt/lvbos/siuntiniai/Konferencija1.pdf>.
54. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektų vadovas. Prieiga per internetą: http://www.ppplietuva.lt/images/files/metodikos/07_21_I_metodikos_paketas_nauja_redakcija.pdf.
55. *2015 metų partnerystės principo įgyvendinimo apžvalga*. (2016). <http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/kvieciame-susipazinti-su-partnerystes-principo-igyvendinimo-2015-m-apzvalga>.
56. *What are Public Private Partnerships?* (2015). [Žiūrėta 2016 01 30]. Prieiga per internetą: <http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/overview/what-are-public-private-partnerships>.
57. Vietos veiklos grupė „Radviliškio lyderis“ . Prieiga per internetą: <http://www.radviliskis.lt/-Vietos-veiklos-grupe-Radviliskio-lyderis-952707>.
58. Vietos veiklos grupės „RADVILIŠKIO LYDERIS“ strategija „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“ 2007-2013m. Prieiga per internetą: <http://www.radviliskiovvg.lt/files/strategija-2007-2013.pdf>.
59. VVG įgyvendinti projektai, skirti kaimo teritorijai. (2015). [Žiūrėta 2016 03 25]. Prieiga per internetą: www.radviliskiovvg.lt/files/VVG_igyvendinti_projektai.doc
60. Žukovskis J. (2009). *Kaimo plėtros tikslų ir uždavinių raida*. Lietuvos žemės ūkio universitetas, 19 (4).

PRIEDAI

Radviliškio vietos veiklos „Radviliškio lyderis,, grupės dalyvio interviu apklausos protokolas

Informantas Nr.1

1. Kokios partnerystės kryptys (t.y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?

Vietos valdžios ir bendruomenės (taikant modelį iš apačios į viršų)

2. Kaip manote, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių jūsų rajone yra pakankama? (Trumpai argumentuokite).

Pakankama. Bendruomenė, seniūnai, verslo atstovai, nevyriausybinės organizacijos tarpusavyje glaudžiai bendradarbiauja.

3. Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?(Formos – apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas)

Apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas

4. Kokiomis formomis yra vykdoma ir skatinama partnerystė tarp VVG ir vietos bendruomenių jūsų rajone?

Organizuojamos konferencijos, įvairūs susitikimai, informacijos sklaida

5. Su kokiomis problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?

Gyventojų pasimumas ir neatsakingumas

6. Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?

Bendrai rengia renginius

7. Kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtų šios priežastys.

Nevyriausybinių organizacijų atstovai dažnai pervertina savo jėgas, juose nedirba tam tikros specialybės atstovai, kurie turėtų reikalingą kvalifikaciją.

8. Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?

Aktyviai

9. Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?

Nepakanka

10. Kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą?

Nuolatos siekiame tęstinumo aptardami nuveiktus darbus, numatydami naujų veiklų vystymą. Tariamasi, kaip užtikrinti veiklų tęstinumą ir vystomąjį

bendradarbiavimą, kaip būtų galima padaryti jį labiau suprantamą bendruomenės nariams. Tam rengiami bendruomenių sąskrydžiai kiekvienais metais, bendradarbiavimo projektai.

11. Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?

Bendruomenių sąskrydžiai, medžių sodinimas- verslo sektorius perka, o bendruomenės sodiną. Įvairios aplinkos tvarkymo talkos, mamos dienos minėjimas.

12. Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?

Dalyvauja visur patys aktyviausi

13. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?

Informacijos sklaida

14. Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Jūsų rajone?

Bendruomenių skatinimas yra pakankamas. Sustiprėjo gyventojų tarpusavio pasitikėjimas, suaktyvėjo kai kurių gyventojų dalyvavimas priimant su vietos plėtra susijusius sprendimus. Taip pat padidėjo vietos gyventojų įsitraukimas į visuomeninę ir savanorišką veiklą.

15. Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?

Renginiai su koncertine programa, reikėtų įtraukti daugiau vietos gyventojų teikiamų paslaugų rengiant renginius, reikėtų daugiau puoselėti amatus, tradicijas, nes tai patinka ypač vyresnio amžiaus žmonėms.

Radviliškio vietos veiklos „Radviliškio lyderis,, grupės dalyvio interviu apklausos protokolas

Informantas Nr.2

1. Kokios partnerystės kryptys(t.y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?

Vietos valdžios ir bendruomenės

2. Kaip manote, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių jūsų rajone yra pakankama? (Trumpai argumentuokite).

Tikriausiai. Bendruomenės su seniūnija ir verslo atstovais tariasi, įsijungia ir nevyriausybinių organizacijos.

3. Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?(Formos – apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas).

Apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas

4. Kokiomis formomis yra vykdoma ir skatinama partnerystė tarp VVG ir vietos bendruomenių jūsų rajone?

Reginiai, konferencijos

5. Su kokiomis problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?

Žmonių pasyvumas ir neatsakingumas

6. Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?

Verslo sektoriaus atstovai remia renginius bendruomenių

7. Kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinio sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtų šios priežastys.

Per daug sureikšmina savo jėgas

8. Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?

Leader programinio laikotarpio metu

9. Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?

Aktyviau turėtų įsijungti verslo sektorius

10. Kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą?

Suprantame, kad veiklos tęstinumas būtinas, norint išsaugoti tai, ką naujo sukūrėme ir siekiant plėtos įvairiose srityse. Todėl kasmet susitinkame ataskaitiniuose susirinkimuose, sprendžiame, ką galėtume padaryti, kad tai, kas

padaryta jau neišniktų, siekiame įtrauktų į veiklą daugiau veiklių asmenų. Rengiami bendri susitikimai su bendruomene, klausiama jų nuomonės, kaip jie įsivaizduoja bendradarbiavimo tęstinumą, kokius galėtume dar vykdyti projektus, į ką labiausiai reiktų atsižvelgti, įgyvendinant leader programą.

11. Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?

Mankiškių bendruomenė su Radviliškio rajono savivaldybę įgyvendino projektą „Rekreacinės teritorijos Mankiškyje įrenginys, motinai skirti renginiai, išvykos į kitus miestus – ekskursijos.

12. Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?

Sunkumai įgyvendinant projektą tai suderinti su rangovais darbų atlikimui

13. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?

VVG „Radviliškio lyderis“, gautos informacijos sklaida

14. Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Jūsų rajone?

Bendruomenių skatinimas vykdomas nuolat ir mano nuomone yra pakankamas. Galima sakyti pastebimas akivaizdus gyventojų bendruomeniškumo jausmas, suaktyvėjo, ypač jaunimas, gyventojų dalyvavimas sprendžiant iškilusias problemas susijusias su vietos veikla. Ženkliai pagerėjo jaunimo dalyvavimas kaimo plėtros iniciatyvose.

15. Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?

Renginių organizavimas, apskrito stalo diskusijos pakviečiant ir verslo atstovus labiau jungtis į partnerystę. Daugiau leisti leidinių apie kaimo gyventojus, jų veiklą, patirtį ir pan.

Radviliškio vietos veiklos „Radviliškio lyderis,, grupės dalyvio interviu apklausos protokolas

Informantas Nr.3

1. Kokios partnerystės kryptys(t.y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?

Vietos valdžios ir bendruomenės

2. Kaip manote, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių jūsų rajone yra pakankama? (Trumpai argumentuokite).

Taip

3. Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone ?(Formos – apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas).

Konsultacija žodžiu, apklausa, supažindinimas, apvalaus stalo, viešas aptarimas

4. Kokiomis formomis yra vykdoma ir skatinama partnerystė tarp VVG ir vietos bendruomenių jūsų rajone?

Organizuojamos konferencijos, įvairūs susitikimai, informacijos sklaida

5. Su kokiomis problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?

Su žmonių pasyvumu ir neatsakingumu

6. Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?

Nežinau

7. Kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtent šios priežastys.

Nėra nuoseklumo nevyriausybinių organizacijų

8. Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?

Aktyvus bendradarbiavimas

9. Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?

Nepakanka

10. Kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą?

Tęstinumas labiau matomas bendruose susirinkimuose, kai aptariami darbai, kas padaryta, kokia įgauta patirtis, kaip tą patirtį būtų galima pritaikyti vykdant kitą veiklą. Todėl organizuojami susitikimai su bendruomene, sąskrydžiai

11. Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?

Didžiausias projektas bendradarbiavimo kuriant poilsio zonas kaimuose, bėgimo dienos renginiai, Joninės, talkos įvairios

12. Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?

Per daug atsakomybės skirta nevyriausybinėms organizacijoms, kur žmonės dirba savanoriškais pagrindais be jokio atlygio

13. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?

VVG gautos informacijos sklaida

14. Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Jūsų rajone?

Gerai. Suaktyvėjo kaimo gyventojų dalyvavimas įvairiuose renginiuose. Taip pat išaugo gebėjimai ir įgūdžiai, pasitikėjimas savo jėgomis sprendžiant vietos problemas.

15. Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?

Renginių, įvairių susiėjimų organizavimas su gerais koncertais, daugiau gerosios praktikos patirčių viešinti, rengti naujų mokymų

Radviliškio vietos veiklos „Radviliškio lyderis,, grupės dalyvio interviu apklausos protokolas

Informantas Nr.4

1. Kokios partnerystės kryptys(t.y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?

Vietos valdžios ir bendruomenės

2. Kaip manote, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių jūsų rajone yra pakankama? (Trumpai argumentuokite).

Ne visai. Bendruomenės su seniūnija bendradarbiauja, pasigendama verslo atstovų iniciatyvos.

3. Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone ?(Formos – apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas).

Apvalaus stalo

4. Kokiomis formomis yra vykdoma ir skatinama partnerystė tarp VVG ir vietos bendruomenių jūsų rajone?

Organizuojamos konferencijos, išvykos į užsienį

5. Su kokiomis problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?

Žmonių pasyvumas

6. Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?

Bendri renginiai

7. Kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtų šios priežastys.

Visur dalyvauja tie patys žmonės, kurie ir turi įsipareigojimus ir kitur

8. Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?

Aktyviai

9. Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?

Pakanka

10. Kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą ?

Turi tęstinumą: vyksta bendruomenės švietimas, veiklos pristatymas, bendros kultūrinės veiklos organizavimas

11. Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?
Radviliškio savivaldybė ir Skėmių bendruomenės projektai mamos dienos, Europos dienos skirti renginiai ir įvairios veiklos, išvykos į užsienį, koncertai mamos dienos
12. Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?
Taisyklės labai griežtos
13. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?
Sklaida
14. Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Jūsų rajone?
Bendruomenių skatinimas vyksta nuolat ir yra gana neblogas. Suaktyvėjo jaunimas, jie daugiau reiškia savo mintis ir idėjas, prisideda prie sprendimo paieškų vienu ar kitu klausimu.
15. Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?
Trūksta verslo sektoriaus aktyvumo, reikėtų rengti daugiau renginių jaunoms šeimoms, turinčioms mažų vaikų, nes pastarosioms visos veiklos dažniausiai nukreipiamos į miestą.

Radviliškio vietos veiklos „Radviliškio lyderis,, grupės dalyvio interviu apklausos protokolas

Informantas Nr.5

1. Kokios partnerystės kryptys(t.y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?

Vietos valdžios ir bendruomenės

2. Kaip manote, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių jūsų rajone yra pakankama? (Trumpai argumentuokite).

Ne. Mažai bendradarbiauja

3. Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone ?(Formos – apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas).

Apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas su naujais raštais

4. Kokiomis formomis yra vykdoma ir skatinama partnerystė tarp VVG ir vietos bendruomenių jūsų rajone?

Išvykomis, konferencijomis

5. Su kokiomis problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?

Žmonių aktyvumo trūksta

6. Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?

Verslo sektorius organizuoja renginį, bendruomenė išnuomoja patalpas

7. Kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinio sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtent šios priežastys.

Nevyriausybės organizacijos neturi pakankamo finansavimo šaltinių, todėl bendruomenės labiau kreipiasi į verslo atstovus. Juo labiau, kad nevyriausybės organizacijos nori pačios teikti paslaugas iš savo turimų specialistų, kuriems ne visuomet pakanka kvalifikacijos.

8. Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?

Aktyviai įsitraukia

9. Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?

Nepakanka organizacijų aktyvumo

10. Kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą ?

Tęstinumas yra, nes įgyvendinus leader programą pirmąją, veikla tęsiama toliau, nenutraukiama. Vyksta etnokultūros plėtojimas, aptariama nuolatos kylančios problemos ir ieškoma jų sprendimo būdų.

11. Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?

Skėmių „Traktieriaus,, patalpų stogo remontas, Aukštelkų bendruomenės inventoriaus įsigijimas.

12. Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?

Su rangovais susiderinimas

13. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?

Informacijos sklaida

14. Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Jūsų rajone?

Gerai, nes pagerėjo gyventojų požiūris į savo gyvenvietės ateitį, kaimo infrastruktūrai tapus patrauklesnei, daugiau žmonių nebegalvoja apie imigraciją. Be to kaimo gyvenvietės tapo saugesnės. Taip pat pagerėjo kaime poilsio ir laisvalaikio sąlygos.

15. Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?

Išvykomis į kitus rajonus pasisemti patirties

Radviliškio vietos veiklos „Radviliškio lyderis,, grupės dalyvio interviu apklausos protokolas

Informantas Nr.6

1. Kokios partnerystės kryptys(t.y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?

Vietos valdžios ir bendruomenės

2. Kaip manote, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių jūsų rajone yra pakankama? (Trumpai argumentuokite).

Per vidurį. Trūksta iniciatyvos iš verslo atstovų. Jie padaro tik tai, kai yra raginami, tačiau savo iniciatyvos dažniausiai nerodo. Trūksta bendradarbiavimo efektyvumo, kad daugiau prisidėtų prie projektų organizavimo.

3. Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone ?(Formos – apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas).

Viešas aptarimas

4. Kokiomis formomis yra vykdoma ir skatinama partnerystė tarp VVG ir vietos bendruomenių jūsų rajone?

Organizuojamos konferencijos

5. Su kokiomis problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?

Dažniausiai dalyvauja tie patys žmonės

6. Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?

Įteikiamos padėkos

7. Kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtent šios priežastys.

Priežastis pagrindinė žmonių pasyvumas

8. Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?

Aktyviai įsitraukia

9. Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?

Nepakanka

10. Kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą ?

Organizuojant renginius vyksta kitų miestų ir šalių gerosios patirties sklaida. Be to, tęstinumas jau yra tame, kad sutvarkyta aplinka, sutvarkyti kultūros namai savaime yra naudos nešėjai, nes ten žmonės renkasi, turi kuri susiburti.

11. Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?

Skėmių ir Mankiškių bendruomenių projektai tobulinant patalpas, gražinant aplinkas

12. Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?

Rangovių nesilaikymas terminų

13. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?

Sklaida

14. Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Jūsų rajone?

Labai gerai. Gyventojai po projektų tapo atviresni, drąsesni, įvairiapusiškesni, išmoko naujų dalykų, amatų.

15. Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?

Daugiau organizuoti įvairių renginių.

Radviliškio vietos veiklos „Radviliškio lyderis,, grupės dalyvio interviu apklausos protokolas

Informantas Nr.7

1. Kokios partnerystės kryptys(t.y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?

Vietos valdžios ir bendruomenės

2. Kaip manote, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių jūsų rajone yra pakankama? (Trumpai argumentuokite).

Pakankama. Bendruomenės atstovai, verslo atstovai, nevyriausybinės organizacijos noriai bendradarbiauja, sprendžia kylančias problemas, kreipiasi į seniūnijas su pasiūlymais ir jų sprendimo būdais.

3. Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone ? (Formos – apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas).

Viešas aptarimas

4. Kokiomis formomis yra vykdoma ir skatinama partnerystė tarp VVG ir vietos bendruomenių jūsų rajone?

Išvykomis ir konferencijomis

5. Su kokiomis problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?

Trūksta naujų žmonių veidų

6. Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?

Verslo sektoriaus prisidėjimas bendruomenės renginiuose

7. Kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtent šios priežastys.

Nėra priežasčių

8. Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?

Įsitraukia

9. Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?

Verslo sektoriaus atstovių dalyvavimo aktyviau

10. Kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą ?

Tęstinumas matyti, kadangi pradėjus vykdyti projektinę veiklą, daugiau žmonių tapo atviresni, aktyvesni, noriai eina į renginius, domisi, kada vėl ir vėl jie bus organizuojami, ar negalėtų patys kuo prisidėti.

11. Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?

Renovacija, kad vykstančiai veiklai šiose patalpose sąlygos būtų geresnės

12. Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?

Nežinau

13. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?

Sklaida

14. Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Jūsų rajone?

Pradžioje projekto buvo sudėtinga, žmonės žiūrėjo nepatikliai, nenorėjo įsitraukti į naują veiklą, tačiau po to, kai pamatė, kad projektas duoda naudą, mielai įsitraukia į veiklą ir partnerystės skatinimas bei vykdymo procesas einasi gerai.

15. Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?

Renginių organizavimas, o remia verslo sektorius

Radviliškio vietos veiklos „Radviliškio lyderis,, grupės dalyvio interviu apklausos protokolas

Informantas Nr.8

1. Kokios partnerystės kryptys(t.y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?

Vietos valdžios ir bendruomenės. Principas iš apačios į viršų

2. Kaip manote, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių jūsų rajone yra pakankama? (Trumpai argumentuokite).

Taip. Visi atstovai, veikdami pagal leader programą yra aktyvūs, šaunūs, tarpusavyje randa bendrą kalbą.

3. Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone ?(Formos – apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas).

Susijimas

4. Kokiomis formomis yra vykdoma ir skatinama partnerystė tarp VVG ir vietos bendruomenių jūsų rajone?

Išvykomis, informacijos sklaida

5. Su kokiomis problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?

Žmonės apatiški, niekuo nesidomi, jie nori sėdėti namuose tik prie televizorių ar gerti alkoholi

6. Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?

Esant reikalui bendras susirinkimas

7. Kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtent šios priežastys.

Prisitaiko prie finansinę paramą teikiančių organizacijų, perima jų prioritetus, todėl nebelieka savasties.

8. Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?

Įsitraukia , jei yra jam nauda

9. Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?

Pakanka

10. Kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą ?

Žmonių aktyvumas įsitraukiant į projektus, patys labiau nori tvarkyti, po to, kai buvo padaryta pradžia ir sutvarkyta infrastruktūra.

11. Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?

Skėmių bendruomenė ir Mankiškių bendruomenės projektai

12. Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?

Vėliuodavo rangovų atliekami darbai pagal terminus

13. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?

Pagerbimas padėka arba geru žodžiu

14. Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Jūsų rajone?

Labai gerai, žmonės patenkinti, yra grįžtamasis ryšys. O tai svarbiausia.

15. Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?

Išvykomis, gerais koncertais, rengti daugiau naudingų mokymų, kad žmonės įgytų žinių ir turėtų kur jas panaudoti

Radviliškio vietos veiklos „Radviliškio lyderis„ grupės dalyvio interviu apklausos protokolas

Informantas Nr.9

1. Kokios partnerystės kryptys(t. y. ar su verslo sektoriumi, vietos valdžios atstovais, NVO ar vietos bendruomenėmis) yra dažniausiai skatinamos įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone?

Vietos valdžios ir bendruomenės, kai bendruomenė sprendžia, o ne jai nurodinėja.

2. Kaip manote, ar „partnerystė“ tarp įvairių grupių jūsų rajone yra pakankama? (Trumpai argumentuokite).

Pakankama.

3. Kokios dažniausiai būna partnerystės formos, įgyvendinant LEADER programą Jūsų rajone ?(Formos – apvalaus stalo, konsultacijos raštu, apklausa, viešas aptarimas, supažindinimas).

Apvalus stalas, viešas aptarimas

4. Kokiomis formomis yra vykdoma ir skatinama partnerystė tarp VVG ir vietos bendruomenių jūsų rajone?

Konferencijos, renginiai, sąskrydžiai

5. Su kokiomis problemomis susiduriate skatindami ir vykdydami šią partnerystę?

Kaimiečiai tingi, apatiški, nenori imtis naujos veiklos, paskendę savo rūpesčiuose iš kurių nenori išlįsti.

6. Kokia yra skatinama ir vykdoma partnerystė tarp verslo sektoriaus ir vietos bendruomenių?

Bendros kelionės

7. Kokios priežastys riboja ir apsunkina vietos bendruomenių, verslo ir nevyriausybinio sektoriaus partnerystę Jūsų rajone? Jei galite, argumentuokite kodėl būtent šios priežastys.

Nežinau

8. Kaip aktyviai organizacijos arba asmenys įsitraukia į bendradarbiavimo projektus ar kitas veiklas Jūsų rajone?

Bendruomenės visos bendradarbiauja su vienu ar dviem verslo partneriais

9. Ar Jūsų nuomone, tokio organizacijų aktyvumo pakanka, kad būtų pasiekti maksimaliausi vietos partnerystės rezultatai ir pagerėtų rajono vietos bendruomenių ekonominė bei socialinė padėtis?

Pakanka

10. Kiek bendradarbiavimo veiklos ir projektai turi tęstinumą?

Tęstinumas nėra ryškus, ypač bendruomenės įsitraukime į bendrą veiklą.

11. Galbūt galite pateikti vykdomų bendradarbiavimo projektų ir veiklų, vykdytų Jūsų rajone, pavyzdžių?
Verslai- mezgimas, maišelių siuvimas dovanoms, sulčių spaudimas, vaistažolių ruošimas. Menų kolektyvų šventės, Joninės, aplinkos tvarkymo talkos, bėgimo dienos skirti renginiai, Europos dienos minėjimo šventės, išvykos į užsienį, koncertai motinos dienos proga.
12. Su kokiais sunkumais teko susidurti, skatinant ir įgyvendinant minėtus bendradarbiavimo projektus ir veiklas?
Visur vėluodavo rangovų darbai pagal terminus
13. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vietos partnerystės skatinimą ir vykdymą šiame rajone?
Informacijos sklaida
14. Kaip vertinate bendrą vietos partnerystės skatinimo ir vykdymo procesą Jūsų rajone?
Puikiai, nes pagerėjo kaimo infrastruktūra, vyko mokymai, kurie davė naudos, ypač moterims.
15. Kokiais būdais ar priemonėmis, jūsų nuomone, būtų tikslinga aktyviau skatinti ir vykdyti vietos partnerystę, įgyvendinant LEADER programą Radviliškio rajone?
Koncertais, išvykomis į kitas bendruomenes. Gerosios patirties praktika leistų geriau vykdyti vietos partnerystę.

10) Strategijose gana išsamiai atlikta situacijos ir poreikių, SSGG analizė, tačiau visų nagrinėtų VPS šioje analizėje yra kai kurių loginių prieštaravimų. Ne visose strategijose aiškiai išdėstytas

finansinis planas kiekvieniems VPS įgyvendinimo metams, numatyti poveikio rodikliai, abejotinos kai kurių rodiklių (ypatingai poveikio) suplanuotos skaitinės reikšmės.

11) VPS parengtos, atsižvelgus į savivaldybių, regionų plėtros planus, tačiau kai kur trūksta aiškesnių loginių sąsajų su šiuose dokumentuose numatytais tikslais ir uždaviniais. Strategijose

formaliai aprašytas suderinamumas su struktūrinių fondų finansuojamomis programomis, nors šių fondų lėšomis neįgyvendinamos jokios VPS priemonės. Formaliai aprašytas ir strategijos naujoviškumas, jis suvokimas kaip principo iniciatyvų „iš apačios“ taikymas.

12) Strategijų kokybės vertinimo kriterijai neaiškūs, dubliuoja vienas kitą. Išankstinis VPS vertinimas nėra kokybiškas (strategijų išankstinio vertinimo metu vertintojai nepastebėjo tam tikrų loginių neatitikimų) ir yra gana subjektyvus, t.y. kai kuriais atvejais išankstinio vertinimo

metu tas pats vertintojas skirtingų VPS tam tikrą kokybės kriterijų įvertino skirtingais balais, nors tekstas buvo identiškas.

Rekomendacijos

1) Ateityje būtina užtikrinti, kad VPS pirmiausia būtų siekiama socialinio poveikio, kad jos padėtų spręsti problemas, kurios aktualios tai teritorijai ir vietos gyventojams ar jų grupėms, tačiau kurių sprendimai sunkiai įgyvendinami valstybiniu ar savivaldos lygmeniu.

Ministerijai ir NMA:

2) Svarbu paskatinti VVG teritorijų didinimą (pvz., informavimo priemonėmis, metodine ir teisine pagalba reorganizuojant VVG bei rengiant jungtinių VVG strategijas), ypač tų VVG teritorijų, kurios 2007–2013 m. laikotarpiu vos siekė mažiausią galimą ribą – 6 tūkst.

gyventojų. Teritorijų stambinimas (viena VVG apimtų kelių savivaldybių teritoriją) gali turėti įtakos administracinių kaštų mažinimui, geresnės partnerystės ir dialogo VVG viduje skatinimui, vienvaldystės mažinimui.

3) Būtina analizuoti EAR ataskaitų turinį ir į teisės aktus integruoti daugiau prevencinių priemonių, apsaugosiančių LEADER metodą nuo neracionalaus lėšų naudojimo, neigiamos

savivaldos įtakos ir užtikrinančių skaidrią bei viešą LEADER veiklą (pvz., numatant griežtesnius reikalavimus dėl atstovavimo VVG valdymo organe).

4) Ateityje teisės aktuose būtina užtikrinti griežtesnes nuostatas dėl VVG partnerystės, ypatingą dėmesį skiriant VVG atvirumui ir rotacijai, VVG darbuotojų kvalifikacijai ir lygioms galimybėms.

5) Numatyti realiai pritaikomas sankcijas už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo nuostatų pažeidimus ir sukurti metodiką, kaip tokie pažeidimai turėtų būti nustatyti, kaip juos vertinti ir kokio dydžio sankcija turėtų būti taikoma. Tam siūlyčiau į pagalbą pasitelkti Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos specialistus.

6) Parengti tokią metodiką, kuri leistų užtikrinti išlaidų tinkamumą, būtinumą bei racionalumą, pvz., nustatyti išlaidų limitus, įkainius ir t.t.

Siūlyčiau pasitelkti nepriklausomus ekspertus, mokslo srities atstovus (konsultacijos su specialistais, gerosios patirties analizė ir pan.), kurie

padėtų parengti nuostatas, nustatančias kertines sąlygas paramai gauti, užtikrinančias tinkamą ir skaidrų lėšų naudojimą bei išlaidų ribojimą.

7) ŽŪM turėtų parengti VPS rengimo metodiką / gaires, kur būtų detalai ir nedviprasmiškai aprašyti reikalavimai VPS, jos struktūra, privalomų rodiklių sąrašas.

8) Kad užtikrinti tinkamą strategijų kokybės vertinimą, ŽŪM turėtų parengti VPS vertinimo metodiką, kurioje būtų labai aiškiai aprašyti VPS kokybės vertinimo kriterijai ir jų vertinimo balai. NMA turėtų užtikrinti kompetentingų VPS vertintojų atranką.

9) Siūlytina numatyti daugiau kokybinių LEADER projektų vertinimo / tikrinimo elementų, didesnę dėmesį skirti bendradarbiavimo ir naujoviškumo vertinimui.

10) Parengus vietos plėtros strategijų finansavimo apskaičiavimo metodiką, būtinas platesnis VVG

informavimas, jeigu reikalinga, individualus konsultavimas dėl kiekvienos VVG teritorijos.

Siūlytina teikti VVG daugiau pagalbos ir jos formų šiose srityse: projektų partnerių ir finansavimo šaltinių paieškoje, konsultavimui projektų rengimo ar jų kokybės gerinimo klausimais, diskusijoms su VVG ir bendruomenėmis apie LEADER principų taikymą, galimas veiklas, kylančius sunkumus. Šioje srityje galėtų būti didesnis LEADER centro ir Lietuvos Kaimo tinklo vaidmuo.

11) Siekiant sudaryti kuo palankesnes galimybes bendradarbiavimo projektams inicijuoti ir įgyvendinti, siūlytina tęsti gerą patirtį ir paramos paraiškas rinkti viso programinio laikotarpio metu.

VVG:

12) Būtina išsaugoti VVG sukauptus žmogiškuosius išteklius. Atsižvelgus į investicijų dydį, tekusį gebėjimams ugdyti 2007–2013 m., naujame programiniame laikotarpyje būtina sumažinti šių veiklų finansavimą, daugiau dėmesio skiriant gyventojų aktyvinimo veikloms.

13) Rengdamos strategijas ateityje, VVG turėtų atidžiau atlikti SSGG analizę bei įvertinti silpnybes ir numatomas grėsmes, nuodugniau išanalizuoti vietos poreikius, numatyti alternatyvius / papildomus finansavimo šaltinius. Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas aukštesnio lygmens planavimo dokumentų analizei, kad rengiama VPS papildytų šiuose dokumentuose suplanuotus tikslus ir uždavinius. Rodikliai turėtų būti planuojami, atsižvelgus į numatomas investicijas.

14) VVG būtina daugiau dėmesio skirti vykdomos veiklos viešinimui, diskusijoms su vietos projektų vykdytojais, teikti tikslesnius paaiškinimus ir sprendimus paremti argumentais, t. y. problemą

ar nesutarimą spręsti vietoje, taip tinkamiau įgyvendinant LEADER metodo partnerystę.

